

בצרון

ירחון למדע, לספרות ולבעיות הזמן

נוסד על-ידי חיים משרנוביץ (רב צעיר) ז"ל

העורכים: נחום גלאצר (עורך-תורג'ם), צבי וולפסון

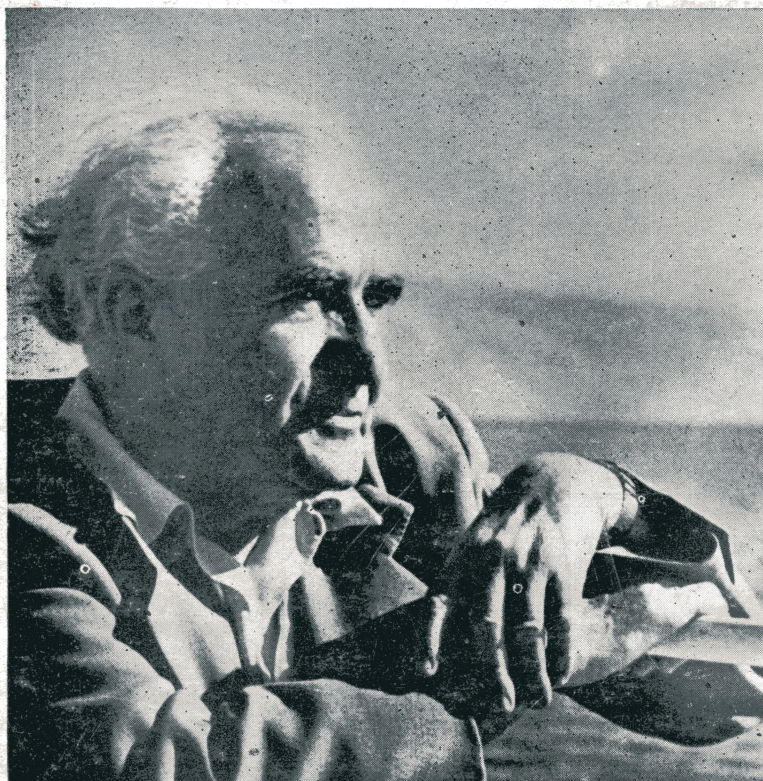
חבר המערכת בארץ-ישראל — שמעון הלפין

מנהל-המערכת: משה משרנוביץ

חוברת ה' (201)

ניסן-אייר, תשי"ח

שנה י"ט (כרך ל"ח)

דוד בן-גוריון, ראש ממשלת ישראל

(שיחה מיוחדת ל"בצרון" בעמוד 9)

"בצרון"

1141 כרדוווי

ניו יורק

BITZARON

THE HEBREW MONTHLY OF AMERICA

Founded by: CHAIM TCHERNOWITZ (*Rav Tzair*)

Editors: NAHUM GLATZER (*Contributing Editor*),

HARRY A. WOLFSON, SIMON HALKIN (*S. Israel*)

Managing Editor: MAURICE E. CHERNOWITZ

Nineteenth Year of Publication

Vol. XXXVIII NISAN-IYAR, 5718 (April-May, 1958) No. 5 (201)

CONTENTS:

Interview With Ben-Gurion	<i>J. Nedava</i>	9
Independence Day — Ten Years Ago	<i>I. Eisenberg</i>	16
Social Structure of the Yishuv That Established the State	<i>Ephraim Shmueli</i>	19
At the Approach of Dawn (Story)	<i>S. Yizhar</i>	28
My Land So Tiny (Poem)	<i>Eisig Silbershlag</i>	33
Celestial View (Poem)	<i>Sh. Shalom</i>	34
The American Period In the Life of Ben-Gurion	<i>A. R. Malachi</i>	36
A Decade of Israeli Foreign Policy	<i>Itzhak Ivry</i>	49
The Pianist (Poem)	<i>A. Band</i>	56
A Letter to Mendele	<i>Rav Tzair</i>	57
The Younger Generation of Israeli Novelists	<i>Shalom Kramer</i>	59
EVALUATIONS AND BOOK REVIEWS		
On the "Tekumah" Anthology	<i>Joseph Lichtenbaum</i>	63
Thirty Years Of the "Hebrew Medical Journal"	<i>Ch. L.</i>	65
The J. Z. Frishberg Memorial Volume	<i>H. Alter</i>	65
On Damesek's Book of Short Stories	<i>J. Joselit</i>	67
BOOKS RECEIVED		67
NEWS AND EVENTS		68
ABSTRACTS IN ENGLISH		72

BITZARON
1141 Broadway
New York
MU 6-7680

\$7.00 a Year (\$8.00 Outside of U. S.)
Copyright 1958, by Bitzaron, Inc.

בַּצְרוּן

נוסד עלידי חיים משרנוביץ (רב צעיר) ז"ל

שנה י"ט (כרך ל"ח) ניסן-אייר, תשי"ח חוברת ה' (201)

ה ת ו כ ן :

- 9 שיחה עם דוד בן-גוריון ..... יוסף נדבה
- 16 ביכי ההכרעה — לפני עשר שנים ..... י. איזנברג
- 19 לדמות הציבור שהקים את המדינה ..... אפרים שמואלי
- 28 באשמורת הלילה השלישית (סיפור) ..... ס. יזהר
- 33 ארצי, רחבך כזרת (שיר) ..... יצחק זילברשלאג
- 34 מבעד משקפת הזהב (שיר) ..... ש. שלום
- 36 תקופת אמריקה בחיי דוד בן-גוריון ..... א. ר. מלאכי
- 49 עשר שנות מדיניות-חוץ ישראלית ..... יצחק עברי
- 56 הפסנתרן (שיר) ..... אברהם באנד
- 57 אגרת למנדלי — לחג יובלו ..... רב צעיר ז"ל
- 59 שיחות על הסיפור הישראלי החדש ..... שלום קרמר

הערבות ודברי בקורת

- 63 על האנתולוגיה „תקומה” ..... יוסף ליכטנבוים
- 65 שלשים שנה ל„הרופא העברי” ..... ח. ל.
- 65 היה איש, היה דור ..... חיים אלתר
- 67 „במאבק לחיים” (על ספרו של שלמה דמשק) ..... יעקב יוזליט
- 67 ספרים שנתקבלו במערכת .....
- 68 ידיעות .....
- 72 תמצית באנגלית .....

בְּצֵרוֹן

נוסד עלידי חיים טשרנוביץ (רב צעיר) ז"ל

שנה י"ט (כרך ל"ח) ניסן-אייר, תשי"ח חוברת ה' (201)

שִׁיקָה עִם דָּוֶד בֶּן-גִּרְיֹן

מיוחד ל"בצרון"

מאת ד"ר יוסף נדבה

א. העשור הראשון

עשר שנים למדינת ישראל — הריהן כהרף-עין בלבד לעומת פרשת-חיי הארוכה של עמנו, עם העולם. אך דומה שאין למצוא תקופה אחרת בתולדות עמנו, שתהא גדושת מאורעות ודחוסה בשעות התרוממות-רוח כה מרובות כבתקופה אחרונה זו. ואף שכבר הורגלנו לכל שנתחדש ואף שרב כוחה של שיגרת ההווה לטשטש במקצת ולהעיב את הוד הישגי העבר, עדיין שורה בתוכנו רוח של קדושה ועדיין חדורים אנו אותה הרגשת-פלאים של „היינו כחולמים“.

העשור הראשון למדינת ישראל — חותמו של ראש הממשלה טבוע עליו. חשבון-נפש לכל יחיד שבעם, ולא כל שכן לראש הממשלה שבה, שהדריך את המדינה בחזונו למן יום היווסדה, באותו יום א' היסטורי, ד' באייר תש"ה, בו הכריז על התחדשותה מעל במת „מוזיאון תל אביב“, ועל פני ימי מאבק וקרבות, עמידה צבאית בפני אויבים מן החוץ, גיבוש מעמדה של המדינה בזירה הבינלאומית, קיבוץ גלויות ועיצוב מערכת חיי העם כלפי פנים ויצוב משקה — ועד לגולת-ההכותרת של כל התקופה הזאת, „נקודת המוקד“ שלה — מבצע סיני, שטרם הוערך כהלכה, ואשר אולי עדיין אי-אפשר להעריכו כראוי, משום שהשפעתו עדיין מוסיפה להכות גלים ברחוב היהודי, ואשר סערת-הרגשות שהוא חולל בקרב העם טרם שככה ומזמור-ההלל לתפארתו טרם הושר עד תום.

העשור הראשון למדינת ישראל — חותמו של ראש הממשלה טבוע בו. הוא מגלם באישיותו את המדינה והוא שופרה, ועל כן, כאשר נתבקשתי על-ידי עורך „בצרון“ להסיח עם מר דוד בן-גוריון על „עניני תרבות ורוח, מדע

ופיתוח וכיוצא באלו, הרי כאילו ביקשתי את ראש הממשלה להביע בפני כמה מהרהטוריו לרגל חג העשור הממשמש ובא.

מצאתיו בביתו בתל-אביב כשרוח של שלוה ואופטימיות נסוכה עליו. ואף בכך מסמל הוא את ההווי במדינת ישראל של היום. שוב אין להכיר בה את המתוחות שציינה אותה בימים שקודם למבצע סיני. לפתע, כאילו בתנופת-יד אחת, הוסרו המעמסה והמועקה משכמו של הישראלי. בעקבות הנצחון המפואר של צה"ל בסיני ירדה הפוגה על מדינת ישראל. אין משמע הדבר, ששוב לא נכזבו למדינה משברים נוספים לעתיד לבוא ושכבר נכזבה תוחלת אויבי עם ישראל להדבירו בשדה-הקרב. אלא, שהסכנה חלפה לפי שעה. אנו, שעל "הר-געש" אנו יושבים, חשים הרווחה, ואם לא לאורך ימים, הרי לפחות לכמה שנים. לראשונה הבאתי לפני מר דוד בן גוריון את תמיהתו של לורד הור-בלישה המנות, לפני כשנתיים סייר הור-בלישה במדינת ישראל לאחרונה. הראו לפניו מסקרי צה"ל. הוא נתרשם, אך לא נתפעל, כפי שהתבטא בפני — "כבר הורגלתי לראות פלאות צבאיים גדולים מאלה". הסיעוהו למשקי-קבוצות בעמק יזרעאל, ושוב — אף שרחב לבו לראות את אחיו בני-עמו מעבדים את האדמה — לא נתפעמה רוחו, שכן כבר ראה הישגים חקלאיים גדולים משלהם. והוא הדין בדבר רשמיו אחרי ביקורו ב"מכון וייצמן" ברחובות. בסיורו במדינת ישראל — אמר לי הלורד — ביקש לראות עדות לרוח חדשה המפעמת בעם. כסבור היה שאנשים בעלי שאר רוח, נוסח נביאי ישראל הקדמונים, יציצו באופק חיינו, לשמש אור לגויים, קיצורו של דבר, הוא ביקש למצוא במדינת ישראל, שנים מספר בלבד אחרי תקומתה המחודשת, מהדורה חדשה של התנ"ך.

על תמיהה זו השיב לי ראש הממשלה, כי טעות היתה זו בידי לורד הור-בלישה. לא היתה עוד תקופה בדברי ימי עם ישראל שבה נתגלתה רוח ישראל בכל זוהרה כבתקופה האחרונה. לורד הור-בלישה פשוט לא ידע להעריך מראה עיניו. החומר והרוח אינם שני ישים נפרדים לעולם יורדים שני אלה כרוכים זה בזה. והלורד לא ראה הרוח הפועמת במעשה הנעשה בארץ. אם הור-בלישה סבור שבהופעת צה"ל לא גילה רוח מיוחדת, הרי משמע שהוא לא ראה את הדברים בפנימיותם. והוא דן גזירה שווה שטחית בין צבאנו ובין הצבא הבריטי. הור-בלישה שימש כשר בטחון בממשלת אנגליה, ואנגליה, כידוע, גובשה כאומה זה קרוב לאלף שנה. כוחה הצבאי, שבעזרתו פרשה את שלטונה על פני קיסרות עצומה, נתגבש והלך במרוצת הדורות. ואילו אצלנו נתחוללו דברים שאין להם תקדים בתולדותינו, נוסח מעשה בראשית. כבין-לילה נוצרו הכלים. זה מאות בשנים שלא היינו אמונים על צבא. והנה קמו גודים בישראל שהתמודדו עם צבאות-ערב, מעטים מול רבים, ויכלו להם. מזה דורות שהיהודי רחוק מעבודת האדמה, והנה עלה בידו, תוך זמן קצר ביחס, להראות בקיאות והשתרשות מופלאה בעיסוק זה, כאילו לא נותקה מסורת האכרות בישראל מאו ישב עם ישראל על אדמתו.

כל הדברים האלה — רק רוח גדולה היתה יכולה ליצור אותם. רוח

זו טרם מצאה לה ביטוי ספרותי ורעיוני. עוד חזון למועד, ובינתים המעשה — הוא ניבה ואוצר רוחה.

ב. הנוער בישראל וה"התודעה היהודית"

ראש הממשלה מעיד על עצמו, שקרוב הוא אצל הנוער בישראל, מטפל בעניניו, משתדל להכיר היטב ולעקוב אחר התפתחותו. מצביע הוא לפני על איצטבת-ספרים מיוחדת בספרייתו, שעל מדפיה מתנוססים עשרות ספרים, קונטרסים וחוברות, שתוכנם קשור במלחמת הקוממיות. — רובם מפרייטטם של צעירים שנפלו בה. הרבה מרוח ישראל משוקעת ביצירות אלו. כל תעודה ותעודה, אף שאין בה שלימות ספרותית, גילוי אנושי-עברי גדול היא, ופעמים יש באותם הגווילים פניני מחשבה עמוקה. בלעדי רוח זו לא היו הצעירים מסוגלים להביא לעם את הנצחון.

ועוד דוגמא לרוח זו מביא ראש הממשלה מימי שבתו בשדה בוקר. עם שלושה צעירים מחברי המשק התיידד במיוחד. לכאורה באו שלושתם ממחנות שונים. האחד, הוא יהושע, בשעתו איש לח"י, שלפנים היה נושא עמו אקדח ונכון לציית לכל פקודת מפקדיו ולצאת לכל שליחות שיטילו עליו; השני הוא רפי, בן ליוצאי גרמניה, והשלישי — דני, יוצא אמריקה, מומחה לשאלות קרקע. נקודות-מוצא שונות היו לשלושת הצעירים האלה, אך בשדה בוקר נשתלבו לחטיבת-הווי אחת, כי רוח אחת פיעמה בהם — הלהט הפנימי להפרות השממה.

הווי זה קיים בישראל עם עצם היום הזה. כי כאן אין הדברים נעשים אך ורק תוך שיגרת מומחיות ובקיאיות במלאכה. איך נסביר, למשל את העובדה, שאחרי אימון קצר בלבד מניחים לו לצעיר בצה"ל להפעיל את הטאנק שלו, ואחרי ששה שעורים בלבד מטילים על פרחי-טייסים להטיס את מטוסם הסילוני, אם לא ניחס את הדברים לרוח המפעמת בנוער זה!

ואשר למהדורה מחודשת של התנ"ך — הרי אין לצפות שבכל דור יקומו לעמנו נביאים כמיכה וכישעיה. ואולי עוד יקומו גילויים אנושיים כבירים כאלה מחייבים אורח-רוח. סופם של מעשים גדולים שהם באים גם לידי ביטוי נעלה.

כיון שראש הממשלה מעורה כל כך בעניני הנוער בישראל, שאלתיו אם סובר הוא, כי במרוצת השנים האחרונות ירדה הרמה האינטלקטואלית במדינה. בשנים שקודם למלחמת העולם השנייה נתרכזו בארץ-ישראל רבים ממיטב אנשי-המדע, שהוקאו מאירופה בעקבות רדיפות משטרו של היטלר. באותם בימים היה מי שהתבטא, כי מבחינה יחסית יש לכל סנטימטר מרובע של שטח בארץ-ישראל "מנת-שכל" מרובה יותר משאר בכל מקום אחר בעולם. ואולם מני אז הולך ותופס "הצבר" את השורות הראשונות בהיכל האינטלקט שלנו, ובכן מה כוחו של "הצבר"?

על כך משיב מר בן-גוריון, שאמנם הביאה שואת אירופה לידי דילדול אנוש בכוחות האינטלקטואליים של עם ישראל. המעולים שבאנשי-המדע והרוח אבדו ולא השאירו כמותם. הנה, זה עתה נזדמן לו לעיין בספר הנוקב בשמות מאה אישי-הדור הדגולים והחשובים הפשוט קובע, כי מספר היהודים בין מקבלי פרס נובל מגיע ל-13 אחוז, בעוד שמעולם לא הגיע מספר אוכלוסי ישראל בעולם לאחוז גדול כזה.

ועם זאת מאמין מר בן-גוריון בכושרו של "הצבר" וביכולתו המדעית. בסופו של דבר, לא הכמות היא הקובעת, אלא דווקא האיכות. גדולה היא הצטיינותו של הנוער בישראל גם בשטח המדע הצרוף, הפיסי והביולוגי. כן הגיעה מדינת ישראל להישגים רציניים בשטח הרפואה, רמת הרפואה בה אינה נופלת מזו שבאירופה. דבר זה הוכח גם בזמן האחרון עם קליטת כמה וכמה רופאים מיוצאי פולין. לגבי דידם לא נהגו בקפדנות המקובלת לקליטת אנשי-מקצוע בשטח זה בישראל, ונמצא שעל הרופאים החדשים האלה להתאמץ להדביק את רמתם של הרופאים המקומיים.

ואשר לטבעו הכללי של "הצבר", — נושא, ששימש רקע לפולמוס חריף בחוגים שונים, — סובר מר בן-גוריון, כי בן-הארץ בריא יותר מבחינה גופנית ורוחנית כאחת מבין הדור הקודם, יוצא ארצות הגולה. "הצבר" פרק מעליו את מטען הגלות וכל השלילה הכרוכה בה, על תסביכה ועקמימיותה. אפשר שאין בן-הארץ עדיין אוניברסלי ורחב-אופק כיוצאי-אירופה, למשל, אך תכונות חיוביות רבות אחרות נוספו לו ואין ספק, שהפסדו יוצא בשכרו. ואף זאת: מר בן-גוריון מכחיש, שתהום פעורה בין "הצבר" לבין הווי הגולה והתפוצות. אמנם, הווי הגלות זר לו. רחוק הוא מרוח החיים שאין להם שורשים במולדת העם. אך בכל זה יש לראות, אולי תופעת-חיוב. שוב אין בן-הארץ נתון למשא-מועקה שאין צורך בו. אך אין זאת אומרת כלל, שזרה לו הכרת יחודו ואחדותו של העם היהודי. אילו נזקק אדם להוכחות עד כמה מופרכת טענה זו, היה יכול למצאן בשלהי מלחמת העולם השנייה, כשבני-הארץ, ששירתו בבריגדה, הושיטו עזרת-אחים נאמנה לפליטי-החרב במחנות העקורים היהודים באירופה. הרגשת-אחים עמוקה ציינה את פעולותיהם אלה, והוא הדין בצאת "הצבר", למשל, לארה"ב בשליחות מסוימת ובבואו במגע עם אחינו בית-ישראל שם. כדי לקיים מגע זה אין צורך להקים גשר מלאכותי ביניהם. הוא קיים בפועל, כתוצאה מקירוב-לבבות טבעי.

ואולם אין מר בן-גוריון רואה צורך לכוף על "הצבר" באורח מלאכותי את הזיקה לערכי-גלות שזרים לרוחו. כל הויכוח סביב בעיית "התודעה היהודית" נראה בעיניו כעקר ביסודו. מאמין הוא ב"קפיצת-דרך" היסטורית וסובר הוא, כי כדבר הזה נעשה בעשור האחרון למדינת ישראל. כלום אפשר לחייב את הילד שנולד וגודל בישראל שישא על שכמו את מורשת עיר-מולדת אביו? מה אומרות לו הומל ובוברויסק ופלונסק וכיוצא באלו ערים ועיירות בגולה?

יתר על כן, מאמין הוא מר בן-גוריון ב"קפיצת הזמן". מה טעם שנבוא ונבקש לשלב בחיי ישראל את הווי ווארשה ואודיסה וכדוגמתן? מוטב לטפח את תהליך השתלבותו של "הצבר" בעבר הרחוק, בעבר של יהושע בן-נון ומלכי בית דוד והחשמונאים. אין ספר בישראל שהוא כה קרוב לנוער הישראלי כתנ"ך, ולא דווקא משום שהוא לומד בו וקורא בו, אלא משום שהוא חי בו. הווי-קדומים זה קרוב לו, כאילו הוא הולך ומתחדש לנגד עיניו בישראל. מבחינה זו אבדה "אקטואליותם" של ספרי-מופת רבים, שהיו בשעתם "ספרי-חיים" לעם. אין ראש הממשלה סבור, שנוכל באופן מלאכותי לחבב על הנוער בישראל כמה מקצועות בספרות ישראל, שנוצרו בתקופת גלותנו הארוכה. הרבה סכולסטיקה יש בהם. יצירות לשעה היו ומילאו את יעודם. כיום זרים הם ברובם לרוחו של הנוער ושוב לא נשמרה בהם רעננותם האקטואלית.

אין ראש הממשלה מזלזל בחשיבותן של יצירות-חיים וספרות אלו. נהפוך הוא, מזכיר הוא למופת את ספרי האגדה של ביאליק, הואיל והמשורר הלאומי הצליח להוציא את מבחר היצירה העברית ממקורות ראשונים, להלבישה במקצת צורה חדשה וללטשה ולהגישה לעם ולקרבה אליו. כזאת אפשר לעשות גם עם מבחר היצירה בימי הביניים, שרוב-רובה ספרות-פפול היא, ומבוססת על דרושו של פסוק ורחוקה מן המציאות; ברם, מבחרה המקובץ באנטולוגיה עשוי להצילה מגנויה.

"קפיצת הזמן" חוללה פלא במדינת ישראל. היא טשטשה במקצת אפילו את המושג המקודש "ציונות", — זו שמצאה לה את ביטוי-הפעלה בעיקר בששים השנים האחרונות. לדעתו של מר בן-גוריון נעשו אברהם אבינו, משה ואהרן ונביאי ישראל קרובים יותר לנוער בישראל מאשר חכמי ישראל בימי הביניים. וזהו גם ההסבר ל"בולמוס" הארכיאולוגיה שאחז לפתע את יושבי הארץ. כל תגלית הארכיאולוגית בין שהיא באה בעקבות חסירות בית-שערים ובחצור ובנגב — מגבירה בנוער הישראלי את הזיקה לעברו הרחוק.

ג. אוכלוסיה וכלכלה

התפתחות המדע — ערובה יש בה גם להתפתחות הכלכלית של המדינה, אני מעלה לפני ראש הממשלה את בעיית גידול האוכלוסין. עוד שנים רבות יהיו שערי העלייה פתוחים לרווחה בישראל, ואפשר שביום מן הימים נתבשר בעלייה המונית חדשה מארצות מזרח אירופה; אבל אפילו האוכלוסיה הקיימת — כלום יהיו מקורות-פרנסה שלה מובטחים לאורך ימים? כיום יש בישראל קרוב לשני מיליון נפש. שטח המדינה מגיעה ל-20.000 קמ"מ לערך. הוי אומר, שצפיפות אוכלוסייתה מגיע ל-100 איש לכל קמ"מ. אין זו צפיפות גדולה ביותר בהשוואה, למשל, לזו של אנגליה ובלגיה (600 איש לכל קמ"מ).

אך אוצרות ישראל אינם גדולים וכמהצית שטחה הוא כיום אדמת-שממה. הנובע מכך, שלעולם תהא מדינת ישראל מדינה ענייה, כיוון או כאיטליה? ואם, לפי מקורות מסויימים, היו בארץ-ישראל בימי בית שני כ-4 מיליון נפש, משמע, שיהא צורך ביום מן הימים להוריד במידה ניכרת את רמת-החיים בה.

אין מר בן-גוריון רואה עצמו כלכלן מקצועי, אף על פי כן רואה הוא בחזונו מדינת ישראל משגשת לעתיד לבוא. אין הוא מאמין, שיהא צורך להוריד בה את רמת-החיים. היסוד לעצמאות כלכלית נועץ לא בהורדת רמת-החיים, כי אם בהגדלת פריון-העבודה, ושוב — לא האוצרות הטבעיים המצויים בארץ הם שיקבעו בסופו של דבר את מידת פריחתה. כמוכּן, שמבורכת היא המדינה שיש בה פחם ונפט וכיוצא באלו אוצרות. אך יותר משקובע את גורלה הכלכלי של המדינה העושר הטבעי שלה, קובע אותו האדם — יזמתו, כושר המעשה והרוח החלוצית שבו. אם יושבים בבגיה כ-8 מיליון איש אין מר בן-גוריון רואה סיבה שגם במדינת ישראל, ששטחה קטן לא בהרבה משטח בגיה, לא ישבו לעתיד לבוא לפחות 4 או 5 מיליוני יהודים. המקורות המספרים על ריבוי אוכלוסין בארץ-ישראל בימי בית-שני אינם מהימנים עליו. בכלל אין לסמוך על סטאטיסטיקה של היסטוריונים קדמונים, לא על יוסף בן מתתיהו שלנו ולא על הירודוטוס (שכותב כי במלחמת פרס ויוון שיגר מלך פרס קסרקסס לחזית צבא בן חמישה מיליון איש) ולא על יוסטר הכותב כי בתחום קיסרות רומא חיו בימי בית שני כחמישה מיליון יהודים.

לדעת מר בן-גוריון צריכה מדינת ישראל לשאת עניניה לשני מקורות פרנסה חשובים. — לתעשייה וליים. אשר לתעשייה, יש להקפיד על הגדלת פריון-העבודה, תושבי ישראל, שגילו יזמה רבה בשטחים אחרים, כגון החקלאות, חזקה עליהם שלא יאכזבו אף בשטח התעשייה. הגברת הפריון תלויה כמוכּן גם בשיפור שיטת היעול המרכזית ובתיכנון ובמציאת שווקים. כל הדברים הללו אפשר לעשותם.

ואשר לים, הרי מצד זה צפוי למדינה עתיד גדול. מדינה, שגבולותיה מצומצמים, מן ההכרח שתפנה אל הים, שהוא נחלת הכל ופתוח לכל ומקנה זכויות לכל ומבטיח שגשוג לעם ברוך-יזמה.

בימי המלכה אליזבט, מספר מר בן-גוריון, מנתה אוכלוסיית אנגליה כ-3 מיליון נפש בלבד, והעם הבריטי כמוהו ככל עם קטן באירופה. יושבת איים היתה אנגליה ולא חלמה על כיבוש מדינות והקמת קיסרות. עד שנתגלה לה הים וכל הצפון בכיבושו.

ד. בין מדינת ישראל ליהודי אמריקה

ולבסוף, שאלתי את ראש הממשלה בדבר יהדות ארה"ב ויחסה למדינת ישראל. בעיית "הגשר" בין שני ענפי-יהדות אלה כבר גדושה, בעיקר מבחינה

עיונית, ואולם כיצד רואה הוא את אפשרויות גיבוש קשר מעשי ביניהן בשנים הבאות?

שלושה עיקרי-פעולה אפשריים מונה מר בן-גוריון בשטח זה:
 (א) יש להגביר את החינוך העברי בקרב יהדות ארה"ב. מאמין הוא באפשרות חרישה עמוקה בקרקע בתולה זו ששמה יהדות אמריקה על חמשת מיליוניה. בהיותו בארה"ב לאחרונה התפעל מדרכי לימוד העברית במדרשת בוסטון ומן הדיבור העברי השוטף בכמה בתי-ספר בניו-יורק, ועוד זכור לו ביקורו במיניאפוליס, בתקופת מלחמת העולם הראשונה, שבה שמע צלילי עברית בפי צעירים וצעירות, שמעולם לא היו בארץ-ישראל. חינוך התנועה העברית באמריקה יביא להידוק הקשרים עם מדינת ישראל. והמטרה שצריכה תנועה זו להציב לעצמה היא: להקים דורות של תלמידים שיוכלו לקרוא את התנ"ך במקורו וכן כל ספר עברי חשוב היוצא לאור במדינת ישראל.

(ב) עריכת ביקורים בישראל. כל תייר יהודי-אמריקני וכל קבוצת-נוער יהודית, המסירים בישראל סופגים מרוח הארץ והעם היושב בה. ביודעין ובלאיודעין, כל מבקר בישראל זוכה בהשראה, השומרת על ניצוץ-הקדושה היהודי בנשמתו שלא ידעך לשנים רבות. כל עוד אין לקוות לעלייה המונית מארה"ב לישראל עשוי קשר-תיירות זה לחזק את הזיקה ההדדית בין שני שבטי-ישראל אלה המרוחקים זה מזה מרחק גיאוגרפי. אפשר שלמקרא הידיעות על מבצע סיני הרימו יהודי אמריקה ראש, תוך גאווה וזקיפת-קומה, אך אין דין מקרא חדשות בעתון כדין ביקור בישראל; כדי לשאוב מרוח אותו מבצע ממקור ראשון יש להסתופף במקום התרחשותו.

(ג) עלייה חלוצית, שלפי עצם מהותה תהא מצומצמת ביותר, של צעירים יהודים מארה"ב, שהודות למומחיותם המקצועית יוסיפו לרמת הייצר: בה ואף לרמתה האינטלקטואלית. ההסתדרות הציונית תיבחן ביכולתה לעודד ולהגביר עלייה חלוצית זו, להגדיל הזיקה האישית של יהודי אמריקה לישראל עלידי ביקורים והשקעות הון.

בִּימֵי הַהִכָּרְעָה – לְפָנַי עֶשֶׂר שָׁנִים

מאת יצחק איזנברג

הטכס החגיגי בו הוכרז על הקמת מדינת ישראל, לפני עשר שנים, במשך פחות ממחצית השעה. שם, בניגוד למקומות רבים אחרים דובר רק מעט, אך נעשה הרבה...

כמו היום חי במוחי זכרו של יום הששי ה"הוא", ה-14 במאי 1948 (ה' אייר תש"ח, לפי התאריך העברי) כאשר באולם מוזיאון תל-אביב ע"ש מאיר דיזנגוף ז"ל באנו כ-150 — 200 מוזמנים, כדי להיות עדים למאורע היסטורי. השעה היתה ארבע ועשרים דקות אחרי הצהריים ובשעה חמש כבר היה "אחרי הכל".

מר דוד בן-גוריון, יו"ר הנהלת הסוכנות ומינהלת העם בימים ההם, קרא את "מגילת העצמאות", ואחר כך גם את המנשר הראשון של הממשלה הזמנית. בנוגע לביטול חוקי העליה וכך גם של האיסור למכור קרקעות ליהודים ברוב אזוריה של הארץ. הרב י. ל. הכהן מימון (פישמן) ערך את ברכת "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", ודמעות זלגו מעיניו.

ביציאה מבנין המוזיאון הריע הקהל הרב, שהתאסף בשדרות רוטשילד לכבוד השרים החדשים של ממשלת ישראל. לאט לאט החל הקהל וכך גם אלה, שהיו נוכחים באולם פנימה להתפור לעבריה השונים של העיר ההומיה, הרחובות החלו להתרוקן לחלוטין. בליל שבת ישבו יהודים בבתיהם ליד מקלטי הראדיו והקשיבו לשידור המאורע ההיסטורי או לידיעות "מן העולם" או עיינו בעתון, שהוצא לאור שעות אחדות לפני כן במשותף ע"י מערכות כל העתונים בארץ.

כולנו היינו חדורים רגשי שמחה וגיל על שלאחר אלפי שנות גולה ונכר, זכינו לעצמאות, אך בלב פנימה לא מעטים היו הספיקות מפני יום המחר. לא ידענו עוד מה צפוי לנו והאם אדירי עולם ירצו סוף סוף להבין אותנו ואף יכירו במדינה החדשה. מי יודע — שאלנו את עצמנו, בלילות ללא שינה, מה יביא לנו העתיד הקרוב בכנפיו.

בשבת בבוקר, כאשר גלי האתר הביאו לנו את הידיעה, שנשיא אר"צות הברית, מר הארי טרומן, הכיר באורח רשמי במדינתנו, הוקל לנו על הלב. באותו יום, בשעה חמש לפנות בוקר, אף הופצה תל-אביב ע"י מטו"ס מציירים ומספר ההרוגים והפצועים היה רב למדי. אמבולנסים של "מגן

דוד אדום" אצו בכיוון בית החולים "הדסה", ברחוב בלפור וחברי "המשמר האזרחי" הסתובבו ליד הבתים, שהופצצו מתוך מגמה להציל מה שניתן להציל.

ביום ראשון, ה-16 למאי 1948, הגיעה לנמל תל-אביב אנית העולים הראשונה למדינת ישראל החפשית. היו אלה יהודים משארית הפליטה באי-רופה, שבאו אלינו, כדי לבנות מחדש את ביתם ההרוס ואת חייהם השבורים. קבוצה קטנה של עתונאים ישראלים (אם זכרוני אינו מטעיני היו בקבוצה זו 4 — 3 עתונאים בסך הכל) באנו לנמל, כדי לפגוש את העולים ולשוחח אתם, אך לא הצלחנו לעשות זאת.

מטוסים מצריים נראו לפתע שוב באופק והחלו לזרוק פצצות בכיוון האניה. ברגע האחרון ממש הצלחנו להתרחק ממקום הסכנה ולצאת משטח הנמל. שוב פעם נפלו פצצות, אך פאניקה לא היתה. לאט לאט החלו האנשים להתרגל גם ל"התפתחות" מסוג זה...

היום, יש לנו ממשלה משלנו, וב"כנסת", זה המוסד הפרלמנטרי הראשון שלנו, מתפלמסים בעירנות על הצעת חוק זה או אחר והכל נראה כל כך טבעי ומובן כאילו מ"ששת ימי בראשית". אך כשהננו מבקרים בכנסת או קוראים את ה"דו"ח על ישיבותיה נזכר אתה לא פעם בימים ה"פרהיסטוריים" ההם, כאשר רובנו ככולנו לא יכולנו אפילו לתאר לעצמנו בדמיון כיצד בעצם יפול דבר, והאמנם יתכן, שגם לנו תהיה מדינה על כל הגינונים שבה, כמו לכל עמי תבל.

נזכר אנכי כיצד בישיבות אחדות של "מועצת העם" זה המוסד, שהוקם בתחילת 1948 ע"י האיחוד, שהושג בין הנהלת הועד הלאומי לבין הנהלת הסוכנות היהודית — התנהל וויכוח חריף סביב השאלה, אם יש לבחור למור-סד זה יושב-ראש מיוחד או שיתכן הדבר, שישבותיו תתנהלנה אף הן על ידי יו"ר "מנהלת העם", כלומר של האכסקוטיבה המצומצמת; שהורכבה מבין חברי המועצה. לבסוף נקבע, שהיחסים בין שני המוסדות האלה הם למעשה כמו היחס הקיים בין פרלמנט לבין ממשלה, ומשום כך זכאי כל אחד מהם ליושב ראש מיוחד משלו.

כאשר על סמך "מגילת העצמאות" הפכה "מועצת העם" ל"מועצת המ-דינה הזמנית", ומנהלת העם — ל"ממשלה הזמנית" נעשו, כמובן, העניינים מעניינים יותר. מועצת המדינה הזמנית שהיתה מורכבת מ-37 חברים ואשר כנשיאה נבחר ד"ר חיים וייצמן ז"ל, עשתה את עבודתה באינטנסיביות, אך זמן קיומה היה קצר מאוד. ב-25 בינואר 1949 נערכו הבחירות ל"אספה המכוננת" וכעבור שנתיים וחצי נערכו הבחירות ל"כנסת" הראשונה.

רבים הם האנשים אצלנו, שאינם יודעים עד היום למה ומדוע נקרא הפרלמנט שלנו בשם "כנסת" ולא נמצא לה שם אחר, אולי אפילו יותר מוצלח. כדאי על כן להזכיר, שבמועצת המדינה הזמנית התנהל ויכוח על השאלה

מכמה חברים יש להרכיב את הפרלמנט הישראלי. חלק מבין חברי מועצת המדינה הציע להעמיד את המספר על 71, כמספר חברי ה"סנהדרין" לפני כן. מאידך גיסא היו כאלה, שטענו, שאין להסתפק במספר שכזה וכדי לתת ייצוג יותר נרחב לכל חלקי העם, יש להעמיד את מספר חברי הפרלמנט על 120, כמספר אנשי "כנסת הגדולה". כאשר ברוב דעות נתקבלה ההצעה הזו במועצת המדינה הזאת, "נפתחה הדרך", כאילו מאליה, בפני השם "כנסת", ואיש לא חיפש יותר שמות אחרים.

ב"חוגים המדיניים" שלנו התווכחו אז גם לא מעט על השאלה, מה השם בו יקראו המיניסטרים שלנו. אין זה בגדר סוד, שעד היום הזה קשה לרבים במדינה הזאת להתרגל למלה "שר". הרי מלה זו — ריח של "שררה" נודף ממנה, וכיצד אפשר להסכים לה? השם הזה נתקבל אז במדה מסויימת, מתוך חפזון, וכך זה נשאר עד היום.

מ"ימי בראשית" של מדינת ישראל עד היום, כשאנו חוגגים כבר עשר שנים לקיומה, כבר עברו עלינו מבחנים רבים, החל ממלחמת העצמאות, ועד מבצע סיני, ומרובים הם ההישגים, בהם זכתה מדינתנו במשך תקופה זו. הבה נקווה, שלמרות המכשולים המרובים, תמשך התפתחות זו גם בשנים הבאות, ומדינת ישראל העצמאית, תשמש כמגדל אור בשביל העם היהודי כולו לגלויותיו ותפוצותיו.

לְדַמוּת הַצְבוּר שְׁהָיִים אֶת הַמְדִינָה

מאת ד"ר אפרים שמואלי

א. המשק והכלכלה

מה היתה דמות הישוב העברי, שזכה להקים את המדינה? אכן היה זה ציבור הראוי למדינה משלו, והעידה על כך גם ועדת החקירה של האו"ם בשנת 1947, קודם להחלטה ההיסטורית של העצרת, הייתה זו דמות של ציבור מייסד מדינה.

מן הראוי לשוב עכשיו, כתום העשור הראשון, להתבונן בישוב עברי זה, שועדת החקירה הבינלאומית מצאה לפנייה, בתחילת שנת 1947 מנה הישוב 625 אלף נפשות, בערך, על-פי אומדן הסוכנות היהודית (כ-17 אלף יותר מאומדן ממשלת ארץ-ישראל), רובו הגדול ישב בערים (למעלה מ-73 למאה), ומיעוטו בכפרים (למעלה מ-26 למאה), 60 למאה יהודים היו מבני חמש-עשרה עד בני חמשים, כלומר: בגיל העבודה היצרנית וההתגוננות הפעילה, 25 למאה ספרדים ובני עדות המזרח, ויתרם אשכנזים. בני-הנוער ה"צברים", ובני "עלית הנוער" (בטיפולו של מוסד זה היו בימים ההם כשמונה אלפים נער) גדלו על ידיעת הארץ ועל אהבתה, הם הכו שרשים עמוקים בארץ, ונפשם נכספה לעצמאות עברית. רובם השתתפו במאבק הישוב או התעתדו להשתתף בו, ומבין המבוגרים היו רבים, שקנו להם נסיון צבאי בימי המלחמה בחילות הבריטיים. ישוב זה יצא ממשברים וממאורעות-דמים מחוזק בכוחו ובוטח בעצמו, רבה היתה אמונתו, שהוא חלוץ האומה לפתיחת שערי הארץ בפני כל המתדפקים עליהם ולמשטר של קוממיות יהודית, על-ידי אירגון המחתרת ומעשיה ועל-ידי מפעל ההעפלה התגקש כל הימים בשלטון המנדט ועולל את קרנו בעפר בהראותו יום-יום, שאין לזה שליטה של ממש על המדינה, הישוב לא הכיר באותם חוקי המדינה, שבהם ראה גזירות קשות, והוכיח לעיני העולם שאין בכוח הממשלה לכפותם עליו.

משקו של ישוב זה היה יציב ואיתן למדי והוסיף לא מעט ליציבות הרוח, אמנם, גם בו ניכר המעבר מימי המלחמה לימי השלום בעולם, התעשייה נפגעה במקצת מהתמעטות ההזמנות לצבא הבריטי ומהתרבות היבוא מן החוץ, שהתחרה בתוצרת הארץ, אף-על-פי-כן הצליחה לקלוט רבים מן החיילים המשוחררים, שנהרו אל שוק העבודה, האבטלה לא היתה רבה בערך: בתחילת שנת 1947 נרשמו בלשכות-העבודה רק 1683 מחוסרי-עבודה למעלה משבעה-עשר יום לחודש, הוזיקו למשק לא מעט גם ימי העוצר וימי שביתות-ההפגנה,

נישול בתי-עסק ודיירים מ"אזורי הבטחון", ששלטונות הצבא הקימו לעצמם, בעיקר בערים. ב"מגביית ההתגייסות וההצלה", הוא "מס עם לוחם", מימן הישוב את מפעלי הבטחון, ההעפלה וקליטת החיילים המשוחררים. אף-על-פי-כן, למרות ההוצאות המרובות, עלו הפקדונות והחסכונות בבנקים בארץ ל-97 מיליון לירות (בעשרה מיליון יותר מאשר בשנה קודם לכן), צריכת החשמל — ל-252 מיליון קילובט שעות, בערך, ומספר רשיונות לכלי-רכב ממונעים — ל-15.359. מספרים אלה בירחון הסטטיסטי של ממשלת המנדט מעידים בעיקר על התפתחותו של משק הישוב העברי.

בדין-וחשבון, שהגישה הסוכנות היהודית לקונגרס הציוני הכ"ב, הודגש, שכושר הייצור התעשייתי מנוצל עדיין כמעט כולו, על אף ההפחתה בהיקף ההזמנות הממשלתיות והצבאיות, ואין כל סימן ניכר לחוסר-עבודה. אמנם, היתה התכווצות בכמה מענפי התעשייה, אולם כנגדה היתה התרחבות שקולה בענפים אחרים. הביקוש הרב, שנצטבר בימי המלחמה, משום שלא בא על סיפוקו בגלל חוסר סחורות בשוק העולמי והקשיים, שנתקל בהם סחר היבוא, וכוח הקניה הניכר עודדו את הייצור והשפיעו לטובה על מצב העבודה. הענפים שנצטמצמו היו ענפי המתכת והמכונות, והענפים שהתרבו היו תעשיית היהלומים (ענף זה היה חדש בארץ, הוא הופיע בה רק בשנת 1943) והטכסטיל. בעית התעשייה היתה בעיקר זו של התאמת מחירי המוצרים לרמת המחירים בשוק העולמי.

בחקלאות נמשך גידול הייצור. ענף ההדרים שב לאיתנו, משנים-עשר מיליון תיבות הוצאו לשוקי העולם כשמונה מיליונים וחצי, בערך. נוסדו נקודות-התישבות חדשות, עשרים ותשע בשנת תש"ז, שיא בתולדות ההתישבות היהודית לפני ייסוד המדינה. מספר הישובים החקלאיים הגיע לשלוש מאות ואחד. ישובים אלה היו מבצר-עוז במאבק עם השלטון, כי בהם ישבו יהודים בלבד, והם היו חוט-השדרה של ה"הגנה" וההעפלה.

הישוב הזה ראה את עצמו נתון בסד גם מבחינה כלכלית. "הנה כי כן" — נאמר בדין-וחשבון הנ"ל — "ניתוח כל הבעיות הכלכליות של ארץ-ישראל מוליך אל נקודה מרכזית אחת — הרחבת סקטור ההשקעות. לאמור: פוליטיקה כלכלית של פיתוח על-ידי עליה ויבוא של הון". מדיניות הממשלה פגעה בתעשייה על-ידי כך שלא הגנה עליה מפני תוצרת-חוץ, הקשתה על יבוא חמרי-גלם ולא עודדה השקעות הון. ניכר בתעשייה העברית גם המחסור בידים עובדות. "העליה בקנה-מידה רחב היא תנאי קודם לפעילות מלאה של כלכלת הארץ". ביתר תוקף פגע השלטון בחקלאות. גזירת הקרקע העמידה את שלישי אוכלוסית הארץ (על פי האומדן הרשמי) על שבעה למאה בלבד מכל אדמות וגרמה להאמרת מחיר הקרקע אפילו בתחום, שהותר להתישבות יהודים. הממשלה לא שמה לב לצרכי החקלאות העברית ופגעה בה על-ידי יבוא תוצרת-חוץ זולה. ההישגים הניכרים של החקלאות העברית הראו בעליל מה רב כוחה הטכני. "אם-כי הרמה הטכנית של החקלאות העברית היתה מוצאת יוצר ויותר הערכה אצל המומחים בעולם, היתה זו חקלאות של עם המחוסר כמעט קרקע, שישוביו החקלאיים הדגימו

את אשר מסוגל הוא לחולל אם תינתן לו האפשרות" (אב. נ. פולאק, בקום מדינת ישראל, עיינות תשט"ו).

קשיים אלה מבחוץ חיזקו והבליטו כמה נטיות מבית. הרכבו המקצועי של הישוב גילה מגמה מרכזית קבועה: למעט את החקלאות על חשבון התיעוש והפרנסות הכרוכות בו. הקפיטליזציה של הארץ ניכרה יפה במקצועות, שבני-הנוער בחרו לעצמם. הצעירים והצעירות, שנכנסו לעבודה בשנות המלחמה, נהרו בעיקר אל המקצועות החדשים, שדרשו מומחיות טכנית, והזניחו את עבודת הגוף הפשוטה. ניכרו ירידה בחקלאות, בבנין, בשירותים, בענפי מזון ועוד, ועליה גדולה בעבודות מתכת, בחשמלאות ושרברבאות, במלאכת עץ ובדפוס. הנוער נדחק גם אל המשרדים ואל המקצועות החפשיים.

היתה גם נטיה אחרת מסוכנת ביותר: הישוב העברי הצטמצם מבחינה כלכלית בתחומי עצמו והזניח את עמדותיו במשק הממשלתי, בחברות הבינלאומיות ובמשק המוניציפלי, שנכבשו בשעתן בעמל רב ובהתלהבות חלוצית. הסיבה לכך היתה ברורה: בעוד שרמת-ההיים בארץ עלתה מאד ושכר-העבודה במשק העברי ניסה להדיקה, היה שכר-העבודה בסקטורים הכלכליים האלה ירוד. בזמן השביתות של התחבורה והדואר בארץ, לאחר מלחמת-העולם השניה, נתבלט מיעוט כוחו של הישוב במשק הממשלתי. ברכבת עבדו רק כמה מאות יהודים בתוך מספר כללי של שבעת אלפים עובדים, בערך. מרכזי הטלפון, ולא רק בערים המעורבות אלא אפילו בכמה וכמה נקודות התישבות עבריות, לא היו בידי היהודים. בשירות הטלגרף לא היו כמעט יהודים, כנמל חיפה, הנמל הגדול ביותר בארץ, נטשו העובדים היהודים את עמדות היסוד והמפתח — את מלאכת הסבלות והסוארות. בחברות הנפט לא היו יותר מחמשה-עשר למאה עובדים. רק בשנת 1947 בא שינוי קל במצב זה. מיליוני לירות הוזרמו למשק הערבי. שכר-העבודה של הפועל הערבי היה גבוה פי-כמה מזה של הפועל בארצות השכנות. מימי הצהרת בלפור ועד שנת 1947 עלה שכרו בממוצע פי-שלושה ויותר.

הישוב פינה איפוא רבבות מקומות עבודה, שיצר בכוח משקו ויכול היה לקלוט בנקל המוני עולים יהודים, אילו ניתן להם להגיע ארצה.

ב. רצון גאולה

דמותו הרוחנית של הישוב נקבעה במידה מרובה מכוחם של בני העליה השניה והשלישית, מחומר אנושי מופלא זה, שפרש מהווי-כרכים ומותרותיו ועמד לשמש את האומה בכל נפשו ומאדו. רוח התקופה דיברה מתוך גרונו של אלה ושל ממשיכי דרכם, הם לא הסתפקו בדבר שפתים, לא באידיאליזם מילולי, מהול באשליה עצמית, ולא בגניבת דעת אחרים; בכוח-סבל עצום קידשו את שמה של העבודה העברית בבנין ארץ-מולדת להם ולבניהם. בלב רבים נזרע אורם, וגם בני אומות העולם התרשמו הרבה מהם וממעשיהם. נותני הדמות לארץ-ישראל

הפגינו במאמציהם ובעצם היותם הפגנה אנושית רבת-תפארת. בשום פנים לא רצו, שיהודים יהיו עורכים גלות בארץ-ישראל.

אבל דוקא בשנות גידולו הכלכלי ניטשטש במקצת קלסתרן זה של הישוב. היחסים שבין אדם לחברו נעשו מסובכים יותר וגם מתוחים יותר. ניכרה בהם הדינמיקה שבכל משק קפיטליסטי מתפתח במהירות. גם בקרב הישוב נתרבו כוחות בורחים מן המרכז. נתברר, שהרוח החלוצית אינה מונחת בקופסה ואינה עוברת בירושה. בתמורת העתים תש במקצת כוחה לשנות את פני הבריות, וזוהו הועם. גם רבים מבין העולים והמעפילים לא היו מסוגלים לעבודה גופנית, אם משום חולשת הגוף ואם משום עיכובי-הנפש, שבעיקר הקשו עליהם לחיות חיי קיבוץ. רבים מהם רצו לחיות חיים לעצמם, נוחים ככל האפשר, בלא השגחת ציבור, ופטורים מכל מרות. ההמשך האורגני של מפעל הבנין תבע מהישוב מאמץ חלוצי נוסף, אבל בצד גילויים נעלים של הקרבה עצמית ושל השתתפות גמורה מרצון בכל תחומי-החיים, גרמה ההתחרות הקפיטליסטית גם למרפתקנות של כל דאלים גבר ולפסיעה על ראשי אחרים. אמנם, לפי שעה שמה המערכה המדינית מעצור לאינדיבידואליזם המופרז וגזרה אחדות, ובשעת הדחק היה באמת כל הישוב מאוחד בעיקרי דעותיו ובמעשיו.

על אף הבדלי השבטים, ניגודי המעמדות וחילוקי-הדעות בהלכות המדיניות היה הישוב מלוכד בדברים שביסוד. רובו ביקש לעמוד ברוש עצמו. רוח לאומית, חכמה בעוז, זיקפה את קומתו ואיחדה את כל מחנותיו לחטיבת עם, הרוצה בקוממיות בכל דבר משטר ובנין. רוח זו נעשתה כוח, עובדה קיימת, שאי-אפשר היה לעקרה. היא עיצבה את הטיפוס היהודי החדש בעיר ובכפר, עוררה למעשי גבורה בימי "המאורעות" ובימי המלחמה הוציאה רבבות בני-הישוב להלחם בצורר הגדול ולהיחלץ במסירות-נפש, שמעטות דוגמתה, להציל את שארית הפליטה מגובי האריות. רוחו של הישוב נאצלה על שארית הפליטה ועשתה אותה תנועת-עם חותרת אל חופי המולדת בדרך מן הדרכים. בתקופה זו נתברר ביותר, שהישוב העברי בארץ הוא מעיין גדול של כוחות מפרים, בונים ומצילים, משגבו הראשי של העם ובית-חיותו.

לרובו הגדול של הישוב ודאי היה, שאין תקומה לישראל אלא בארצו. ברור היה לו למעלה מכל ספק, שגם "אמנציפציה שניה" באירופה, "אמנציפציה של אמת", אין לה על מה שתסמוך, וביחוד בחלק עולם זה, שאינו גורס זכיות מלאות למיעוטים לאומיים ולא כל-שכן — למיעוטים בלי טריטוריה משלהם. הוא קיבל אפוא בועם את פני מדיניותה של הממשלה הבריטית, השמיע את שאגת-החיים של האומה היהודית והתקומם לגזירות משטיניה ומצרי צעדיה. הוא פרץ שערים נעולים, יישב חלוצים במקומות שממה בצפון ובנגב, היה ל"חומה ולמגדל", לחם בבריטים ונפח נשמת קוממיות באומה כולה בכל פיזוריה.

הישוב לחם לא רק בגזירות הממשלה, אלא גם בתעמולה בארץ ובעולם כולו. את רוח הישוב ומעשיו כינו הבריטים בשם לאומניות. דבר מובן מאליו אצל כל עם ועם החוזק בעיניהם פשע מוסרי גדול. באלפי פיות התנפלו ענקי

הדיבור והדפוס המודרניים, בכל כלי התעמולה של בני המאה העשרים, על עם קטן, מוכה ודווי, על ישוב נתון בסד, להפיח עליו שקרים רוחות העולם, להבאיש את ריחו ולהעטות עליו קלון אחר קלון. כדי „לקיים את הסדר והחוק בארץ“, פרעו האנגלים סדרים ושיברו את החוק העיקרי, אבי כל החוקים, שבזכותו קיבלו את המנדט על ארץ זו. בערפל מלאכותי זה עמדו להבליע את רצון הגאולה של הבאים להתנחל במולדתם „בזכות ולא בחסד“ ואת תקות השרידים, שידעו נאמנה, כי לא ירגיעו בגויים. במקום שאלת קיומו של העם ביקשו האנגלים להעלות על הפרק הבינלאומי את שאלת משטרו המדיני בלבד, והמדינה בתוך המדינה“ הוכרזה כצרה גדולה, המסכנת את שלומו של העולם. השואה האיומה, שהתרגשה על העם היהודי לעיני אימות שעמדו על דמו, הוסחה מן הדעת, וזכרה גורש מן הלב. המסובב ניתק מן הסיבה, מסבת-הסיבות, וגם המלאי המועט של נקיפת הלב, שנצטבר בקרב בעלי הרגש והמצפון בעולם, עמד להתבזבז או להתכסות במשאון. לכך התקומם הישוב העברי בארץ בכל כוחו.

ג. התפתחות הכח היהודי

תחומו של הישוב העברי לא היה נוח ביותר לצרכי התגוננות. מרכזו ועיקרו היתה רצועת החוף מחיפה ועד גן-יבנה בדרום. בתל-אביב וסביבותיה ישבו כ-185 אלף יהודים, בחיפה וקריותיה — 84 אלף. בעיר חיפה עצמה היו רוב לא גדול. על הגבולות בגליל הם ישבו בכמה ישובים בגליל המזרחי ובגליל המערבי. בטבריה ישבו כשבעת אלפים יהודים, רוב גדול בעיר, ואילו בצפת (2,400 נפש) היו מיעוט. האוכלוסיה הערבית שם עלתה עליהם פי שלושה ומעלה, והם היו מרוחקים מתחום-הישוב העיקרי. משקה של העיר היה דל, והנוער נטשה „מובלעת“ אחרת, גדולה מזו בהרבה, היתה ירושלים העברית, ובה מאה אלף יהודים, ישובים עברים מעטים היו בקרבתה, ביניהם גוש-עציון בדרך לחברון, בהרים, שניתן לניתוק בנקל. מבחינה כלכלית פיגרה ירושלים אחרי הישוב, והשלטונות לא עודדו את התפתחותה באמתלה שיש לשמור על דמותה המסורתית. קשה היה לה לעמוד בשעת צרה. בנגב היו ישובים של חלוצים, שחוזקו על-ידי הצטרפות אנשי ה„הגנה“. ישובים אלה היו בעיקר בצפון-מערבו של הנגב.

מבחינה חברתית ומדינית היה הישוב העברי מלוכד יפה בכמה וכמה אירגונים ומוסדות. בראשו עמדו הנהלת הסוכנות היהודית לארץ-ישראל והועד הלאומי. יושב-ראש הנהלת הסוכנות היה דוד בן גוריון, וחבריו בהנהלה שבירושלים היו משה שרתוק (שרת), גולדה מאירסון (מאיר) אליעזר קפלן, יצחק גרינבוים, פרץ ברנשטיין, אליהו דובקין, משה סנה, הרב יהודה-לייב פישמן (מימון), משה שפירא ומשה קולודני (קול). כל אחד ואחד מהם היה ממונה על מחלקה מיוחדת. עליהם נוספו חברי הנהלתה בחוף-לארץ, שהבולטים ביניהם היו הד"ר אבא הלל סילבר בארצות הברית והד"ר נחום גולדמן וברל לוקר בלונדון. הנהלת הסוכנות

היהודית היתה בא־כוח העם היהודי כולו. היא ניהלה את התנועה הציונית. ומעמדה הוכר במנדט, כמסופר לעיל.

נציגו הרשמי של הישוב בארץ היה על־פי מעמדו המשפטי הועד לאומי. הוא נבחר על־ידי „אסיפת־הנבחרים” של „כנסת ישראל” — שמה הרשמי של העדה היהודית בארץ. נשיא הועד הלאומי היה יצחק בן־צבי, והיושב־ראש — דוד רמז. הועד הלאומי שקד על צרכי החינוך, הבריאות והעזרה הסוציאלית של הישוב. בעניני הבטחון השתתף עם הנהלת הסוכנות.

מבין אירגוני הישוב בלטה ההסתדרות הכללית של העובדים העברים. בתחילת שנת 1947 עלה מספר חבריה ל־174 אלף ומעלה, שלושה רבעים מכלל ציבור העובדים בארץ. ההסתדרות עסקה לא רק בענינים מקצועיים של העובדים. היא הקימה רשת גדולה של מוסדות־חינוך, לקטנים ולגדולים, מוסדות־בריאות — „קופת־חולים” — צרכניות ובנקים, קואופרטיבים לייצור וישובים חקלאיים. משרדה הקבלני, „סולל בונה”, סייע הרבה למאמץ המלחמה של הבריטים בארץ ובמדינות השכנות. הוא בנה, למשל, גשר גדול על נהר פרת והרחיב את בתי־הזיקוק בעבדן שבפרס. ההסתדרות טיפלה גם בעניני הבטחון של הישוב. היא היתה צומת עצבי, וראשיה ישבו בהנהלת הסוכנות ובהנהלת הועד הלאומי.

מקום נכבד באירגון הישוב תפסו גם הרשויות המקומיות. תל־אביב היתה עיריה יהודית, ובראשה עמד ישראל רוקח במשך שנים רבות. בערים המערבות היו כמה חברי־עירייה יהודים. בחיפה היה שבתאי לוי ממונה על הנהלת העירייה מטעם השלטונות. רק בירושלים בלבד ניהלה ועדה בריטית את עניני העיר.

בשנה שבה התבוננה בישוב ועדת־החקירה מטעם האו"ם ובדקה אותה מכל בחינותיו, היו מעייניו של זה נתונים ביותר לחיזוקו של אירגון „ההגנה”, לגיוס חברים חדשים, לאימון, לגיבוש סגל מפקדים, ל„רכש”, כלומר: לרכישת נשק, ולמפעל ההעפלה. „מגבית ההתגייסות וההצלה” הכניסה בשנת 1946 למעלה ממיליון לא"י נוסף להכנסות ממסי עקיפין — „כופר הישוב” — ונוסף להכנסות של הקרנות הלאומיות. גם מתפוצות הגולה הגיעו סכומים גדולים. הממונה על „ההגנה” מאז הקונגרס הכ"ב היתה מחלקת־הבטחון של הסוכנות היהודית, שבראשה עמד דוד בן גוריון ולימינו „המטה הכללי”, שבו היו אנשי בטחון מקצועיים ו„מפקדה ארצית”, שהורכבה מנציגי הציבור. „ההגנה היתה מורכבת מארבעה סוגי יחידות צבאיות: א. חיל־משמר או חיל־מגן, שחבריו היו שומרים על הישובים החקלאיים ועל השכונות העירוניות במקומות מגוריהם; ב. חיל־שדה, הוא „חיל תנופה במתכונת צבא סדיר, להדוף כל התקפה ערבית אפשרית בעתיד”, כדברי הוראתו של בן־גוריון למפקדה ב־17 ביוני 1947. בשליש הראשון של השנה היו בחיל זה, ה„טפסנים” (בלשון הסודות), 10 גדודים, כשמונה אלפים איש, ובסופה יותר מ־15 גדודים. לגדודים אלה גויסו החיילים היהודים, ששירתו בצבא בימי המלחמה; ג. „חיל־מחץ מעולה למטרות מיוחדות”, „הברזלנים” (בלשון הסודית). בחיל זה היו גם

מחלקות לימאים ולסיירים. חיל זה עלה לאלפיים איש; ד. "משטרת הישובים היהודיים", כלומר: חיל "הנוטרים", שהיו אחראים מטעם הממשלה לבטחון באזורים, שעליהם הופקדו. היה זה החיל היחידי, שנשקו היה חוקי. הסוכנות היהודית השתתפה בהחזקתו, כי הממשלה שילמה לחבריו שכר מועט בלבד. מספרו הגיע לאלף ושבע מאות איש, בערך. מבחינה חוקית היתה "משטרת הישובים היהודיים" ענף של כוחות המשטרה. באמת היתה גם ענף של "ההגנה". הנוער אורגן בגדנ"ע (גדודי נוער) על-פי יזמתו של הד"ר א. בירם, מנהל בית-הספר הריאלי בחיפה. ל"הגנה" היו כוחות-מילואים מרובים לשעת הצורך, ובמשך הזמן גויסו רבבות נוספות. לצרכי הבטחון חולקה הארץ לאזורים, ועל כל איזור מונה מבט"ח (מפקד בטחון).

בפרשת "יציאת אירופה תש"ז" הגיע מאבק ההעפלה לשיאו בה התגלו מעמקיה ומרחביה של הבעיה כולה על כל בחינותיהם. ההעפלה היתה פרי מצוקתם של המוני ישראל, שגילו בה את רוח גבורתם. נתונים היו להעפיל בכל התנאים, אפילו לאחר אסון "פטריה", אחרי הגירושים לקפריסין ואחרי החזרת "יציאת אירופה" להמבורג. הם ראו בחוקי העליה של שלטון המנדט "גזירה של גויים", שאינה חוקית, והאמינו בזכותם המוחלטת לעלות לארץ-מולדתם הקדומה, שאחיהם בנו בה את ביתם, זכות זו לא ניתנה לשום ערעור, על-פי דעתם, ולא היתה צריכה לשום אישור של שלטון זר או של כוח בינלאומי. אף האנגלים הרגישו בצדק, שתנועת ההעפלה היא הביטוי העז ביותר למרידתם של היהודים בתלות במשטר הזר. תנועה זו היתה התגרות שאינה פוסקת בסמכותם, ובחוקיהם. ואף-על-פי שהמוני חיילים, שוטרים ובלשים, סוכנים ודיפלומטים שקדו על הכשלתה והוצאו סכומי-כסף עצומים כדי למנוע את המעפילים מלהגיע ארצה, לא יכלו להתגבר על עצמתה של תנועת-עם זו, המיוחדת במינה. ההעפלה הכתה את הפרסטיג'ה של שלטון המנדט מכה ניצחת. כל עיקרה היתה מערכה חשובה ביותר במאבק על עצמאות הישוב בארץ.

בהקדמה לספרה של ברכה חבס "הספינה שניצחה", קורות "יציאת אירופה תש"ז" (הוצאת מערכות, תש"ט) סיכם ראש "המוסד", שאול אביגור, את פעולות ההעפלה ו"הבריחה" סיכום רשמי, ראשון בדפוס:

התחלת מפעל ההעפלה היתה צנועה, והמתחילים לא ידעו את כל האפשרויות הצפונות בה. רק במרוצת הזמן נוכחו לדעת, שסללו לעליה מסילה רחבה. במפעל הושקעו כשבעה מיליונים לירות, ומאות אנשים השתתפו בתכנון הפעולות ובביצוען. מימי מלחמת-העולם השניה נעשתה ההעפלה הדרך העיקרית להצלת נפשות וכמעט הדרך היחידה לעליה ארצה. "בימים המרים של מלחמת השלטון בנו היתה ההעפלה אחד המנופים העיקריים להחזיק את הרוח הצינונית במחנות הנידחים באירופה וביהדות העולם. אלמלא היא מי יודע אם לא היו נופלים ברוחם, מתפורים פיזור פיסה והופכים לאבק-אדם מבחינה לאומית וא-נושית". משנת 1934 (האניה "ולוס" היתה הראשונה להעפלה) עד ייסוד המדינה עלו ארצה 115 אלף מעפילים. עד פרוץ המלחמה כעשרת אלפים, מפרוץ

המלחמה ועד סיומה — כעשרים אלף, ומסיום המלחמה עד ייסוד המדינה כ-85 אלף. מכלל המעפילים נשלחו ארצה על-ידי מוסד לעליה ב' כמאה וחמשה אלף מעפילים, ועד-ידי אירגונים רביזיוניסטיים וסוכנות פרטיים — עשרת אלפים. עיקר ההעפלה של הרביזיוניסטים היתה לפני המלחמה, בימי המלחמה שלחו רק ספינה אחת, "בן הכט", ולאחר ייסוד המדינה — "אלטלנה". מפעל ההעפלה קידם את הימאות וגם את הטיס. הוא הוריש לצי המסחרי של המדינה כמה ספינות בעלות ערך.

חברי ועדת-החקירה, שעשתה באותו זמן בארץ-ישראל, התבוננו במחזה זה וכללו אותו במסקנותיהם המלצותיהם: "הועדה — כן מסרה בדין וחשבון — גבתה בימי ביקורה בארץ-ישראל עדות מכמה מחבריה על האינצידנטים, שאירעו בנמל חיפה, בשעה שאנית מעפילים "יציאת אירופה תש"ז" הובאה לשם במשמר ימי בריטי. הועדה שמה לב במקרה זה, וגם במקרים אחרים, לעקשנות הנסיונות להביא עולם יהודים לארץ-ישראל, מבלי התחשב באמצעי המניעה התקיפים של האדמיניסטרציה. כן עמדה הועדה על התמיכה הרחבה בנסיונות האלה מצד הישוב היהודי בארץ-ישראל ובחוץ-לארץ. המאבק הבלתי-פוסק להעלאת יהודים נוספים לארץ-ישראל, מבלי שים לב למכסת העליה, שנקבעה על-ידי האדמיניסטרציה, הוא תוצאה מן הקרע שהעמיק והלך בין ה"סוכ"נות היהודית והישוב היהודי מצד אחד לבין האדמיניסטרציה מצד אחר. במצב המתיחות הנוכחי קיים בסיס מעשי צר בלבד למילוי תפקידי הסוכנות היהודית על-פי המנדט, היינו: "שיתוף-פעולה עם האדמיניסטרציה והדרכתה בענינים הנוגעים לישוב היהודי".

על הישוב אמרו חברי הועדה, שהוא "חברה מאורגנת כהלכה ומלוכדת ליכוד הדוק, שיצרה חיים לאומיים ברורים וגלויים במידה, שהוא ראוי לכינוי שכניתה אותה הועדה המלכותית: "מדינה בתוך מדינה". שתי עובדות אלה: ההתפרצות האיתנה של המוני היהודים לעלות ארצה, ואפילו סכנת-מות לנגד עיניהם, והישוב היהודי כגרעין של אומה יהודית בעלת מדינה לעצמה, השפיעו על ועדה זו השפעה מרובה ביותר. כך היה ציבור מייסד זה בעיני נכרים ויותר מכך היה בעיני עצמו.

ציבור זה ביקש להבליע את עצמו, לרצונו ולדעתו, ברוב גדול ממנו, שעדיין לא ישב בארץ. "זכות קיומה של המדינה—אמר בן-גוריון באחד בנאומו (138.1948) בראשית חייה של המדינה ובעיבורם של הקרבות — היא בעליה ובהתישבות רבת-הממדים וההיקף, היקף שלא היה אפשרי בשום אופן לפני המדינה. הויכוח על מספרי העליה, בין שזה ויכוח על רבבות ובין שזה ויכוח על מאות אלפים, הוא ויכוח טפל ועקר. יעודה של מדינת ישראל היא קיבוץ הגלויות, או במלים אחרות—חיסול הגלויות. אנחנו אולי לא נבצע בדורנו חיסול גלות ארצות הברית או ברית המועצות. אך אין שוב סיבה ואין שום מניעה שלא נוכל בזמן הקרוב, עם גמר המלחמה וייצוב המדינה, לחסל גלויות תימן, פרס, סוריה, עיראק, מארוקו, טוניס, אלג'יר, גרמניה, אוסטריה, איטליה, טריפולי —

ועוד ארצות שאיני רוצה לנקוב בשמותיהן. מה שלא יכלה לעשות ההסתדרות הצינונית תחת שלטון זר, בין עוין ואדיש ובין ידידותי, זאת יכולה וחייבת לעשות מדינה יהודית; הנשענת על עזרתה הנאמנה של כל האומה היהודית בעולם — ובמידה ידועה גם על אהדה בינלאומית”.

ואמנם דבריו היו מקובלים על רובו הגדול של הצבור המייסד: אנו באים לתקן בחפזו, בכל המאמצים האפשריים עכשיו מה שאיחרנו לעשות, להוותנו; יעודה של המדינה הוא קיבוץ הגלויות והוא גם בטחונה. „כשם שקיבוץ הגלויות זקוק לקיום המדינה היהודית, זקוק קיום המדינה לקיבוץ הגלויות“ (ד. בן גוריון בישיבת הוועד הפועל הצינוני ב־24. 8. 1948). מבתחילה נרמזה כאן ה־מתיחות הדיאלקטית בין ההווה המייסד ובין המתהווה, בין המדינה כערך לעצמה ובין המדינה כערכה בתורת כלי ומכשיר.

לא יצאו ימים מרובים ושלש תמורות מהפכניות, שלשה זעזועי מהפכה, שינו את פני הארץ בזו אחר זו ובזו עם זו: תמורה כלכלית — הקאפיטאליזציה של הארץ, שתחילתה אמנם משנות השלושים, תמורה דימוגראפית — קליטת המוני מהגרים־עולים, ותמורה פוליטית — ייסוד המדינה וכל הכרוך בה. כל תמורה לעצמה עוקרת סדרי „סביבה“ ועשויה להניח סדרי „סביבה“ אחרת חדשה לא שוערה מראש. ובין עקירה והנחה היא יוצרת מין „אי־סביבה“, כביטוי של ברנר. „אי־סביבה“ אינה העדר ואין, אלא מין יש לעצמו, הויה לא הויה, בעלות תכונות בולטות; בעיקר — לגריעותא: מסגרות פרוצות וסדרים פרוצים וקשיי הסתגלות, אנשים אומללים, קומיים וטראגיים, שאינם יודעים עד כמה הם מגוחכים ועלובים, בני אדם כושלים בהפקרות עד שלא חזרו ויצרו „סביבה“ לעצמם. טול והכפל ושלש כל תמורה ותמורה ותדע לאלו סכנות צפוי היה הישוב העברי בארץ. בהן הוא נלחם עד היום.

אבל כוחו של רוב הציבור בארץ היה בידיעתו, שמדינה זו לא נבנתה מכוח כיבוש בסערות קרבות בלבד. אמנם הוא נלחם מלחמת גבורה וגייס את כל כוחותיו למערכה ואף הזעיק אליו את בני הגלויות, ולולא הנצחון לא היינו מגיעים עד הלום. אבל ביסודה, מכיון שאין אנו טיפוס של אומה היושבת על אדמתה, שכל מעשה גבורתה הוא שחרורה מעול משעבד, לא נקנתה לבו מדינה על ידי מעשה התמרדות ושחרור בלבד. ציבור עובד, חלוצי בכל תחומי החיים, החוזר למולדתו מכוח חזון ומכוח־דחף של נסיבות גורל איתנות, ביקש לתקן מעוות של דורות והקים מדינה למען העם כולו, כשהוא נעזר בכוח ההתישבות והבניה וההגנה העצמית והורמא של מלכויות, שניתן לו בעצרת האומות המאוחדות, לפנינו כאן לא שבטי עם מתאחדים, כבגרמניה ובאיטליה בשעתו, לא אומה פורקת עול נכרים, כבפולין או בארצות הבלקן, אלא עם מתעצם במעשיו במשך שני דורות של התישבות, בנין והתגוננות ומלחמה פוליטית ובונה את עצמו על ידי הקמת המדינה ועל ידי קיבוץ גלויותיו. גרעינה של המדינה היתה היכולת הנפשית והפיסית לבנותה עוד קודם שהוכרה, בעמל חלוצים ובהעזת מעפילים, אלה הפכו את פני הארץ לאדמה נושבת ועשויה מקלט לחירות יהודית.

בְּאִשְׁמֹרֶת הַלַּיְלָה הַשְּׁלִישִׁית

(סיפור)

מאת ס. יזהר

'שקט לגמרי'. — לא שמט נחום עדיין את רובהו ואת שמיכותיו, וריחרח סביב. 'חשבתי שגמצא כאן מי יודע מה'. — 'תראה מחר בבוקר' — הבטיחו אחד השוכבים. — 'שטות, כשמחכים — לעולם לי יקרה דבר. זה כבר למדנו' — גירגר ברוגז. — 'הניחו. ספרו מה נשמע שם במחנה? — בא רפי והתישב בין כולם — איך היה שם, דויד?' — 'נדפקתם כהוגן, מה? — ענה והשיב דויד — למטה שם, היה לא רע. ראינו את הילדות, נחמדות. יש להן מה שמחפשים אצלן. דרישת שלום לכולכם. קשה להן בלעדינו. עשינו מה שאפשר לנחם אותן. נשקנו את הדמעות, ובכלל. אבל לפני שהספקנו כלום — חטפו אותנו נותנים לחיות נותנים?' — 'ואיך רותי?' — 'הו, רותי. מתוקה קטנה אחת. בעצמה לא יודעת כמה מתוקה היא. מה היה לכם כאן, ספרי?' — 'מה לספר. דפקו אותנו. עד העצם. — 'ואתם?' — 'אנחנו נדפקנו'. — 'שוב מן המצוק ההוא, מעל מזלג הנחלים?' — 'שוב, ההם בעיות יש להם? מציבים סוללת מרגמות והך. והרגמים שלנו, עד שפצו פה — חוסלו. הבור הזה — ימח שמו!' — 'סכלים. מי אמר להם לרבוץ בו! ולמה לא הוצאתם אותם ממנו, בבעיטות, שיזוזו!' — 'אינך יודע. ככה זה אצלנו'. — 'ואולי קמים עתה וניגשים עד שם, לראות מה אצלם על המצוק ההוא, בטרם יתעוררו?' — התערב נחום אין מנוח. — 'מתחשק לך? קובי מסתובב בשטחים ההם וממקש'. — 'אה, גבעה קטנה אחת שכזו'. — 'ויאקוש'. — אמר מישוהו. 'כן, ויאקוש'. — 'מסכין. — הספידו אחד — לא תיארתי לי שככה'. — 'נורא צוציק היה. ודווקא הוא פתאום'. — אחד מנסה כבר לספר איך היה כאן. מתקנים לו בכל מיני דיוקים. אבל הקולות כבר נתפרדו, שיחה כה ושיחה כה, דיבור גובה ודיבור לחוש, וגם גניחות שמתוך פיהוקים שוממים, ואחדים כבר היו רובצים ומשטחים גפיהם ומסתדרים בנוח בחול — ושולי הלילה היו למרמס. אבל עד כה התערבבה המית-שאון אחרת, וג'יפ שהרגישו בו רק כשכבר הגיע ודרס כמעט פקעת היושבים — הגיע פלט מתוכו את ספי קצין המודיעין, בחור חרוץ לא ינום ולא יישן, ועוד שנים-שלושה עמו, והאהלנים המתונים, הלא מחייבים, המנוערים מכל טקס, שהוחלפו כה וכה, לא נתחלפו אלא כשסיפר אותו ספי ממושקף באנג, כי כמעט ושכה שעל רצפת הגיפ מתגלגלים אבטיחים אחדים, אם מתחשק למישהו, בשלים להפליא, אם אינו טועה — ונעשו מיד להתרגשות ולקימה ולהתעסקות עליזה שדבקה בכל, ושלא נתעמעמה כלום אלא רק הושבחה כשנתפרטה טבעות-טבעות סביב כל אבטיח, בצוותא ממלמל מרחיש, גוחך השערות על סומקו של האבטיח, מתובלות בדימויים שונים, לא כולם של

מתוך הספר "ומי צקלג", שיופיע בקרוב בהוצאת "עם עובד".

תכלית הצניעות, וכוללות הגדת אפשרות מנעמים שונים שייתכנו, בתוספת הערות-שולים אחדות לציין כי עובדה היא: אם רוצים אפשר תמיד לעשות להיילים חיים טובים יותר. אותה שעה פרשו להם ספי גידי וברזילי אל מאחורי הג'יפ, וגם קובי שהגיע פתאום עתה, כצונח משמים, הוא ונערי ועייפותם וילקוטיהם הריקים ודממת-לילה מרוחקת שדבוקה בהם — ונצטדדו להם להצית סיגריות ולעיין במה שיש לפניהם, בדיבורים מועטים המחזיקים רוב משמעות, ואחר שנשלח מישוהו דחוף להזעיק את מפקד-המחלקה זאביק — פרש ברזילי זרועותיו לגלות כל שפוני לבו ללא ריתוי — 'מצוין שבאתם' פתח ברזילי בכל האמת, שאין אמת אמיתית ממנה, והוסיף וניער מעט ממה שנצטבר בו, מן הערב עד הנה, סיפור לא ארוך, תשוש שעה מאוחרת ובדידות עצבה. גידי אמר קצת. ספי אמר קצת. וקובי אמר כי אין מה לספר: הלילה היה רק שקט, רק ריק, וקובי פילח את האבטיח בסכין-החבלנים, ולא אבה לדבר עוד. 'נראה מה יהיה מחר', נתגנח ברזילי כשקיבל את פלחו, ובנעצו בו שיניו ושפתיו בשקיקה. — 'איזה מחר? היום', קרע פלוני אשליה נוספת. — 'אין מה לראות — אמר ספי — זה ברור', והרצה בצמצום כי ידוע לו שהמצרים קיבלו הוראות מפורשות להתקיף מחר בבוקר ולקחת הגבעה הזאת. טעמים של חשיבות צבאית ראשונה במעלה, כרוכים בטעמים שבכבוד הצבא המלכותי. נתקע בלבם, ויהי מה, להגיע בתותחים שלהם עד שדה-התעופה שלנו, ולנתק אותנו כליל. כך אמר ספי. דברים קשים, ועם זה הולכת ומתבצרת הרגשה כאילו עתה דווקא ניצנצה איוו תקוה. אפילו בושע עוממת בלבך, על שהיית קודם פחדן שכזה, מחלל כבודך בפחדים, מיואש, ושוכח את העיקר בהתרגשותך האווילית. — 'ועליכן שלחו תגבורת — כיתה אחת, אחת ויחידה, כדי לבלום את ההתקפה — וזה פירושו לעשות הכל כדי להחזיק מעמד במקום הזה!' רטן ברזילי מדברי-השיגרה שהיו כבושים בו, יודע ומכיר כי אבד טעמים של דיבורים כאלה, לולא שהם כבר סדורים על הלשון. בודאי — טען נגדו ספי — שתדעו של רק הגדוד כולו עוסק בכך ובמקום הזה כעת, אלא כל החטיבה, כל תשומת-הלב לכאן, ואלכס. מפקדים מתרוצצים, מכינים, מרכזים, מארגנים, מה אתם יודעים. אוספים משוריינים וחצאי-זחלים, להיות לנו כוח ממונע ומשוריין, מכינים מכה נגדית. מבררים עם התותחנים מה יש בכוחם לעשות יותר, יותר רחוק, יותר חזק, יותר פגיעות. עושים-עושים, מה שאפשר, וכמה שאפשר'. — ועם זאת מנגן לך על שפתיך ריטון של אי-אמון וביטול: וכמה זמן יימשכו ההכנות? נישאר חיים עד אז? אך אף-כי כך מילל לך כבר בבית-הבליעה להיפלט — אתה אומר אחרת, לא כך, אלא: 'באמת?' שכן הכל כל-כך עשוי מאליו וכפי שישנו, עד כי חבל להוסיף מלה, ונורא מצער הדבר כי היית ילדון טפשוו, וקצר אמונה. המון כלבים נובחים למטה, שם, אצלם. אולי לא רק אלינו הגיעו אנשים עם דברים ותכניות. מתקרבת שעה שלוש.

זאביק הגיע בצעדה נמרצה, תאב לדעת במה יקדמו את הבוקר. לדאבון-

הלב כורסם האבטיח עד קליפתו, ואין במה להדר פניו כערכו, זולת אשר ב' אהלך־שב, תעשן סיגריה? שוב, לולא רחש לבו של ספי דבר טוב ושאל את אחד הבחורים שבאו עמו, ושפפו בנמנום קל לרגלי הג'יפ, אם לא נותרה עמו במקרה חפיסת־הקפה ההיא, ואם יש לו משהו כנגד התעסקות קטנה בבישול, ולצקת טיפונת טיפה מן המריר, ויתחזק הלב לקראת הבאות. והלו, נתרומם על מרפקו, והודיע כי אין לו כלום כנגד הרעיון, וגם אינו מקפיד לקום ולטרוח ולהכין, אם רק מקימים לו בפחת מן הפחתים מדורונת קטנה אחת, ומוצאים ומביאים סיר, דוד, פארור, פחית או כל שכמותו, ולוקחים קצת מים, וקופסות ריקות להיות לספלים — והוא, עליו ועל ראשו, שפיתת המים, בישול בשלוש הסרות, שלוש הכאות בארץ, ושלוש הטבות במים נוספים, ויציקת קפה־שחור לא־ממותק למהדרין, טיפה לאיש, טיפה לאיש — אלא שאת כבודו הוא עורב על חומת של טיפה זו, על חריפותה ועל טעמה האמיץ. מיד נמצאו קופצים על כל פרט מפרטי הצעתו, ככל שהיא, זה קושש גזירים באפלה, זה מפשפש ומוצא פחית מתאימה, שמשתכשכים בה קצת מים, ובחסות אותה אפלה, תוכל זו להחשב מהוגנה וטהורה למדי להיות סיר־בישול, והכל דישדשו ובטשו ברגליהם אנה ואנה לגלות נקיפת קופסה ריקנית, וכל זה ביחד עשה שעה טובה ומיטיבה מרפא ורפאות. חבריה באים — צחוק בא, כלל נכון הוא, כל מתי שהוא נכון, ואחר־כך, בעוד ספי מנתח את המצב, גישש גידי דרכו אל צלע הבקתה, לארגן ככל המוסכם, אלא שמישהו התנפל עליו פתע: גידי! בחום־לב, בחביקה, ובחיי־שוף שיניים לבנות — יופי שבאת! — כזה שיורד כטל־נחמות על הלב הבודד והנוקשה — הי, פיטפט אליו עודד, אילו ידעת איך זה היה כאן! — אבל אין פנאי לשיחה נפשית. — 'שב, גידי — אמרו לו מן המעגל הכפוש לרגלי הקיר נשתרע לישון טיפה, עד הבוקר?' — ומישהו: 'לעזאזל, והנה שוב הסרחון הזה, בתפנוק, כאחד שידע זמנים טובים ונעקר באנסו, אבל גידי, כתמיד, היתה לו תכנית אחרת: 'איזה שוכבים. — נחר גידי לאמור — להיפך: קמים ויוצאים למקש כעת עם קובי. ככל שנמקש יותר, יהיה לנו יותר נוח בבוקר!' — הרעיון נכון, אבל אנחנו? כעת? כבר? — 'בדיוק ומיד. קומו לפני שתיתפסו באור על צלע הגבעה מול השחורים.' — 'מה זאת אומרת?' — תהה פלוני, ואילו חיים הבין: 'ממקשים וחוזרים למחנה?' — 'ממקשים ורואים אחר־כך מה.' סתם גידי לא לטוב. — 'ומה עם הקפה?' נופף מישהו קופסתו כבשטר־חוב מדולדל. — 'בבוקר, קפה קפוא.' — 'איך אני אוכל לרדת — התאונן עובדיה — אני מצונן כמו חמור. פעם אני משתעל והכל..'. — 'או כדאי שלא תשתעל שם. אבל אם מתחשק לך, במקום זה, לחפור שוחות כאן, אז — ודי. הקץ לדיבורים. השאירו פה הכל, כלום לא יברח. קובי יגיד לכם מה ומי, ומהר, מהר, אין זמן!' — קובי ונעריו כבר היו מוכנים. שני מוקשים נגד־רכב, הקרויים מו־גרים, לאיש, ארבעה־עשר קילו, להחזיק ככה. אתם רק סבלים ואנחנו כבר נטמין. מוכנים? השעשה? הנה כבר הכימה במצהיר — אהלך כימונת! — 'אינך עייף, קובי?' — 'מי יודע כעת, יאיר הבוקר ואנות, העולם יתהפך אז ואני אישן'. אז זוננו, שימור־לב לא ליפול למטמורת.

ובהתנגפות הרגילה, משהו קר ולא מתעכל, נותר בלב, והיה צריך לבלוע, ולגשום מהר, ולהיחפז בשורה היורדת. גידי שהת עד שגוע קול הצעדה המתרחקת, להוציא התנגפות זו או אחרת, ששאגה והחרישה, ופתאום לא היה עוד צורך לא להאיץ ולא לחטוף ולא להספיק כלום. בשם נשימת-לילה עמוקה, שהיתה חריפה עד קצה עומק הריאות, עד אחרונת הנאדיות בכלות הסתעפות הסימפונות, וכה משכרת, עד כי כמעט מט, וניצל בפיהוק מבולבל, ולא נותר לפניו אלא להיזכר פתאום כי עוד מישוה עומד כאן אצלו שאומר כעת: 'זהו' ממושך, כאילו אמר דבר-בינות ומיצוי ההווה. 'אה?' אמר אליו גידי. 'כלום'. התנצל ומילמל הלה, 'ברזילי. והיית נורא מיותר פתאום, מקץ כל התעופה והריצה והבהלה והחפזון והדחיקה והאיצה. אתה מיותר ורגליך וידיך וכל-כולך. וגם בקרבך נתפנה חלל ריק, פה מתחת לסרעפת, עייפות או ערגה, או נוחם חרטה שהיא, כאילו היתה טיפת הקפה לאבן כבדה ומושכת אל תחתית הריק. מה שנשתייר היה פתאום גם פעוט, גם זר, גם משועמם, שאינו עומד בשום התייחסות אל הרעש הגדול מקודם, שאך זה נשתתק. — 'לא אוהב לשלוח אנשים ואני נשאר'. — אמר גידי אל ברזילי. וידע כי לא יוכל להסביר, וגם אין צורך אולי. בתוכך הם רוחשים ואין סבלנות לכלום. פתאום נראה הכל מלא שגיאות, מלכתחילה, דברים שלא כך צריך היה לעשותם, מכל-מקום, ועל-כל-פנים, וצריך היה אולי להזהיר אותם. ושלא יאבד מהם השביל. (איזה שביל?) לא חשוב. אולי פתע קורה דבר שאתה היית מונע בהיותך אתם. מה תעשה, למשל, אם ברגע זה נפתחות יריות עליהם? כשיחזרו — יהיו זרים לך, מלאים ממה שלך אין מושג, ובכן מה? אין מה. בושה לשכב לישון. אבל מה, היתה ברירה? ועם זה לוחץ הדבר על כבדי שלי. צער שלי. אחריות שלי. לבדי. לעזאזל, אני ארד למטה. כבר מריחים ריחו של בוקר אי-שם בשמים החשכים. נורא מתרגש לי בלב.

ספי כבר לא היה, וזאביק כבר ירד, מסתמא, למקומו, ומדורת הקפה כובתה. וגם הלילה כאילו נתמעט מהר מדי. מה החפז הזה לו — ימתין קצת, ישתהה — נא! — 'הופסה! מי זה?' נתקל גידי במיושב אחד על-יד הקיר וגחן להציץ בו — 'עמיחי? אתה? לילה טוב. נו? איך הבריאות?' — 'ככה. חיים'. ענה הלה בצייק-נות. — 'אז הנה אנחנו עוד פעם!' — אמר גידי באחזה, והתישב ביגיעת אנחה. — 'כן'. רטן שכנו. — 'מה אתה חמצמץ שכזה?' — 'אני? לא. סתם'. — 'עייף? רוצה לישון?' — 'מת'. — 'אה תמות. חכה שנמות אנחנו בורעותיך'. — 'זו צריכה להיות חכמה?' — 'לא זו משאלה, כמעט. מה יש לך? אתה כועס עלי? הגד...'. — 'מה נטפלת. תן לנוח'. — 'תנוח. לא נוגעים בך'. — 'יש דברים — התפרץ פתאום עמיחי — יש דברים כאלה ש... שזה... טוב. לא חשוב. אתה יודע מה? ישבו קרובים ושתקו רחוקים. אחר-כך דיבר גידי: 'לא יודע מה. אתה כועס עלי, ולא יודע למה'. — 'הנה לי'. — 'מפני ששאלתי מה שם הבחורה שלך? בגלל זה? כל-כך נורא? זה סוד?' — 'מה אתם נדחפים? מה זה עסקכם?' — רתח עמיחי בלשון רבים. — 'לא עסקי ולא פתאום. לא רוצה לא צריך'. — 'כל אחד בא ונטפל'. — 'מי כל אחד?' —

'די. לא רוצה'. — אתה מנפח כל שטות. שולים אותך לשם בחורה אחת. ואתה ברוגז. — 'שמה: לילך — הטיל עמיחי פתאום — טוב לך?' — 'לילך? זה שמה? ברצינות?' — 'ממ' — 'לילך? הגד... נדמה כאילו... אינך סתם? שם יפה... לילך, מוזר, לא?' — 'מה, מוזר?' — 'שם כזה. שם של ילדונת קטנה עם סרט ורוד. היא באמת קטנה שכזאת? והיא באמת ג'ינג'ית שכזאת, נכון?' — 'שאל גידי ונשם חמדנות אינ'קן. — 'לא כזאת — השיב עמיחי ביבושת — כעין הנחושת'. — 'הו'. — 'כן'. — 'אבל לבנה, לבנת עור, נכון? — התפרץ גידי משולהב ואמר מתוכו — בלי סובין ובלי כוספין, נכון?' — 'הו?' — 'גיחך עמיחי — 'נורא יפה, לא?' — שיער גידי בהתלהבות. — 'שער אדמוני, ועינים ירוקנות, נשבע עמיחי בהגדה אחת, עד כי עיניו מלאו דמעות, בושה, וגם גאווה, הלב נמס. — 'לילך?' אמר גידי. ועמיחי התחרט באחת על הכל, והיה נכון להפוך ולבעוט בחירוקי שיניים, לולא שאין בכוחו למנוע עצמו מהמשיך: 'נפלאה... 'יש לך בטח תמונה שלה?' — 'לא. לא לא'. — 'אינך רוצה להראות?' — 'אין לי. באמת לא. אבל מה, למה לי. אני רואה אותה כאילו היתה פה, לפני'. — 'כן?' — 'נפלאה' מצחיק ומוזר לדבר ככה, כאילו היינו מוכרים סוסה. — 'גבוהה?' חזרה גידי ולא הרפה. אבל עמיחי כבר נסגר, והיה ברור כי לחינם עוד לנסות אליו דבר. אם דיברתי עליך, הרי רק להקל קצת על דוד רגשותי אליך, שלא יתפקע, כי אני אוהב אותך נורא, ומוכרח משהו מזה להגיד, למי שיוכל לשמוע, בלי לספר כלום איך אני אוהב את אופן היותך שלך. את אופן היותך את. איך אני אוהב את המקום ששני עורקי צוארך נסגרים מתחת הגרון, למשולש גומה מוצלת, כאילו נותרה שם טביעת מגע אצבע, ואת העור שלך השקוף, הצהה, כזג של ענב לבן, שעונה לפעיימות הלב, ואת מפרקתך אני אוהב, המדשיאה משי נובט, כשאת מערמת את שערך למעלה, ואת אופן געת אצבעותיך בדברים, את עמידתך לפי תומך אני אוהב, את כפתורי חולצותיך שיש בהם תמיד צחות מפתיעה, ואת הדרך שבה את סוגרת אחרריך את הדלת ונעלמת פנימה, נפשי או נתפשת ונלחצת בין הדלת למזוזה, נחבא בין העצים הייתי לומד פעם את דרך היכנסך הביתה, את אופן סגירת הדלת אחרריך, ביד בטוחה, בלי כל נקיפת הרהור, במובן מאליו תמוה לי, בתנועה אחת, שלמה ומקפת, בהיבלעות אל האפלולית שמעבר, ובשליטה מלאה שאין בה שום ספק, איך את יודעת ככה? איך את ככה שתמיד יש בך דבר נוסף, לא כלול בכלל הכל, ולא ניתן לפירוש, שאין לו תרגום. אותו נועם שלום שבך, ואותו קול מיתר מהדהד, לא נרגע, כוסף, אותו דבר לא מוגדר, לא נגמר, ואותי הוא שורף... בהיותך, בנשימתך, בשימת ירך, בכחותך, בכלל כולותך, בכל פרט ופרט ממך, — אשר את עצמך, אולי, אינך משיגה את כל היותם המיוחדת. את אולי, בשבתך אל הראי, סבורה כי עיקר חנך בזה או בזה, וזה נכון, אלא שלא זה הפותר את הכושף שבך. את החונף ללב שבך. את הצח והמסעיר, את הדרך והנבצר שבך, את הקל והמסעיר, את הניתן למגע ולא ניתן להיצוד שבך, את המפתה והממיס, את מעביר הסמרמורות בעצבים, כאילו דיגדגו אותך במוך של נוצה, שמוליך אותך שולל, שמעורר לקום וללכת, לבוא ולהיות, להתקרב להיצמד,

להיכרך, להיאחז, להיות מאוחז, להחזיק במה שכל כמה שאתה מחזיק — פי כמה מזה נשאר מחוץ לתפישת ידך, כמו איילה על הגבעה, כמו צפור על הענף, היא לא תיתפש, אבוד תאבד לה, וידיך המלאות ריקות... אה, לילך, לילכית שלי, אני מצפה לשעה שלנו וירא אותה. לא יודע למה, האם אינה אלא מדוחי דמיוני שלי? חזון-שרב? כי אם זו אינה האמת לאמיתה, מה איפוא האמת לאמיתה? ... הו, לא יודע מה. אני בצקלג בבוקר שלפני. מתגולל בעפר אצל גידי הוה, השד יודע מה הוא משודך כאן, זוכר טובך, את בינתך, שמע גון קולך החם, את האופן שאַת צוחקת, את הגומה שמתחת גרוֹנך, את צחות כתפיך השישיות, את מאור היותך — הלא זה, מה, הלא זה נורא, מקפיץ אותך, מיבש כל מקום ושהות ריקים ממך, מגעיש אותך, מותר אותך נפתע — מה יש כאן? מה רוצים ממך? מה כולם רוצים ממך? מה עוד מחכה לנו? מה עוד יבוא? מה מתנחש עלינו, מה נרקם?

— 'שמעתו?' — הבהיל פתאום קולו של גידי — 'מה?' — 'כאילו היה משהו לא?' — 'מה שמעתו?' — 'כאילו היה נדמה..', — וכבשו נשימה. העולם המה דממה תמימה. הקיר המה דממות כבושות. ריח עשן ישן נפתל נעזב. עדיין הכוכבים במלוא זיומם, וצורותיהם הפוכות מערבה. — 'לא, לא היה כלום', — 'נרדמת כנראה'. — 'אולי'. — ארבע וחצי. בעוד שעה תורח השמש.

יצחק זילברשילד

אַרְצֵי, רְחֵבֵי בְּנֵי

אַף בְּרַחֲמֵי אֲצוּר
לְנִצְחָה זָרַע גְּדוּלוֹת.
אַרְצֵי, אֲרֵחֵי שׁוֹנֵה
מְקַל אֲרֻצוֹת פְּבַל,
כִּי לְגַבּוּלֵיךָ שׁוֹנֵה
שׁוֹשׁוֹ חֲסֵדְךָ, אֵל.

אַרְצֵי, רְחֵבֵי בְּנֵי
וְאֲרָכָה אִילֵי יַרְמִים,
אַף זְעִירוֹתֶיךָ זוֹהָרֵת
בְּכֶסֶף לְאַפְסִים.
אַרְצֵי, תְּצַיֵּךְ קִשֵׁי צוּר
וְתְצַיֵּךְ צֵית חוֹלוֹת,

מבעד משקפת הפז

מאת ש. שלום

בקצה הרקיע משקפת שק פז,
 על פן אלגביש היא בנייה.
 בנקב של מחט מבט בה אל רן
 כך עת ומקום בבריאה.
 בה חוג יראה ומסלול כל מזל
 ותהום הקדוי עד בלימה
 ובעד ערפלי האינסוף בחלל -
 יתגד גם כוכב אדמה.

שתחה או את פיה אמנו רחל,
 מליה ציצוד פעמונים:
 - משה הרועה הנאמן לעדת-אל,
 פדית בני מיונים.
 ושאת טרחם וריכם במדבר
 ומת בודד על גבו -
 כי בא זה היום לו חכיניו מכבר,
 אותה הראשון הבט בו!

ויען משה ופניו הוא הסף
 לבחיר לבבה ישראד:
 - דמה נתערב בכל דם שושפף,
 באש כל מוקד נתנחל
 בשך הדוי, עד הגעת הלום
 כך עוד באספה הנשמה -
 עיניה ראשון תחזינה היום
 במדינת ישראל הקמה!

ויען יעקב וטולו מרגש:
 - גדול הפתוי מגשוא!
 אף לך, רחלי, לבדך יקדש
 הרגע הזה על נסו.
 לפיד שהדלקת בי, לפיד אהבה,
 צרף לב בנינו, ויהי
 לפיד אש הקדש לעד לא כבה -
 גשי למשקפת וראי!

בלאט על בהונות או אמנו רחל
 נגשה אל משקפת הפז.
 תדו בה כלם עיניהם מיחל,
 חכו לבשורה כי תכרו.
 אף נקב של מחט הקריבה עינה,
 עצר הקהל בגשימה.
 וכמו מלפלוף התלום טורשנה -
 נשרה מריסיה דמעה.

ותהי הדמעה בגפלה ליהלום,
 סתמה המשקפת מראות.
 ביד כי תגע בה, בעזו כי תהלום -
 אותה לא תוכד עוד למחות.
 סנייה הפכה או אמנו רחל
 אל אב הנביאים נבהלה,
 ותהי או יפה כמלאך הנואל,
 כבליר חסתה הפלה.

משה הרוצה או יפתח סגור לבו :
 - גזרה היא ואין להשיב,
 שנהי נצבים פה תמיד על גבו,
 מבדי שונאך או נקשיב.
 אך אם לא נחנה אור ציון בהקלה
 - בינה ובינינו דמעה -
 עוד לא נגעלו שצרי התסקלה.
 יפעם נא לבנו עמה.

או נה שזון תבד וכל רב נתחלחל :
 הרגע נקראת המגלה,
 מגלת הכרנת עצמאות ישראל
 אחרי שנות אלפים וילה,
 הרגע מורמת היד לחתם,
 הרגע הקלף יפרס -
 ופה נצבים כל חולמי החלום,
 ואין עין רואה את הנס.

ותהי ברבוא רבבה התנועה
 ככיום, ויעפילו לעלות,
 בנעף הונסו חצוצרות התרועה,
 תכו לרגון הקולות.
 או עין יתנו באמנו רחל,
 בעצב אשרה הקורן -
 ותהי התסקלה למדינת ישראל
 מרפא לכל נפש, אמן.

תְּכוּפַת אַמְרִיקָה בְּחַיֵּי דוֹד בֶּן־גִּרְיוֹן

מאת א. ר. מלאכי

א.

כשלוש שנים ישב בן־גוריון באמריקה. כ"מהגר פוליטי" בא לכאן יחד עם חבריו י. בן־צבי ואלכסנדר חאשין⁽¹⁾ בעת שג'מל פחה הגלה אותם במלחמת עולם א' מארץ־ישראל. בערב שבועות תרע"ה בא לכאן ובסיון תרע"ח עזב את אמריקה כחייל־מתנדב בלגיון היהודי.

כשלוש שנות שבתו היה בן־גוריון פעיל בכמה מקצועות. הוא השתתף בע"תונים עבריים ואידיים, סייע לארגון הקונגרס היהודי, ההסתדרות העברית ותנועת החלוץ וכמו כן השקיע מכוותיו ביסוד הלגיון היהודי. הוא השפיע לא מעט על תהליך החיים הלאומיים והתרבותיים כאן, וביחוד רבה היתה השפעתו בחוגי פועלי ציון — המפלגה שבן־גוריון היה ממניחי יסודותיה בארץ־ישראל. הקשר בין פועלי־ציון באמריקה וחבריהם בארץ־ישראל היה חזק ואמיץ עוד לפני מלחמת עולם א'.

בראשית התארגנותה של מפלגת פועלי־ציון בארץ זו, כבר חדרה בין חבריה רוח חלוציות ונתעורר רצון לעלייה לארץ־ישראל. כמה מהם הראו יחס חיובי גם לשפה העברית. בין ראשוני פועלי ציון באמריקה אנו מוצאים סופרים עברים כא. ש. וואלדשטיין וי. ז. פרישברג. גם קלמן מרמר, ש"פועלי־ציון" הביאו אותו מלונדון לערוך את בטאונם "דער אידישער קעמפער", היה ממ"קורביו של ברנר ובימים ההם קנאי לעברית, דיבר בה וכתב בלשון זו ("המעורר" של ברנר וב"השקפה" של בן־יהודה). מרמר גם ביקר באותו זמן את ארץ־ישראל ובבואו לאמריקה הביא אתו גם את בשורת הארץ וסיפר על התסיסה שהכניס זרם העליה השניה במושבות, בתנועת פועלי ציון ובארץ בכלל. בין חברי פועלי ציון נתעוררה, כאמור, תנועה חלוצית לעלייה והתישבות בארץ. בין אלה ש"השתקפו בארץ־ישראל היה גם וואלדשטיין. כשנתים לפני פרוץ מלחמת העולם א', עלה הוא ואשתו והתיישבו ביפו. שם נתמנה מורה בגימנסיה העברית "הצליה". כדאי גם להעלות את זכרו של חלוץ־עולה שני, מחברי פועלי־ציון, והוא ברל קליי, שהתאכר במלחמיה ובמושבה זו נפל חלל (בכ"ו באדר, תרע"ה) בהגיננו עליה.

(1) כמדומה שהראשון לא בא בצוותא תדא אתם, כי אם זמן מועט אחריהם.

הקשר בין פועלי ציון כאן וחבריהם בארץ-ישראל נתחזק ביחוד בעת שהתחיל להופיע העתון "אחדות" בירושלים כבטאון פועלי-ציון. העתון העברי שימש במידה ידועה גם בטאון של המפלגה באמריקה, אם כי רוב חבריה לא שמעו עברית וביניהם היו כאלה שדגלו באידית כשפת האומה. אולם עניני המפלגה באמריקה מצאו הד ותגובה ב"אחדות" ופועלי-ציון באמריקה הפיצו את העתון כאן, ולא רק אספו חותמים, כי אם גם הספיקו לו סופרים אמריקאים. השתתפו בו נחמן סירקין וא. ש. וואלדשטיין, ואף ה"סבא" ווינטשבסקי, שבימים ההם התחילה נימה לאומית להרעיד את לבו והוא נתקרב ל"פועלי-ציון", נמשך ל"האחדות" ופירסם בעתון זה את ה"אני מאמין" הלאומי שלו שעשה רושם לא רק בחוגים לאומיים-סוציאליסטיים כי-אם גם על ציונים ולאומיים בכלל.

"פועלי-ציון" זכו אז לביקור אחד מאנשי-שלומם מארץ-ישראל, הוא זרובבל, ממנהיגי המפלגה שם וחבר מערכת "אחדות"². הוא בא לאמריקה כשנה לפני פרוץ המלחמה וכמעט שהיה הראשון שבא לכאן מארץ-ישראל כשליח של מפלגה (ד"ר בן-ציון מוסינזון שביקר את אמריקה לפניו בא לשם עניני הגימנאסיה "הרצליה" ולא כשד"ר ציוני). לא ידוע לי עד כמה הצליח זרובבל בשליחותו, אולם הוא עורר פחות או יותר ענין ברחוב היהודי ועשה פירסום לתנועה באמריקה, שבימים ההם היו פסיעותיה עוד רופפות ובלתי מאושות ואך זה עתה התחילה להשפיע על חלק מהמוני העם והפועלים היהודים. עם בואם של בן-צבי, בן-גוריון וחאשין לאמריקה נתווספו לפועלי-ציון כוחות אינטלקטואליים חשובים שהזרימו דם חדש בעורקי "פועלי ציון" והעלו את הרמה התרבותית של המפלגה. הם היוו "קולוניה" ארץ-ישראלית בתוך התנועה באמריקה. יחד עם סירקין היו האורחים הגולים צביון עברי ל"פועלי-ציון" בניו-יורק ובערי השדה. אז נוסדו גם סניפים עבריים של "פועלי-ציון".

שנים מעטות לפני פרוץ המלחמה נמצא בן-גוריון בקושטא. שם למד משפט והתכונן לגמור את חוק לימודיו כעורך-דין. עם פרוץ המלחמה חזר לארץ-ישראל. כרבים מאנשי הישוב הראה בן-גוריון נאמנות לטורקיה בגלל יחסה הטוב ליהודים מימי גירוש ספרד ואילך, ומפני שגורל הישוב היהודי בארץ היה קשור בגורלה. בן-גוריון התעתמן אז וגם עשה תעמולה בין היהודים לוותר על הנתיבות הזרה, להתעתמן ולא לעזוב את הארץ בימי מלחמה ואסון לישוב. הוא ובן-צבי אף התגייסו בצבא הטורקי, אך נאמנותם זו לא הובאה בחשבון כשגמר ג'מל פחה אומר לרדוף את הציונית, וביחוד את חברי "השומר" ואת "פועלי ציון". בן-גוריון ובן-צבי הושמו במאסר ואחר כך גורשו מן הארץ.

לא ידועים לי הפרטים על בואם לאמריקה, אם כשאר בני הישוב שהגלו אז מארץ-ישראל (משפחת בן-יהודה, שיינקין, מוסינזון, הרב י. ל. מימון, כמה

(2) הוא כתב בקביעות פיליטונים ב"האחדות" בשם "רפרופים" ככינוי "סגני-נהור".

מתלמידי הגמנסיה העברית ורבים אחרים) אם מפאת נתינותם הרוסית או מפני שנפל עליהם חשד הממשלה, אמרו גם הם למצוא מקלט באמריקה, או שבאו על-פי הזמנתם של „פועלי-ציון“ כאן. אך בהגיעם לארצות-הברית לא היו אורחי פועלי-ציון בלבד, אלא של כל הציבור היהודי הלאומי והעברי ב„עולם החדש“. ידיעה קצרה על בואם הופיעה גם ב„דאָס אידישע פּאָלק“³, כלי-המבטא של הפדראציה הציונית באמריקה שנוערך בידי אב. גולדברג. בידיעה נכתרו בשם „מנהיגי מפלגת פועלי-ציון בארץ-ישראל“, אך לא נזכר בה שהם גם סופרים עברים ודבר עריכתם את „האחדות“, אולם חשיבותם הספרותית הודגשה בקרב העברים וב„התרן“, הבמה העברית היחידה באמריקה בימים ההם, מצאו אכסניא למאמריהם. בשלש החוברות האחרונות של „התרן“ החדשי, השתתפו חאשין, בן-גוריון וגם בן-צבי. הראשון, שהיה חותם על מאמריו גם בשמו צ. אווירבוך, היה היחיד ביניהם, שנתפרסם בעיקרו כסופר מאשר כאיש פועלי-ציון. החותם המפלגתי כמעט לא נטבע בו ויצאו לו מוניטין כמבקר בעל טעם ויפה-רוח, גם ב„האחדות“ פירסם רשימות ליריות ומאמרי בקורת, מהם שנונים ביותר. עשתה רושם ביחוד הערכתו השלילית על דוד פרישמאן, שנכתב לרגל יובלו ונדפס ב„רביבים“ של ברנר. ראשית דבריו ב„התרן“⁴ היתה רשימה על י. ל. פרץ, שנפטר בחול המועד פסח של אותה שנה. בן-צבי כבר ניסה או לכתוב דברי-מחקר וגם פירסם מאמר על החשמונאים ב„השלח“, ואילו בן-גוריון היה ידוע כ„בעל מלאכה אחת“ — פובליציסטון מפלגתי. אולם באמריקה נתגלה גם כהיסטוריון וכחוקר תולדות הישוב.

מאמרו הראשון שכתב על אדמת אמריקה⁵ היה אקטואלי מפאת נושאו — פתרון לשאלת ארץ-ישראל אחרי המלחמה. שאלה זו עלתה על שולחן המדינאים מיד כשנצטרפה טורקיה לגרמניה במלחמתה נגד בעלות הברית. בן-גוריון ניסה להבהיר את השאלה מבחינה יהודית-לאומית. בראשית דבריו נגע במצב המדיני הכללי. לממשלות הלוחמות, אנגליה צרפת ורוסיה היו מכבר הימים אינטרסים מיוחדים בארץ-ישראל, וכל אחת מהן חפצה לפתור את השאלה לטובת עניינה היא. על השאלה שנסרה או בעולם המדיני: „מה יהא גורלה המדיני של ארץ-ישראל אחרי המלחמה?“ הוא משיב: „עוד לא הגיע עכשיו הזמן לדון על עתידות ארץ-ישראל, מבחינה מדינית כללית. הכל תלוי בתוצאות המלחמה — וברגע הנוכחי אין כל אפשרות לדבר על דבר הכרעה. המלחמה היא הרת הפתעות. כשיפוגה הקטנה יצאה להלחם בענק הרוסי, לא פילל אף איש שתבוסתה של ממלכת רוסיה תהא כל כך שלמה — אם רק היה מי שהוא שהאמין למפרע בכלל בנצחון יפוגיה. גם במלחמה זו כבר נכזבו הרבה התערות מבוססות פחות או יותר ונתגלו הרבה הפתעות מפליאות ומדהימות ולפי שעה נטשטשו ונתערבבו הגבולים הגיאוגרפים, נהרסו

(3) שנה ז', גליון 20 (ערב שבועות, תרע"ה)

(4) כרך ב', חוברת ג'ד' (ניסן-איויר, תרע"ה), ע' 91—89.

(5) „לקראת העתיד“ (שאלת ארץ-ישראל), „התרן“, כרך ב', חוברת ח' (אב-

אלול, תרע"ה), ע' 175—167.

המחיצות ובטלו התחומין בין ממלכות ואין איש יודע מתי ואיך יבוא הקץ לאנדרלמוסיא זו”.

בהבנה וחדירה לתסבוכת המדינית הבין-לאומית ושאלת היהודים שנת-חרפה בעקב המלחמה, העמיד בן-גוריון את ארץ-ישראל במרכז שאלת היהודים, והוא אומר: „אנו רוצים לפתור בארץ-ישראל את הפרובלימה העברית. השאלה העברית לא התייצבה אף פעם בכל-כך חריפות, מרירות וטרגיות כמו בשעת הקטסטרופה העולמית הנוכחית. האסון הגדול, הנוקב והיורד עד התהום, של עם מדולדל, תלוש, מחוסר-ישע בלי אחיזה בחיים, בלי בסיס ממשי, בלי נקודת-משען — נתגלה עכשיו בכל מערומיו המבהילים. לא זהו האסון ששלשת רבועי העם הולכים ונחרבים, נהרסים ממעמדם, ששמונה מליוני אנשים שותתים דם, — העולם כולו מתבוסס עכשיו בדמו ונשפט בחרב ובאש. אסוננו הוא שאנו נהרסים ושותתים דם — בלי מטרה, בלי כונה... אין טעם למותנו כמו שאין טעם לחיינו. יסורינו הם יסורי-חנם, צערנו — צער טפל, ריק ואין גמול ותשלומין לדמינו הנגרים“.

כך ובשורות מעין אלו תיאר את הטרגדיה היהודית בתוך התבערה העולמית שהציתה המלחמה. והוא מוסיף ואומר:

„אולם המלחמה לא לעולם תמשך. סוף-סוף תושב החרב שכורת-הדם לנדנה, והעמים עיפיי-מלחמה יבקשו שלום, ובאי-כח הממלכות יתאספו לחלק את השלל ולחרוץ גורל העמים והארצות. באותו רגע יוכל שוב העם העברי להתאחד. ולזה אנו צריכים להתכונן מעכשיו, להכין את הקרקע ולהכשיר את הלבבות, וברגע הגדול ההוא יציג העם העברי גם את שאלתו הוא, שאלת היהודים בכל עמקה והיקפה ההיסטורית“.

את הפתרון לשאלת היהודים הוא מסביר באופן מובן ו„פשוט“ מאד:

„פתרון שאלת העם מחוסר-המולדת ראוי וצריך להיות — מולדת בארץ מולדתו ההיסטורית“.

והוא מטיעם:

„ועידת-השלום הבאה צריכה להכיר בזכות העם העברי לכונן לעצמו מולדת. זו שאלת-השאלות העומדות במרכז חיינו, זוהי התעודה ההיסטורית הגדולה שרגע מכריע זה מטיל עלינו. השאיפה שהכרזה כמה פעמים בקונגרסים הציונים, השאיפה שחלוצי-עמנו, בוני הישוב, עמלים זה שלשים שנה להגשימה בחיים — שאיפה זו צריכה אחרי המלחמה להתקיים ולהתאשר בקונגרס האינטר-נציונלי. סביב מטרה זו צריכים להתאחד כל כוחותינו הלאומיים הרוצים לחדש את החיים המולדתיים של העם העברי, בין אלה שהכירו במטרה זו מתמול-שלשום ובין אלה שרק היום, על-ידי הקטסטרופה העולמית והלאומית, הגיעו אליה“.

דברים אלה נכתבו שלש שנים לפני הצהרת באלפור, בעת שיד גרמניה היתה רוממה במערכות המלחמה, ונראה היה שהיא תנצח במלחמה זו, ושאלת ארץ-ישראל לא תיפתר בהתפוררות האימפריה הטורקית. בעוד שעל הישוב היהודי בארץ ריחפה סכנת-קרק, הציע בן-גוריון בעונו ובאמונה את הפתרון לשאלת היהודים בהתגשמות המטרה הציונית ושאיפותיה. בהמשך דבריו עמד

על השאיפות הלאומיות שלנו בקשר עם הארץ והראה על הכיבושים שלנו בהתיישבות ובהתפתחות הארץ, התאחוות, השתרשות והתערות בה. הכיבושים האלה מזכים אותנו להעמיד את ארץ-ישראל כפתרון לשאלת היהודים. ואם «שאיפותינו הקיצוניות אין אנו יכולים להשיג ברגע הזה מפני ששאיפתנו על פי טבעה אינה מושגה ברגע אחד. אבל אנו יכולים, ומפני זה אנו צריכים ומחויבים להשיג ברגע הזה את הערובות הדרושות שיבטיחו לנו את קיום שאיפתנו בעתיד».

במאמר זה, שיש בו גם משום סקירה על התפתחות הישוב, השגינו החקלאיים, הכלכליים והתרבותיים בארץ, שלטון הממשלה הטורקית והאוכלוסיה הערבית, הוצעו גם סעיפים על תביעותינו ההיסטוריות וזכותנו להבטיח את בנין המולדת היהודית לעתיד על-ידי ערובות של חופש הגירה והתיישבות יהודית בארץ-ישראל; זכות התאורחות היהודים והשתתפותם «במוסדי ההנהגה העצמית הכללית של הארץ» ואבטונומיה לאומית. בן-גוריון הוא כמעט הראשון שנגע בשנה השניה למלחמה בשאלה זו בבהירות ובגישה ריאליית. המאמר שופע בטחון ואמונה. אף-על-פי שמצב החירום של הישוב העיקר על הלבבות והביא לידי יאוש ורפיון-ידיים. זכורים מאמריו של ז'יטלובסקי, «החורבן השלישי», שפירסם באותו זמן ב«טאג», שבהם ניבא על ביטול הישוב היהודי בארץ והיסול הציונות. גם אליעזר בן-יהודה במכתבו למערכת «התרן» שנדפס באותה חוברת שבה נתפרסם מאמרו של בן-גוריון יהגה נכאים: «עם ישראל עומד בפעם השלישית לפני סכנת חורבן, חורבן יותר נורא, יותר איום, משני החורבנות הקודמים».

במקום דברי יאוש אלה, יש בסיום מאמרו של בן-גוריון משום עידוד וחזון היסטורי: «ארץ ישראל — כעולם כולו — עומדת על סף תקופה חדשה. והעם העברי המבקש את תיקונו בארץ-מולדתו ההיסטורית צריך עכשיו לתבוע את זכויותיו. אין אנו דורשים שיחזרו לנו עכשיו את הארץ — ארץ לא מקבלים אלא כובשים, אנחנו נכבוש את הארץ בבנותנו אותה. וכבר יסדנו המסד. ומה שאנו דורשים עכשיו הוא, שקונגרס-השלום הבא יכיר בזכותנו לבנות את הארץ ולכונן שם את מולדתנו, ובתור משענת של הכרת-הזכות הזאת יתן לנו את הערובות הזכותיות וחופש-הפעולה הדרושים בכדי להשלים את הבנין עד הטפחות».

ב.

המלחמה הביא לידי שינוי-ערכין בחיי יהודי אמריקה, לידי סיסמות חדשות ותנועות חדשות. הרעיון הלאומי התחיל לחדור גם בחוגים כאלה שעד פרוץ המלחמה עמדו מנגד, נלחמו בו, או שהתייחסו אליו בכלל באדישות. המתבוללים למיניהם עוד לא הניחו את חרבם מידיהם וככל אשר גבר הרגש הלאומי בעם והתנועה הלאומית התחילה להיות נחלת רבים, הניחו הם ממארבם

והידשו את המלחמה. האסון הנורא שבא על האומה קרב את הלבבות. ורחוקים נעשו קרובים לשם עזרת האחים נגועי-המלחמה אשר מעבר לים ושיקומם אחרי המלחמה. נוסדו אז ועדי עזרה שונים כ"ועד הפועלים הלאומי" ונתחוללה תנועת הקונגרס היהודי.

ביסוד הוועדים והמפעלים השתתפו מכל זרמי העם, הסתדרויות לאומיות ומוסדות צבוריים, ציונים וסוציאליסטים, חרדים וחפשים, "יאהודים" ו"עמד", נוטבאלים ופועלים. אולם לא תמיד נתאחדו בלב שלם. יש שנתגלה ריב-שפתים ופרצה מחלוקת אידיאולוגית בדבר עצם המטרה ואופן העזרה. גישת ה"יאהודים" לעבודת עזרה זו היתה פילאנטרופית, וזו של הסוציאליסטים המתבוללים אף היא נתבססה על סעד "אנושי". כאשר הציע שלום אש בוועידת היסוד של ועד-העזרה העממי, שעבודת הסיוע תתבסס על מצע לאומי, עוררה הצעתו התרגזות רבה בין מתנגדי הלאומיות מכל החוגים והיא נדחתה. אמנם לא ברוב דעות, אבל בהתרעה ובהפגנה נגד הלאומיות. סלע-המחלוקת היה הקונגרס היהודי. מתנגדיו נלחמו נגד הרעיון בכלל ונגד מגמתו הלאומית והדימוקראטית בפרט. אין כאן המקום לספר על פרטי החיכוכים מסביב ל"ועד הפועלים היהודי" והקונגרס. נגעתי בזה רק בקשר לחלקו של בן-גוריון בתנועת אלה ואחרות שנתחוללו אז באמריקה היהודית. פועלי ציון נתנו לתנועה את הצביון הלאומי והדימוקראטי וביזמת המפלגה הוקם מנגנון תעמולה לרעיון הקונגרס, וכן הופיע עתון מיוחד "דער אידישער קאנגרעס", שהשתתפו בו כמו מאנשי "פועלי ציון" או הקרובים למפלגה, כגון ד"ר נ. סירקין, בר ברוכוב, פינחס רוטנברג, יצחק אייזיק הלוי, א. קריטשמאר-יזרעאלי, חיים זיטלובסקי, אלכסנדר האשין ובן-צבי. גם בן-גוריון, שהיה בכלל פעיל בעבודת הכשרת הקרקע לכינוס הקונגרס בנאומים ובמאמרי-תעמולה, השתתף בקביעות בעתון הזה. במאמריו, סקירותיו ההיסטוריות ובנאומיו העלה תמיד את שאלת ארץ-ישראל בראש הבעיות הלאומיות שלנו והדגיש את הצורך שהקונגרס יעמוד על המשמר ויתבע את זכויות האומה על ארצה ומולדתה. הוא גם נלחם בשנינות במתנגדי הקונגרס מכל החוגים והזרמים. יצויין כאן מאמרו "ארץ-ישראל אויף דער ארבייטער קאנווענשאָן"⁶, שהכיל סקירה על ועידת הפועלים הלאומיים, שנתקיימה בניו-יורק בראשית ספטמבר, 1916. זו הוועידה ההיסטורית והסוערת שבה השתתפו למעלה מאלפים צירים ובה נתאחדו כל הסתדרויות העובדים: פועלי ציון, התאחדות פועלים-לאומיים (נאציאָנאַלער אַרבעטער פאַרבאַנד), פועלי ציון טריטוריאליים, סוציאליסטים שמאליים ופועלים מכל הזרמים והחוגים, לאומיים ומתנגדי ציון. בין הצירים היו צביון, ד"ר מ. גולדפארב ומ. אולגין, סופרי ה"פאָרווערטס" וכן גם מ. ווינטשבסקי וז. זיטלובסקי. בן-גוריון היה ציר לוועידה הזאת בשם ה"צ. ק." (הועד המרכזי) של פועלי ציון והכריז בוועידה על זכויות העם על ארצו.

(6) "דער אידישער קאנגרעס", שנו א' גליון 6 (ערב ר"ה, תרע"ו).

בוועידה זו הונח יסוד לעבודה משותפת בכל מה שנוגע לעבודה יהודית-לאומית-מדינית לא רק בארצות הגולה, כי אם גם בארץ-ישראל. כן גם נתקבלו החלטות חיוביות בנוגע לארגון עבודת הקונגרס. אולם הדגשת הלאומיות היתה לסלע-מחלוקת והביאה לידי וויכוחים סוערים בין הלאומיים ומתנגדיהם וכמעט שהגיעו הדברים לידי פירוד גמור ביניהם. אך לאחרונה באו לידי הסכם ומצע משותף ונתקבלה החלטה על „שויון אזרחי, פוליטי ולאומי של עם ישראל בכל הארצות שזכויותיו מוגבלות“.

במאמרו זה, שהוא מעין דין-וחשבון על מהלך הוועידה, עמד בן-גוריון על הנקודה ארץ-הישראלית באותה ועידה וניתח את הצדדים השלייים וה-חיוביים, הנצחונות והכשלונות בנוגע לשאלת ארץ-ישראל. בהתחלת המאמר אמר: „ועידת הפועלים לא הכירה את תביעותינו בנוגע לארץ-ישראל, אבל ל-עומת זה קבלה דרישותינו ארץ-הישראליות — וזהו בקיצור תוצאות הוועידה ה-היסטורית החשובה בנוגע לבעיה היותר חשובה ובערת — שאלת ארץ ישראל. הקריאה ההיסטורית הגדולה של החוגים הרחבים של המוני היהודים ברגע חשוב זה: מולדת יהודית בארץ-ישראל — לא מצאה הד באספת-עם זו, אסיפת הפועלים היהודיים — וזהו הפגם המוסרי היחיד בוועידה היסטורית זו. לעומת זה יכולים אנו להדגיש בשביעת-רצון שמעמד הפועלים היהודי שם לב לדרישות קונקרטיות על ארץ-ישראל הנחוצות להכשרת יצירת מולדת יהודית בארץ-ישראל“.

בשאלת ארץ-ישראל דן גם במאמרו „א היסטארישע אויפפאסונג“ (7) — תגובה על ועידת פועלי ציון שנתקיימה בימים ההם. בן-גוריון תפס את המומנטים ההיסטוריים בוועידה זו לגבי ארץ-ישראל, והוא אומר: „עוד לפני המלחמה כבר התחילה ההגירה היהודית לזרום בקצב חזק — על אחת כמה וכמה עכשיו, כעת שאנו עומדים בפני הגירה יהודית מארצות המלחמה, שכמות עוד לא היתה, צריכים אנו להיות מוכנים לקראת הגירה המונית רבה לארץ עתידנו. אולם כדי שארץ-ישראל תהיה מוכשרת לקלוט הגירה גדולה, יש צורך בפעילות חקלאית אינטנסיבית שתפתח את הכוחות הגדולים שספונים בארץ. צריכים להרחיב את התנאים והאפשרויות על-ידי מבצעי-התיישבות במקצוע החקלאות, תחבורה, תעשייה וכו'. זה דורש אמצעים כספיים גדולים וכוחות ארגון, שרק העם בלבדו יכול ליצור ולהכין“.

ביתר פרוטרוט דן על שאלת ההגירה לארץ-ישראל במאמרו „די פרייהייט פון אימיגראציע אין ארץ-ישראל — אן אינטערנאציאנאלער פראבלעם“ (8). במאמרו זה, כבמאמרו „געשריבענע רעכט און נאציאנאלער גלייכהייט“ (9), הגיב שוב על ההחלטות בוועידת הפועלים הלאומיים בדבר ארץ-ישראל. במאמר „חופש ההגירה לארץ-ישראל“ יש משום סקירה היסטורית על קיפות-זכויות היהודים בארץ-ישראל מאז קמה התנועה הלאומית. על נושא זה הרחיב את הדיבור

(7) שם, גליון 10 (א' ראש חודש השון, תרע"ו)

(8) שם, גליונות 8, 9, 10 (ערב סוכות; א' דר"ח חשון, תרע"ו).

(9) שם, גליון 13 (כ"ב חשון, תרע"ו).

בסקירתו „זכויותינו הלאומיות בטורקיה ובארץ-ישראל“, שנדפס ב„התרן“¹⁰, והיא סקירה היסטורית-פוליטית ובה תיאר את מצב היהודים, האבטונומיה היהודית, סדר הנהגת הקהילות, משרת החכם-באשי כראש היהודים; מצב ישראל בין הקיבוצים הלאומיים בטורקיה וכן עמד על המדיניות הטורקית, ותולדות כיבושיה, גדולתה וירידתה. מלבד חשיבות המאמר לתולדות היהודים באימפריה הטורקית, היה לו בימי המלחמה ערך מדיני אקטואלי, שגורל עם ישראל קשור בו. נמרצים הם דבריו בנידון זה:

„טורקיה עומדת עכשיו על מפתן תקופה חדשה. עתידה של ארץ-ישראל ושל כל הממלכה העותמנית לוטה בערפל. אין יודע עכשיו, מה ילד יום. אבל דבר אחד ברור: המצב כהוויתו, הסטאטוס-קוה' לא ישאר בטורקיה אם לא יתהוו שינויים טריטוריאליים במזרח הקרוב, וטורקיה תצא מתוך מלחמה זו בלי הפסד ארצות, — ודאי ששנויים פנימיים יחולו בהנהגת המדינה הטורקית. עוד לפני הספחה אל המלחמה בטלה טורקיה את זכויות-הזרים (הקאפיטולאציות), שהיו קיימות בקרבה יותר מארבע מאות שנה. הטורקים הצעירים ידועים בהתנגדותם העזה גם לזכויות העמים שבארצם“. והוא מסיים: „עלינו להכין איפוא לקראת העתיד, כדי שנהיה מוכשרים להגן ברגע המכריע על זכויותנו הלאומיות בטורקיה, וביחוד בארץ-ישראל“.

תמצית ממאמרו זה מסר בן-גוריון בסקירה „די רעכטליכע לאגע פון די אידען אין טערקיי“, שנדפס בקובץ „אין קאמף פאר אידישע רעכט“, שהוציא איגוד הפועלים הלאומיים בשנת 1916, בעריכת ב. ברוכוב. בקובץ זה פירסם בן-גוריון סקירה על קיפוח זכויות היהודים ברומניה¹¹, וגם היא כתובה בידיעה היסטורית והבנה מדינית. כבסקירה על מצב היהודים בטורקיה, תיאר גם בסקירה זו את הרקע והסיבות שגרמו לרדיפות היהודים ברומניה. כרוכים ניתנו שני המאמרים בקובץ, כדי להעמיד את הקורא על הבדלי-היחס של שתי הממשלות ליהודים. בעוד שאת המאמר על טורקיה יתחיל בהצהרה: „טורקיה היא הארץ היחידה בעולם הישן שיהודים לא סבלו שם מרדיפות מיוחדות“, יוקיע בפתחת המאמר על רומניה את פשעיה ותועבותיה, במאמריו האחרים באותו זמן דן בן-גוריון על המצב המדיני של היהודים בגולה בכלל. בפולמוס עם המתבוללים מחוגי הועד היהודי-אמריקאי במאמרו „נאציאנאלע רעכט אין גלות“¹², תיאר את ההבדל בין מלחמת יהודי מערב אירופה בסוף המאה הי"ח וראשית המאה הי"ט בעד זכויותיהם ובין מלחמתנו אנו. הוא מסביר את השינויים שניתהוו מאז ועד היום הזה בחיי האומה, המהפכה הלאומית שנתחוללה בעם מביאה אותנו לנקוט באמצעים אחרים לשם ייצג תביעותינו ודרישותינו, „הייתכן עכשיו, — הוא שואל — אחרי משבר של מאה שנה לרעיון ההתבוללות והתפתחות התודעה הלאומית של המוני העם —

10) שנה ג', גליונות י"ד, ט"ו, י"ז (א' ת' כ"ב סיון תרע"ו).

11) „די אידישע רעכטלאזגקויט אין רומעניען“.

12) „דער אידישער קאנגרעס“, שנה א' גליון 15 (ה' כסלו, תרע"ו).

הייתכן שכלל ישראל יצא בהצהרה של התאבדות כזו, שהיהדות היא דתית ולא לאומית? האפשר שעכשיו יקראו לסנהדרין (או קונגרס) יהודי, שיצהיר כבימי נפוליאון, שהיהודים הם רק אורחים בארץ-מגורם, רק חלק מן הלאום השורר, והם נבדלים ממנו רק בדתם? בדברים נמרצים הוא מוכיח לאלה שחפצו להבטיח את הזכויות האזרחיות של היהודים בלי לנגוע בשאלה הלאומית והשאיפה ליסוד מולדת יהודית בארץ-ישראל. למתנגדי הקונגרס בכלל הקדיש מאמר: "וואָס ווילען מיר און וואָס ווילען זיי? " ¹³, בו נלחם בשנינות גם באנשי ה"ועד היהודי-אמריקאי" וגם באנשי ה"פאָרווערטס", ומעיר שלידם צריך הקונגרס להיות אסיפת-מחאה עממית גרידה ותו לא. וכה יגיד: "בשביל הפלוטאקראטיה שלנו, שחפצים להמשיך בשיטת שתדלנות מאחורי הדלת, זה מספיק. אולם אנחנו חפצים בקונגרס לאומי שייכין אקציה פוליטית לפתרון שאלה היהודים בדרך בין-לאומי". כן ביקר קשה, במאמרו "געשריבענע און נאַציאָנאַלע גלייכהייט", שהזכרתי למעלה, את אלה שהזכירו בוועידת ה"פועלים יהודים-לאומיים" את זכויות היהודים ברומניה ובארץ-ישראל בנשימה אחת.

בימי אנדרלמוסיה אלה, עמד תמיד בן-גוריון על המשמר, העלה את שאלת ארץ-ישראל בדיוני הוועידות השונות, נלחם בעטו לזכויות היהודים בגולה וסייע להכשיר את הקרקע לקריאת הקונגרס, ורוחו הדינאמי היה מורגש יפה בתנועה זו.

ג.

באותה ועידת פועלי ציון שהזכרתי למעלה, נתקבלה החלטה לחדש את הופעת "דער אידישער קעמפער", בטאון המפלגה משנת תרס"ו. בסוף אפריל או בראשית מאי 1916, יצא הגליון הראשון של העתון המחודש. בן-גוריון התחיל להשתתף ב"אידישער קעמפער" בקביעות. הוא גם השתתף ב"התרן" השבועי שבאדר תרע"ו התחיל להופיע בעריכת י. ד. ברקוביץ. כבר הזכרתי את מאמרו "זכויותנו הלאומיות בטורקיה ובארץ-ישראל", שנדפס ב"התרן". ובעתון זה הוסיף לכתוב על נושאים ארץ-ישראליים בקשר למאורעות הזמן והבהרת המצב המדיני. כאשר נכבשה באר שבע בידי האנגלים, כתב מאמר מפורט ¹⁴ לתולדות עיר זו מימי קדם ועד היום הזה, מצבה הגיאוגרפאפי וה-איסטראטגי וגם עמד על הערך התכסיסי בכיבוש העיר. מאמר זה, כמאמרו על יפו ¹⁵ ו"גבולי ארצנו" ¹⁶, הם פובליציסטיים-מדיניים המיוסדים על חקר תולדות הארץ והם מאלפים מבחינת החומר המדעי שהביא בן-גוריון על הנושאים הללו. בשנות המלחמה ואחרי הצהרת באלפור, בעת שצבאות אנגליה הלכו מנצחון אל נצחון, כבשו את הארץ פסיעה אחר פסיעה ושחררו אותה מעול הטורקים, היו

13) שם, גליון 13 (כ"ב חשוון, תרע"ו).

14) "התרן", שנה ד', גליון ל"ד (כ"ד חשוון, תרע"ח).

15) שם, גליונות ל"ו, ל"ז (ח', ט', כסלו, תרע"ח).

16) שם, גליונות מ"ט, נ' (י', י"ז אדר, תרע"ח).

למאמרי בן-גוריון אלה ערך אקטואלי מיוחד. היה בהם גם משום חזון הגאולה לשיבת העם לארצו. דברי הסיום של מאמרו על יפו פועמים אמונה ותקווה: „עכשיו נכבשה יפו לפני צבא הממלכה, שהכריזה על גאולת ארץ-ישראל והשבתה לעם ישראל, ואין ספק שעיר-החוף הקדומה של ממלכת היהודים תשוב בימינו אלה להיות לעיר החוף הראשית של ארצנו הגאולה ושבי גולים חדשים שיתחילו לנהור בימינו אלה לארץ מולדתם העתיקה, יכנסו ראשונה דרך שערי ציון: יפו המשוחררת“.

מאמרו זה נכתב שלשה שבועות אחרי הצהרת באלפור, ובראשיתו הדגיש בן-גוריון את חשיבות המאורע הגדול הזה בחיי האומה, וזה יאמר: „אחרי גילוי דעתה הרשמי של ממשלת אנגליה בדבר השבת ארץ-ישראל לעם העברי נעשתה האומה העברית שותפת בנצחונותיהם של צבאות הבריטים בארץ-ישראל. מאות אלפי החיילים היהודים בכל הארצות בעלות-הברית הם עכשיו צבא העם העברי המשוחרר, הלוחם יד ביד את בעל בריתנו, והכבושים, שכבש הצבא האנגלי בארץ-ישראל, — הם כיבוש העם העברי, וכל עיר מערי ארצנו, הנופלת בידי בעלות-בריתנו, נעשית עלידי זה לקנין העם העברי, או יותר נכון, חוזרת לבעליה העברים הקודמים“.

על ההצהרה וחשיבותה ההיסטורית לעם ישראל, הגיב בטורים כתובים אידיית שנדפסו ב„דער אידישער קעמפער“¹⁷ ובהם נאמר: „הפלא היותר גדול אירע, המעצמה היותר גדולה בתבל שקלגסיה הולכים ומתקרבים אל שערי ירושלים, הצהירה רשמית על רצונה לייסד מקלט-בית לאומי לעם ישראל בארץ ישראל“.

„אחרי הפסקה של אלף ושמונה מאות שנה ללא חיים מדיניים, מתחילה ההיסטוריה היהודית להיות שוב דברי ימיה של אומה מדינית. אנגליה לא החזירה לנו את הארץ, את זה יש להטעים ביחוד עכשיו, ברגע של נצחון ושמחה גדולה. אנגליה איננה יכולה לתת לנו את הארץ, לא מפני שאין היא שייכת לה, או שעדיין איננה ברשותה. לו גם היתה כובשת את כל הארץ, מדן ועד באר שבע, לא תהיה לנו הארץ רק בזכות הסכמתה של אנגליה, אם גם אפילו שאר ממשלות יסכימו לזה! ארץ מולדת נבנית על ידי יסורים ומכאובים, עמל ועבודה, זעה ודם.“

„אנגליה לא החזירה לנו את מולדתנו, בשבילנו חשוב יותר המעשה שעשתה אתנו. היא השיבה לנו את קיומנו כלאום מדיני והכירה בזכותנו על בית לאומי בארץ ישראל. העם עצמו, שזה עתה קם לתחייתו המדינית, יהפוך בעצמו את זכותו לעובדה ממשית; בכחות עצמו, באוצרות הרוחניים והחמריים שלו, יבנה את מולדתו ויביא את גאולתו הלאומית לידי התגשמות נצחונה ההיסטורית“.

מאמריו ב„התרן“, מלבד אחד מן „הצד“¹⁸, רשמית-תגובה על הועידה הציונית

(17) בגליון של 16 בנובמבר, 1917.

(18) „התרן“, שנה ג', גליון כ"א (כ' תמוז, תרע"ו).

בפילדלפיה, יסודם בחקר תולדות הארץ. גם בכרך הראשון של "לוח אחיעבר", שיצא בשנת תרע"ח, פירסם מאמר במקצוע זה, הוא מחקרו "מוצא הפלחין". זהו מאמר מדעי "טהור", בלי לואי פובליציסטי ומגמת-תעמולה. המאמר ערוך בהרצאה פופולארית, אך מבוסס על הוכחות מדעיות. במידה ידועה היה למחקר זה גם ערך אקטואלי, כי בן-גוריון בא בו לידי השערה שהפלחים הם ממוצא ישראלי ודם יהודים נוזל בעורקיהם. על החידוש של השערה זו וחשיבותה לפתרון שאלת הערבים בארץ-ישראל העיר אב. גולדברג בבקרתו על "לוח אחיעבר"¹⁹): "למאמר זה, אף-על-פי שהוא כולו עיוני, יש בכל-זאת ערך מעשי גדול. כי אחת מן השאלות, העומדות בארץ-ישראל על הפרק ודורשות פתרון, היא השאלה על-דבר הערביים, ואם נכונה היא השערתו של המחבר כי הפלחין, ראשו ורובו של ההמון הערבי, היושב על אדמתו, הם בני גזענו, אז יש לקוות, כי אם נגש אל השאלה בטכסיס הראוי, תפתר לטובתנו. "הדם עבה ממים", ואם בעורקיהם של הפלחין נוזל דם עברי, ימשכו הפלחין אלינו בעתיד הקרוב כאל אנשי שלומם וגזעם".

בן-גוריון נתמחה בחקר תולדות הארץ ובמקצוע זה כתב גם באידית מאמרים וזכרונות לתולדות הישוב (מימי העליה השנייה). אולם את כוחו בחקר הארץ הראה ביחוד בספרו האידי "ארץ ישראל בעבר ובהווה", שחיברו בשותפות עם חברו בן-צבי. כשנה ויותר שקדו המחברים בחיבור ספר זה, היו עושים ימים כלילות במחלקה היהודית של הספריה הציבורית בניו-יורק וזכו לגמרו ולסיימו ולראותו בדפוס אחרי מתן הצהרת באלפור, — דבר שהמחברים מציינים ומזכירים ברגש בפתיחתם לספר. הופעת הספר²⁰ באותה שעה היה בכלל משום סמל וגם דבר בעתו. ארץ-ישראל כבשה אז את כל הלבבות ולהמוני העם ניתן בפעם הראשונה ספר באידית שעל פיו יוכלו להכיר את הארץ ולדעת אותה, לשאוב ממנו את ידיעותיהם על ארץ מכורתם, ארץ עברם ועתידם; מפרקיו למדו את דברי ימי הארץ מימי קדם ועד ימינו אלה, תולדות תושביה ועממיה, הגיאוגרפיה שלה, מצבה המדינית והתרבותי, הכלכלי והחקלאי, תולדות הישוב היהודי בערים ובמושבות ותולדות העליות של אסירי ציון בכל הדורות והתקופות. בימי חזון וגאולה שלאחרי הצהרת באלפור, שימש הספר הזה, שהוא ערוך בקפדנות מדעית, גם תעמולה ציונית וחלוצית.

בעת שהיה עסוק בחיבור הספר "ארץ ישראל" היו ידיו אמונה בהקמת מצבה לחללי הישוב וערך יחד עם א. האשין מהדורה שניה של הקובץ "יזכור"²¹, שיצא בשנת תרע"ו על-ידי "ועד ארץ-ישראל של פועלי ציון". קובץ זה המוקדש לזכר השומרים והעובדים שנפלו בעמדם על המשמר במושבות ובחוות בארץ-

(19) "התרן", שנה ד', גליון י"ו (ג' אב תרע"ח).

(20) הוא יצא בשנת תרע"ח, אבל במענות נדפס בשער תרס"ח במקום תרע"ח.

(21) המהדורה הראשונה יצאה בשנת תרע"ו בעריכת זרובבל, האשין ובן-צבי.

המהדורה השנייה היא מורחבת ונכנס בה תומר חדש שאין ב"יזכור" הראשון.

ישראל, נדפס בהידור ובלווית ציורים מעשה ידי הצייר מ. לאוב. בן-גוריון פירסם בו את פרקי זכרונותיו היפים מימי עלותו לארץ ועבדו בפתח-תקוה ובשאר מושבות יהודה והגליל. זכרונות אלה, כתבם גם עברית ונדפסו בשם „ביהודה ובגליל” ב„לוח אחיעבר”²², אחרי ששכלל והרחיב את המסגרת. הזכרונות כתובים בהרצאה בלטריסטית, וכוללים גם תיאורי נוף וטבע נאים. אבל הם עושים רושם בעיקר בפשטותם ובאידיאליות הנושמת בהם, ההקרבה העצמית על מזבח המולדת ומסירות-גפש חלוצית, אהבת עבודה וחיי עמל וכיבוש עבודה ושמירה וחוויות מזועזעות על חברים שהגנו בגבורה על הישוב וקידשו את הארץ בדמם.

תרע”ה, השנה השלישית לשבתו באמריקה, היתה שנה פוריה לבן-גוריון בעבודתו הספרותית והציבורית וגם שנת-מפנה בחייו הפרטיים. זמן מועט אחרי הצהרת באלפור בנה לו בית ונשא לאשה את פנינה מונבו²³, צעירה משכילה ילידת מינסק, „אחות” לפי מקצועה וקרובה לחוגי „פועלי ציון”, ושם התודעה לבן-גוריון. את דבר נישואיו בישר ב„התרן”^{23-א} במודעה זו: „פנינה (פולנינה) מונבו — ד. בן-גוריון באו בברית הנשואין, ניו-יאָרְק, כ’ כסלו, תרע”ח. ובאותו גליון באה ברכת בן-צבי לזוג הצעיר: „ברכה לאחי ורעי דוד בן-גוריון לכלו-ותיו עם בחירת לבו פנינה מונבו. יצחק בן-צבי”.

איש צבא מנעוריו לא הפריעו חיי הנשואין שלו את עבודתו הציבורית. בלקחו אשה לא היה נקי לביתו, לא רק שנה אחת, אף יום אחד לא לקח חופשה לנפשו. מחופתו ממש יצא לעבודת תעמולה וארגון של „החלוץ”, תנועה שנוצרה בימים ההם להכשרת עולים-חלוצים לארץ-ישראל אחרי המלחמה. תנועת „החלוץ” עוררה תסיסה בין הצעירים והרעיון כבש את הלבבות. לרגל יסוד הלגיון היהודי נתחסל „החלוץ”, כי רוב חבריו התנדבו לגדוד. בן-גוריון הקדיש את כל זמנו ומרצו וכשרון התעמולה והארגון שלו לתנועת הגדוד העברי. בכ”ג באייר, תרע”ח התחיל להופיע „דער אידישער לעגינאַנער”, בטאון הלגיון העברי. לפני מונחים רק שני הגליונות הראשונים (כ”ג אייר; י”ט סיון, תרע”ח — 5, 18 במאי, 1918). בכרוז „צו דער אידישער יוגענד אין אַמעריקא” להתנדב לגדוד העברי, שנדפס בגליון ב’, חתום בן-גוריון כאחד מחברי הוועד של הלגיון היהודי למען ארץ-ישראל. החתימות האחרות הם של י. בן-צבי, ד”ר ה. זייטלובסקי, ד”ר נ. סירקין, פרופ’ נ. סלושק, ר. בריינין, נסים בכר, משה כ”ץ,

(22) כרך ב’ (תרפ”א), ע’ 116—102.

(23) אחד מבני משפחתה, נזכר בפרוטוקולים של „חברת מופיצי השכלה” (מ”7, 30 במאי, 1878), כאחד המשכילים במינסק שדאג לטובת בני העניים בעיר זו ווייסד בית-ספר למענם ללמדם את השפה הרוסית (ראה „תולדות חברת מרבי השכלה בישראל” ללואין רוזנשאל, חלק א’, סמ. פטרבורג, תרמ”ו, עמודים 145—144).

(23-א) שנה ד’, גליון ל”ט (כ”ט כסלו, תרע”ח), בתוך המודעות על העטיפה.

שלמה גולדנברג, א. מר-חיים, פ. רבינוביץ, נ. גוטבטר, מ. מושביצקי וי. גורדון. בן-גוריון ובן-צבי היו מן הראשונים להתנדב לגדוד. ידיעה על זה באה בכרוז ניקה של "התרוץ"⁽²⁴⁾: "בין המתנדבים אל הגדוד העברי נמנו כימים האלה שני הסופרים העברים מארץ-ישראל: י. בן-צבי וד. בן-גוריון והסופר קרצמר-יזרעאלי". הם הפליגו מניו-יורק עם הקבוצה החמשית של המתנדבים, שמנתה מאתים איש. ב"התרוץ"⁽²⁵⁾ נאמר: "בין אלה שיצאו עם הקבוצה הזאת, נמנים גם הסופרים העברים: ד. בן-גוריון, י. בן-צבי, ד"ר א. גורלאנד ואהרן פרנקל. כך נפרדו בן-גוריון ובן-צבי מאמריקה⁽²⁶⁾, והבנים הגולים שבו לארץ שגורשו ממנה, לשחררה ולהכין את הדרך לגאולתו המדינית של עם ישראל.

(24) שנה ה', גליון ט' (כ"ח אייר, תרע"ח).

(25) שנה ה', גליון י"ג (כ"ז סיון, תרע"ח), במדור "חדשות ומאורעות".

(26) יש להזכיר שבן-גוריון לקח חלק בועידת-היסוד של ההסתדרות העברית שנתקיימה בי"רכ' שבט, תרע"ז, בניו-יורק. הוא היה חבר בועדת הד החלטות, והצעתו בשם ועדה זו, כי ההסתדרות תדרוש להנהיג את לימוד הלשון העברית וספרותה בתור לימוד חובה לילדי ישראל בבתי-הספר הכלליים בארצות-הברית עוררה וויכוחים (ראה בדיון-והשבון של "הועידה הראשונה של ההסתדרות העברית" מאת אהרן פרנקל, "התרוץ", שנה ג', גליון מ"ט; כ"ד שבט, תרע"ז). על הועידה הגיב גם ב"אידישער קעמפער". בן-גוריון היה גם בין מייסדי הסניף העברי של פועלי ציון, שקיומו עורר את התנגדות של בורוכוב ואחרים ממנהיגי "פועלי ציון".

עֶשֶׂר שָׁנוֹת מְדִינֵי־הַחוּץ יִשְׂרָאֵלִית

מאת יצחק עברי

עשר שנות עצמאות ישראל מחייבות לסכם סיכומים ולבחון הישגים. הן מחייבות אותנו גם כן שלא להעלים עין מכשלונות. שהרי כל סיכום העבר שאין בו משום הוראת דרך לעתיד, ושכל עיקרו הזדמנות נאה לחגיגה — אינו הולם לא את רוח עם ישראל ולא את ייסורי כור-הנסיונות שנתנסה בהם עד כה. אומה שנתחדשה, אין דינה כתינוק שנולד; אפילו צעירי בניה נושאים בחובם מורשת דורות רבים, אם לא חכמת זקנים.

על כן טוב לקרוא, כי במשאל-עם שנערך זה לא כבר במדינת ישראל ושהקיף למעלה משלושה ריבוא נשאלים, העמידו רוב הנשאלים במקום ראשון ושני, בין ההישגים החשובים ביותר של המדינה בעשור הראשון, את — קיומו של צה"ל, ואת העלאת תשע מאות האלף, מן המפורסמות הוא. שעם ישראל לא היה נמנה מעולם עם האומות השטופות במיליטאריזם. העם היושב בציון, גם הוא שבעה נפשו מלחמות ואף נצחונות צבאיים. ואם, למרות זאת, דעת רוב העם היושב בציון היא, כי אין לו שיעור אלא הגנתו על ידי הצבא הזה, צבא הגנה לישראל, משמע כי, "קול-המון" — מלומד מנסיונות מרים של מאות שנים רבות, שהגיעו לשיאם בימי השואה באירופה, ומלומד נסיון המציאות של עשר שנות חירות ומצור אחרונות — אינו שם מבטחו לא בבעלי ברית צבאיים, ולא בארגון או"ם מסוכסך ומפולג, ונטול כוח ביצוע, כי אם בכוחות המגן של בניו הוא. אשר לעתיד אין צורך לומר, כי המטרה השנייה במנין של העם היושב בציון, אחרי מטרת ההגנה על קיומו, היא המשכו של תהליך קיבוץ הגלויות, ובסימן שני אלה תוסיף לעמוד מדיניות החוץ הישראלית גם בשנים הבאות, כאשר עמדה בסימנן בעשור הראשון.

במלים אחרות: שתי המשימות העיקריות שעמדו לפני מייסדי המדינה בראשית העשור הראשון, עדיין הן בעצם תהליך מימושן. כשם שלא נסתיים תהליך קיבוץ-הגלויות, כך לא הושגה עדיין מטרת ההגנה והבטחון הצבאי של המדינה. גם אם חלה התקדמות עצומה בשני השטחים, וגם אם הישגי המדינה בשטח ההגנה והעלייה עשויים להפליא ולהדהים, עובדה היא שעדיין לא נשברה טבעת המצור הערבי, ועדיין לא רפה הידוקה של עניבת החרם הכלכלי של מדינות ערב וידידיהן. יתר על כן, החרפתה של "המלחמה הקרה" והתפשטותה של מגמת "השיחרור הלאומי" הערבי והמוסלמי בצפון-אפריקה, לא זו בלבד שהוסיפו בעלי ברית אדירים לאויבי ישראל, אלא

אף אימו ומאיימים בצמצום תחומי העתודות היהודיות ומקורות כוח-האדם „הטבעיים” בתפוצות-ישראל, שמהן יכולה תנועת קיבוץ-הגלויות לינוק ולהגביר חיילים.

מכאן אנו עלולים לכאורה להגיע לכלל המסקנה, שמדיניות החוץ של מדינה קטנה בשטחה ומגבלת במספר אוכלוסייה, כמדינת ישראל, אי אפשר לה כלל, במאה הזאת, לחרוג ממסגרת הנתונים הקיימים של מאבק הגושים הגדולים, ושל ההתעוררות הלאומית והאנטי-קולוניאלית ביבשות אסיה ואפ-ריקה, וממילא אין מרחב-התמרון שלה אלא מוגבל ביותר. עם זאת, היא זה לא נכון לומר, כי מהלכים נכונים על לוח-האשקוקי של מדיניות-החוץ חשיבותם מועטת בשל נסיבות ההאבקות של כוחות גדולים ושל הפיכות ותסיסות כל-יבשתיות, אף היום רבה עדיין החשיבות של המהלך הנכון במדיניות החוץ, גם אם חלקו בעיצוב פני המאורעות אינו רב יותר מחלקו של מהלך טכסיסי מוצלח בעיצומו של קרב, שאין בו כדי לשנות גורלה של התפתחות אסטרטגית כללית.

אחד הסימנים הבולטים ביותר של מדיניות-החוץ הישראלית היא, השאיפה לשלום עם שכני המדינה, אלו עמי ערב, פלישת מלכי ערב, עם הכרזת עצמאות ישראל ושמונה שנות הסתננות ורציחות „פידאיון”, הכרזות-איבה וכוונות הכחדה מצד מדינאיהן ושליטיהן של מדינות ערב — לא שינו במאום את השאיפה הזאת, שבאה לידי ביטוי מתמיד וברור במדיניות היש-ראלית על כל גילוייה.

אם אפשר למנות חסרון יסודי אחד, וליתר דיוק — חשבון טעות יסודי אחד, במדיניות החוץ הישראלית, הרי זו ההנחה שנתקבלה על דעת מכווני מדיניות-החוץ הישראלית מראשיתה, כי הסכמי שביתת הנשק של רודוס יביאו בעקבותיהם, תוך זמן קצר, חווי-שלום וידידות עם השכנים הערבים. בספרו של ז. איתן „עשר שנים ראשונות”, מסופר, כי ראלף באנק, המתוך מטעם או"ם שניצח על הסכמי רודוס, הכין „צלחות למזכרת” שהבטיח לחלקן בין חותמי ההסכם הישראלי-מצרי, והיה מאיים על המתוועדים: „או שתגיעו לכלל הבנה ותקבלו צלחות אלה במתנה, או שאשבור צלחות אלה על רא-שיכם”... היה זה אחרי תבוסתם הקשה הראשונה של המצרים במדבר סיני, ואותה שעה עדיין היה מי שיכפה עליהם „צלחת כגיגית”. בשעת התבוסה השנייה, הגדולה והקשה מן הראשונה, לא היה מי שירצה לעשות זאת, ולא עוד אלא שחיל-המשלוח הבריטי-צרפתי מזה, והאיום הסובייטי מזה, קלקלו מה שתיקן מבצע „קדש”.

דינוי רודוס היו האחרונים, שבהם הסכימו מדינאי הערבים לניהול מו"מ במישרין עם נציגי ישראל, גם אם נפגשו אח"כ לא-פעם למו"מ חשאי ובלתי-חשאי עם נציגי ישראל, ברודוס היו נדהמים מתבוסתם, ומפולגים בינם לבין עצמם. המו"מ התנהל בין נציגי ישראל ונציגי כל מדינה ערבית לחוד. מכאן ואילך עשו דברי או"ם והמעצמות הגדולות מישגה כבד, במתכוון

או שלא במתכוון, בהתירם לנציגי מדינות ערב השונות להופיע «כצד אחד», המאוחד בשנאתו לישראל, כאשר הופיעו בוועידת לוזאן, לפני «ועידת הפיוס» של אר"ם ובשאר מקומות. אכן, הופעה מקובצת ומאוחדת, ולו רק למראית עין, דיה לשים לאל כל סיכוי למו"מ מוצלח על יסוד ויתורים הדדיים ולא רק ויתורים חד-צדדיים, כאשר נעשו על ידי ישראל באותה ועידה.

יתר על כן, רבים מהויתורים ללא תמורה, שויתרה ישראל ברודוס לא היו באים לעולם אלמלא ההנחה הברורה, כי הסכמים אלה אינם אלא פתח והקדמה לחוזי שלום שיבואו במהרה בימינו. ואמנם בהסכמי שביתת הנשק נאמר בפירושו: «קוי שביתת-הנשק אין לפרשם כאילו הם מתייחסים באיזו צורה שהיא לסידורים הטריטוריאליים הסופיים הנוגעים לשני הצדדים». מטעם זה, ומטעם זה בעיקר, הסכימה ממשלת ישראל לכך, שהאיזור הנכבש על ידי הסורים, ושיפונה על ידם לפי הסכם שביתת-הנשק, יישאר איזור מפורז וצבא ישראלי לא ייכנס לתוכו, כשם שהסכימה ממשלת ישראל לפנות, לחלוטין וללא-תנאי, איזור שנכבש בידי צה"ל בגבול הלבנון, ושה-קיף ארבעה עשר כפרים לבנוניים ההנחה היתה: הן חוזי שלום וקוי גבולות סופיים קרובים לבוא, והכל יוסדר לפי קווי הגבול הישנים שבין ארץ ישראל ושכנותיה, היינו: קוי הגבול מימי המנדט ולפניו. ישראל הסכימה לעקרון האיזור המפורז מתוך ההנחה, שאין איזור מפורז מופקע מריבונותה, אפילו אין היא מחזיקה בו צבא משלה. אך לא כן סברו וטענו אח"כ שכניה. מכיוון שפניהם לא היו מעולם לשלום כי אם למלחמה, או — לריווח-זמן כלשהו, כדי להתכונן למלחמה, ניצלו כל פירצה בחוק הבינלאומי וכל ויתור לצורך השלום העתיד לבוא שויתרה ישראל — כדי לערער מעמדה, לסכן גבולותיה ולמנוע ביצוע תכניות הנחוצות לפיתוחה של מדינת היהודים. בחיבור החשוב «ישראל האומות המאוחדות», שהוציא מטעם «קרן קארגני למען השלום הבינלאומי», 1956, מסופר איך החלה פרשת הסכסוכים התיגרות וההידינויות עם סוריה, במועצת-הבטחון של אר"ם, כתוצאה מהויתורים הנ"ל של ישראל בנידון האיזור המפורז בצפון. בשנת 1951 באה תלונה סורית ראשונה למועצת הבטחון, שמטרתה היתה לשחק את מפעל ייבוש החולה. תכנית עוד יותר היונית לעתידה ולפי תוחה של הארץ, תכנית, ניצול מי הירדן, שותקה על ידי הסורים כתוצאה מנצחונם במועצת-הבטחון, בסתיו, 1953. ממשלת ישראל התחייבה או להפסיק זמנית את העבודות, וקיימה התחייבותה, אך מועצת-הבטחון שעמדה לבחון את השאלה, «באורח דחוף», — עדיין לא חדלה מ«לבחון» אותה עד היום הזה. ראש ממשלת ישראל הצהיר זה לא כבר בגלוי, כי תכנית הירדן אינה עוד בת-דיחוי, והרי פתח נוסף לסכנת סכסוך, הנובע כמעט במישרין מוותרותה הקודמת של מדינת ישראל — למען השלום, ומתוך תקווה לשלום קרוב.

אפשר היה למנות כמה דוגמות נוספות של וותרנות ישראלית משום דרכי שלום, למרות עדיפותו הברורה של צה"ל, כמו: הויתור על «המשולש

הערבי" לטובת ממלכת עבדאללה; הפשרת הפקדונות הבנקאיים של ערביי ארץ ישראל מבין הפליטים, וההסכמה לקבל 100.000 פליטים בחזרה, הסכמה שהוכרז עליה בוועידת לוזאן, ושלא נתבטלה אלא מחמת סירובם של הערבים לקבלה. אותו סירוב ערבי, ברוח מדיניות הפליטים של ממשלות ערב משנת 1948 ועד הנה, (במידה שאפשר לכנותה בשם מדיניות), בא שוב להוכיח לעולם, כי לא הדאגה לפליטים היא המניעה ממשלות אלה, ולא אל פתרון השאלה באמת ובתמים ישאו עיניהן, כי אם אל ניצולו של קלף מדיני ורגשי זה בכל הקשיחות האכזרית למען המטרה היעודה של מלחמת תגמול ונקם.

"פרטיכלים של לוזאן", שנחתמו ב-1949, והיו צריכים לשמש בסיס למו"מ של שלום בשנה ההיא ובשנה הקרובה, שבקו חיים למעשה בשנת 1951, ולא שימשו מאז אלא קרניים בידי תועמלני הערבים, לנגח בהן את ישראל, באותה מידה שהחלטת או"ם הידועה על בינאום ירושלים שימשה לאותה מטרה. במקרה ירושלים, התגבר האינטרס הממשי של ממלכת הירדן על האינטרס התעמולתי של יתר ארצות ערב. עם סיפוח העיר העתיקה לממלכת הירדן (1950) פקעה לכאורה זכותם של הערבים לטעון לירושלים. בפרט, שרוב המקומות הקדושים בעיר העתיקה הם. אפילו כן, עברו כמה שנים עד שהדיפלומטיה המערבית השלימה קצתה עם המצב העובדתי. ועדיין ישראל מרגישה בעמדת "אי-ההכרה המשפטית" מצד המערב בירושלים, כבירת ישראל עד היום הזה, עד מצעד העשור של צה"ל בירושלים, ועד בכלל.

אחת הסיבות להכבדת לבם של מדינאי ערב ולסירובם הגובר והולך לשאת ולתת עם מדינאי ישראל על הסכם של שלום היא התעצמותה של "המלחמה הקרה" שבין המזרח והמערב בעשר השנים האחרונות בצורה חריפה מהמשוער. סיבה שניה היא הבטחון הגובר והולך במחנה הערבי, כי "התעוררותן הלאומית" של אסיה ואפריקה: שיחרור עמיהן משיעבוד קולוניאלי בקצב מהיר, והשפעתן העולה בשדה המדיניות הבינלאומית בכלל, ובארגון האומות בפרט, יתנו למדינות ערב את מבוקשן וימלאו את משאלות לבן עד כדי צמצום כוחה או אפילו ביטול קיומה של מדינת ישראל.

סיבה שלישית, והיא עיקר לגבי שליטן הנוכחי של מצרים וסוריה, היא העובדה שמבחינה אסטרטגית מדינת ישראל היא כעצם בגרון המדינות הערביות "המאוחדות" והעומדות להתאחד, ברוח החלום ה"פאן - ערבי", היא מפרידה לא רק בין מצרים וסוריה אלא גם בין מצרים ועבר הירדן (כנגב) וממילא גם בין לבין עיראק ארץ הנפט העשירה והקרובה באופן יחסי.

סיבה רביעית היא הפחד מפני עצמתה הצבאית והטכנולוגית של ישראל, מפני החריצות וכושר המעשה של אזרחיה. במקרה של מדינה גדולה, הרי זו עילה מספקת לעשיית שלום ולכריתת ברית ידידות, אך לגבי מדינה קטנה, שמהירות צמיחתה וגידולה היחסיים עולה על זו של שכניה, הרי זו עילה לשכיניה הטוטא-

ליטאריים לרקום מזימות חיסול והתקפה, מן הסוג שזממו בעבר ושזוממים גם בה - וזה שליטי ערב, ובראשם גמאל עבדול נאצר.

בנידון "המלחמה הקרה", הרי מדינות קטנות כמדינת ישראל אינן אלא בבחינת מסתכל נטול יכולת הכרעה כלשהי, והן על הרוב קרבן הנסיבות הגיאוגרפיות והסיבוכים הבינלאומיים הגדולים, שהן מסתבכות בהן על כרחן ושלא בטור בתן. צא וראה, שראשי המדינה, שהכירו טובה לוואשינגטון ולמוסקבה כאחת, על הכרתן בעצמאות ישראל המוכרות, ביקשו תחילה לנקוט קו של אי - הזדהות אמי - תי כלפי המעצמות הגדולות (ולא קו של נייטרליות מזויפת לשם סחית - טת מלוות ועדיפויות, כפי שנוקט גם עכשיו ובעבר הקרוב עבדול נאצר וחבריו). אך אי אפשר היה, כמובן, למדינה כישראל להימנע מעמידה במבחן מוסרי, ומיבחן כזה בא עם משבר קוריאה ועם ההכרזה על הצפון - קוריאנים כתוקפנים. אותו צעד לא נסלח לה לישראל על ידי מוסקבה.

אך קרוב לודאי, שאף אלמלא אותה "מלחמה קטנה וכעורה" שנתלקחה בקוריאה, ואף אלמלא נקטה הנציגות הישראלית באו"ם עמדה אחרת משנקטה, היו כוחות השטנה והקטרוג נגד ישראל במזרח מתגברים והולכים בלאו הכי, גם מסיבת העדפתן של מדינות ערב על ישראל במזרח התיכון, כבעלות הנפט והמר - חבים האסטרטגיים, האוכלוסים המרובים וההמונים הנוחים להסתה, וגם מסיבת הגחלת המלחשת של האנטישמיות במזרח אירופה שמומן לזמן היתה מתלקחת ללהבה מבשרת רעה, כגון בימי משפט סלאנסקי, בפראג הצ'כית (בסוף נובמבר, 1952) כשהאנטישמיות בתוך החיגים המתחרים על השלטון פרצה החוצה בגל עכור והביאה לידי הכרזת ציר ישראל בפראג "כאישיות בלתי רצויה" ולידי הסתה אנטי יהודית ואנטי ציונית מתואמת מצד השלטון הסטאלינאי, בפראג ובוארשה כאחד. אם היה צורך בהוכחה לאמינות המימרא כי "הדג מסריח מראשו" באה פרשת "משפט הרופאים" ממוסקבה באמצע יאנואר 1953, וגל ההסתה האנטישמית והאנטי-ציונית שלאחריה, והוכיח עד היכן הגיעו שליט הקרמל המשתולל ועושי דברו.

אך אם מבחינת התגלות הנגע האנטישמי הפנימי במזרח - אירופה היתה שנת 1953 שנת השיא, הרי מבחינת היחס לישראל במסגרת המזרח התיכון כבר הוברר עוד בשנת 1952 כי מוסקבה בחרה "בקלף" הערבי, והיא תשחק בו עד גמירא אפילו בענינים שאין לה שום נגיעה ישירה אליהם, כגון הסכסוך הישראלי - ליטורי בנידון הטיית אפיק הירדן או הסכסוך הישראלי-מצרי בענין המעבר בסואץ. המשבר האנטישמי ברוסיה ובגרורותיה שנחלש בעיקר בשל מותו, הטבעי או שאי - נו טבעי, של סטאלין, לא פג תקפו מכל וכל. היינו עדים להתפרצות המחודשת לא פעם, גם בצורת מעשים וגם בצורת הכרזות וחזות-דעת מפי כרושצ'וב, ומאידך התייצבות החד משמעית של המזרח הקומוניסטי לצד ערב לא היתה מלווה, למרבה האכזבה, תופעה של התייצבות חד-משמעית של המערב הדימוקראטי לצד ישראל. ענייניה של הקיסרות הבריטית, של חברות הנפט האנגליות והאמריקניות, ונטיית

תם של מדינאים מסויימים במערב לעשות חישוב ריווח והפסד בדומה לחישובם של אנשי הקרמל, העמידו את מדינת ישראל במצב של התגוננות מתמדת ושל בידוד, גובר והולך, בעוד חומת ההסגר הימי והחרם הכלכלי הערבי מגביהה והר-והולכת, ומספר ההסתגנויות על ה"פדאיון" המאורגנים ממצרים ומעזה, גדל והולך. בתנאים כאלה באה עיסקת הנשק הצ'כית-מצרית כמהלומה כבדה לישראל, והידיעה הברורה, שגמאל נאצר מכין לו בסיסי התקפה בסיני, ומציי-דם בנשק סובייטי מובחר, העמידה את ישראל במצב של חוסר ברירה נוכח דם בנשק סובייטי מובחר, העמידה את ישראל במצב של חוסר ברירה נוכח התעלמותן של שלש מעצמות המערב מהצהרתן ב-25 במאי 1950 וערבותן לגבולות ולמצב הקיים בין ישראל ושכנותיה. שווי המשקל שהופר היה טעון תיקון דחוף, ורק ארץ אחת היתה מוכנה להגיש סיוע בצידוד צבאי לישראל — צרפת.

כיום, אין עוד ספק שהסכמתה של "הפעולה המשטרית" הבריטית-צרפתית בסואץ "למיבצע קדש", עזרה לנאצר להפוך את תבוסתו הצבאית המדהימה מיד צה"ל לנצחון פוליטי ודיפלומטי ממדרגה ראשונה על המערב. לא זו בלבד שהציל את כסאו, אלא ששיכנע את כל ערבי העולם, כי התבוסה הצבאית האמורה לא התרחשה מעולם, ואילו קצת תקלות שהיו — נגרמו בשל הצרפתים והבריטים "במזימה הקולוניאלית". כיום אין ספק גם כן, שהשוות-הצרפתים והבאיטים "במזימתם הקולוניאלית". כיום אין פסק גם כן, שהשוות-פות בין ישראל ובין בריטניה וצרפת לא היתה אלא מקריות שבקביעת זמנים וקא שותפות של תיכנון ומגמות, ובודאי לא שותפות של בעלי ברית. וכן ברור כי האיום הסובייטי בקליעים והאגרות של בולגאנין לשלשת ראשי הממשלות לא היו אלא טכסיס. אולם, אז, בימי סיני ומיד לאחריהם, לא היו הדברים ברורים כלל. כשם שלא היה ברור, אם הלחץ מואשינגטון והאיום בעונשין כלכליים אם לא יפונה הצי-האי סיני הוא איום של ממש, או איום שהקונגרס האמריקני לא יתן להגשימו.

אבל דבר אחד היה ברור לאחר מסע סיני: לא ייתכנו עוד "מלחמות קטנות" במזרח התיכון. וכן ברור: רוסיה חדרה לאיזור זה חדירה של קבע, והשאלה היא, לא אם נאצר יאבה להיות עבד נאמן לה, אלא אם נאצר הוא עדיין בן-חורין להתיר עצמו מבית-העצורים הסובייטי. ביקורו האחרון במוס-קבה הוכיח לדורשי קירבתו בואשינגטון, שהוא גרור גמור. וכן הוכיח לדורשי טובתו בלונדון, כי אף "תכנית גילדהול" המפורסמת של אנתוני אידן, לא "הסתירה הפנימית" בין הדת המוסלמית, האופי הערבי והמשטר הקומוניסטי אין להם על מה שיסמוכו.

משנת 1952 ואילך, עשתה ישראל מאמצים נמרצים לפרוץ את חומת הבדידות באסיה ובאפריקה. בשטח זה היתה נקודת אופל אחת — ועידת באנ-דונג 1954 — וכמה נקודות-אור. אמנם, הודו לא החליפה נציגים דיפלומטיים עם ישראל עד היום הזה, בעיקר בשל חשבונותיו של נהרו, הקובע בענייני

המדינה ומפלגת הקונגרס. אבל גם בהודו רכשה לה ישראל ידידים, ועם בורמה הצליחה לבוא בקשרי אחווה וידידות איתנים. באפריקה מצאה מדינת ישראל ידידים חדשים בגאנה ובליבריה, שתי הרפובליקות הכושיות, שקבר-ניטיהן מבטיחים לעצמם ברכה מדינית וכלכלית מקשרי ידידות, מסחר ותרבות, עם מדינת ישראל הצעירה. התוצאה העיקרית של "מבצע קדש" — פתיחת מפרץ אילת וחידוש הנתים הימי הישראלי לאפריקה המזרחית ולאסיה — תביא, ללא ספק, פרי ברכה לקשרים אלה עם מדינות שנשתחררו במידה רבה מאוד מהשפעת תעמולת הכוזב והאימים הערבית.

אמנם, נאצר יצא מנסיון סואץ מחוסן ומחוזק. לא זו בלבד, שעלתה קרנו עם ביצוע האיחוד הסורי-מצרי ב"רפובליקה הערבית המאוחדת", אלא שביקורו באמצע מאי במוסקבה הוכיח, כי כרושצ'וב, הרואה בו מכשיר יעיל ביותר להחדרת ההשפעה הסובייטית למזרח התיכון, לא יתן לו לפול מבחינה כלכלית, כל שכן מבחינה צבאית. הססנותה של ואשינגטון, שהגיעה ברגע האחרון לכלל המסקנה, שעוד "אפשר לעשות עסקים עם נאצר", ואף שיחררה 26 מיליון דולאר מפיקדונותיו בארה"ב, אחרי חתימת ההסכם עם חברת סואץ רק סיעה במישרין למשחק הסחיטה של נאצר במוסקבה ולהעמדת הפנים של "נייטראליות", שימשך בה גם בעתיד.

הידידות עם צרפת נתחזקה הרבה מימי סיני, אלא שהמשבר הצפון-אפריקני המחמיר והולך, והפילוגים והסכסוכים בתוככי צרפת, מספקים שמן למדורה ה"אנטי-קולוניאלית" של נאצר. אך מסוכנת פי כמה היא הפירצה הניבעית בחומת המגן של נאט"ו. ואין צורך לומר, שכיבושי הקומוניזם באסיה, בפרט באינדונזיה, יש בהם כדי להדאיג את המערב הרבה, נוכח הנצחונות התעמולתיים והטכנולוגיים של ברית המועצות, וההמולה מסביב ל"ספוטיני-קים" ולקליעים הביניבשתיים שברשותה.

כל אלה פועלים בעקיפין לרעת מעמדה הדיפלומטי והבינלאומי של ישראל, ומגבילים את כושר התימרון שלה בזירה הבינלאומית, בעוד היומה בידי ראש אויביה, גמאל נאצר, אשר ברצותו יכוון את אש ההסתה נגדה, ובר-צותו יעורר מרידות ומדנים בלבנון או בירדן. עם זאת, אין להתעלם מן התמורות החיוביות הניכרות, שחלו במצבה הבינלאומי של מדינת היהודים. אין מדינת ישראל מבודדת עוד כיום, וידידים לה, לא רק בין מדינות אירופה ואמריקה הצפונית והדרומית, אלא גם באסיה ובאפריקה. המהנה הערבי מפולג, גם אם הוא עלול להתאחד נגד ישראל, אין התקפת-פתע ערבית על ישראל יכולה להצליח, כי צה"ל חזק מכל צבאות ערב, לחוד או ביחד. ולא עוד אלא שהתקפה כזאת עלולה להסתיים במלחמת עולם אטומית. כל נסיון לשנות את גבולותיה של מדינת ישראל או לכופ עליה החזרת הפליטים או בנאום ירו-שלים, או כל החלטה אחרת, בניגוד לצווי קיומה ולרצונה הריבוני — עתיד להיתקל בחומת התנגדות האדירה של העם היושב בציון, של כחות צה"ל, ושל

הרוב הנאור בדעת-הציבור בעולם. הקו המאפיין את חושיו המדיניים הבריי-
אים של עם ישראל הוא, כי בחגיגות יום העצמאות, העשירי למנין, היו פני
העם וקברניטיו כאחד נשואים קדימה — לקראת משימות העשור השני, ולא
אחורנית, אל הישגי העבר וכשלונותיו. אמנם, עוד השלום ממדינת ישראל
והלאה. אך ראש ממשלת ישראל סיכם את הלך-הרוח הכללי בישראל בנידון
זה כשנשאל על ידי כתב אמריקני, אם לדעתו יום-השלום קרוב או רחוק.
באמרו: „בטוחני שהוא קרוב יותר משהיה לפני עשר שנים“. הנטיה הריא-
ליסטית שלא לחקור במופלא ולחתור לקראת המטרות היעודות של בניה
ופיתוח וקיבוץ גלויות, בלי לשים לב למאמצים ולמכשולים, זוהי הרוח המחייה
את בוני המדינה, היא אשר הביאה את ישראל עד הלום, והיא מיטב הערובה
לשגשוגה בעתיד.

אֲבָרָהָם בִּנְיָדָה

הַפְּסֵם־נִתְרָן

הָעוֹלָם בְּשִׁבְלוֹ אֵינוֹ אֶלָּא עֲלִילָה
דְּלִילָה שֶׁל אוֹפִירָה וְאֵיטְרִיקִית-קָלִילָה
חֲלוּלָה וְחֲלֻבוּנִית. וְנִפְשׁוֹתָיו בְּבוֹת-עֵץ
תְּלוּיֹת בְּנִימֵי פְּסִנְתָּרוֹ הַנּוֹצֵץ.
וְהוּא, הֵלֵא הוּא בְּפִרְטוֹ מְרִינֵן כּוֹכְבִים
וְאֵלְמֵלָא וְשִׁמְתוֹ הָיוּ כֹּל הַנְּרוֹת כְּבָבִים.

מֵאֲרֻבְּעַת הַיְסוּדוֹת יִכְיֵר רַק בְּשָׁנִים :
הָאוֹיֵר הַנּוֹשֵׂא בְּרִטְט, כֹּל תּוֹרֵי לְאֹנִים
מִפְּשִׁטוֹת שֶׁל שׁוֹמֵעַ מִפְּשִׁט, וְהָאֵשׁ
שֶׁבֵּין אֲצָבָעוֹתָיו וּמִפְּתָחוֹת הַשָּׁן תִּלְחֹשׁ.
הַמִּים יִשְׁקוּנוּ וְהַעֶפֶר מִמְּנוּ הָאָדָם
וְאֵלָיו יָשׁוּב - עֶקֶב כְּבֹדָם, לֹא יִדְעֵם.

לֹא יוֹדָה שֶׁשָׂרֵשׁ הַפֶּרַח בְּזֶבֶד מִנִּים
וּמִכֵּד הַפֶּרְחִים יִשֵּׁשׁ בְּנִרְקִים

אגרת למנדלי - לחג יובל

מאת רב צעיר ז"ל

י"ג שבת, דקאבר 17, 1906.

לכבוד ידיד נפש בית ישראל זקן שבדור שקנה חכמה
ושלמד ולימד דעת את העם בחיר העם רבא דעמיה מדברנא
דאומתי רבי שלום יעקב אברמאויץ נ"י.

יארין ה' ימיו ושנותיו בנעימים

הריני שולח לו ליום מלאת לו שבעים שנה ברכה כפולה ומשולשת
משמי, משם ישראל ומשם התורה. משמי כיצד: שנו חכמים הלומד מחבירו
פרק אחד משנה אחת או הלכה אחת חייב לנהוג בו כבוד ולקרותו רבי אלופי
ומיודעי, ואני כמה פרקים בהלכות דעות ובהלכות דרך ארץ למדתי מפי...
לפני עשר שנים כשבאתי לכרך גדול של אדעס ועל כל פסיעה ופסיעה
הייתי נתקל... כשהייתי דחיקא לי עלמא הייתי נמשך ובא אל זקני היקר והוא
מתרץ לי ההוריות, מפרק הקושיות, ההררים נדמו לחוט השערה, הזדונות נהפכו
לזכיות, האבנים מהלב מתגלגלות אחת אחת. הוא הוציא לי חמתו מנרתיקה,
נתפזרו העבים נתפשטו הקמטים ואני כבריה חדשה שנתפתחו עיניה ורואה
עולם חדש עולם מתוקן וכשר והכל אתי שפיר. והרגעים היקרים ההם התייצגו
לפני כשורה כעת ועמדו תחיית המתים והתחילו לומר שירה בגעגועים ורחמים
לזקני היקר. למה שירה אומרים? מי יתן לי אבר כיונה אעופה ואשכינה להצרות
דודי. ואף אני אענה אבתרם: מי יתן ואראנו בקרוב ואחבקוה ואברכהו ברכה
מלב ונפש.

בשם ישראל כיצד? הריני רב בישראל, העומד קרוב לדופק האומה,
היודע את רגשותיה ומרגיש בצערה של אומה זו. גלוי וידוע לפני כמה לב [כל]
אחד מישראל יאהב ומחבב את רבי מנדלי שלה. וכמה געגועים יש לישראל
פשוט לשם זה, הרואה בו איזו גבור מזוין הלוחם בעדו, היודע את צרותיו ומתנה
אותן לכל באי עולם. וכרב בישראל הריני מברכו בשם ישראל. אבל במה אברכו?
האברכו שיראה את עולמנו כתקונו, כהגים בדוכנם, ליום בעבודתם וישראל
במעמדם? אוי לי אם אומר, הלואי ולא תהא היהדות שלעתיד גרוע מהיהדות
שלעבר, מיהדות זו שראה בה תיוהא כל ימיו ושזרק לתוכה חצים ואבני בלסט-
ראות. כי סוף סוף יש לנו געגועים ליהדות ישנה זו, כי סוף סוף רק יהדות זו
אמתית היא, ומה יתנו ומה יוסיפו לנו אלו המתחדשים שבנו, שנותנים לנו

בשנת 1905 מלאו שבעים שנה למנדלי מוכר ספרים (שלום יעקב אברמוביץ).
העולם היהודי, ובתוכו סופרי ישראל, עמדו לחוג את יובלו ברוב פאר ופירסום.

תורה חדשה מהר גרזים. כלום אין עניות מבצבצת מתוכה יותר הרבה משל היהדות הישנה וואס גם ביהדות הישנה ראה רבי מנדלי עניות, לפחות זוהי עניות של בעה"ב שירד מנכסיו, עני הגון בן טובים, שאינו משפיל את עצמו לחזור על הפתחים. אבל עניות חדשה עניות מנוולת היא דלות [שאין] לה מגרמה כלום, שמלקטת עצמות מתחת שלחנות זרים שאפילו התרמיל והילקוט אינם שלה. ומה יש לנו לצפות לירושה שעתידיה יהדות זו להנחיל לבאי כחה. אם בעצמה הרי היא כלי ריק מלא בושא וכלימה לפני אבותיהם. נורא, זקני יקירי, נורא העתיד של יהדותנו. תן נא לנו זיק תקוה לעתיד, תחיה, זקן יקר, את העצמות היבשות הללו, ומי יתן ולא תוסיף לראות אותנו בקלקלתנו. הבה ואברכך זקני יקירי בשם התורה, זו הישיבה שאתה היית אחד ממיסדיה. התורה היתה ותהיה שארית הפליטה של עמנו, זוהי טל של תחיה ונאמנה היא להחיות מתים מקברם, הבה ואברכך בשם הישיבה שיש בה הרבה כחות עלומים מלאים אהבה לתורה ויהדות ומאהבים ומחבבים יהדותנו האמתית ובכללה את עבודתך הספרותית, הריני מברכך בשמי ובשם תלמידי חכמים. יאריך ה' ימיך ושנותיך בנעימים ותחינה עיניך בשובך לאדעס את הבנין שעמלת בו ושגדלתו, ותזכה לראות בשיבת היהדות למקומה ההסתורי ובבנין חרבן ספרותנו, כנפשך ונפש [דורשיך] לטובה.

אחד מנכדיך המאהבך ומחבבך ... מכבד שמך וזכרך ומצפה לראותך.

חיים טשערנאָוויץ

והבריו באודיסה ארגנו ועד יובל, שעמד להוציא את כל כתביו בעברית ובאידיש. באמצע ההכנות פרצה המחפכה, ואחריה הפרעות ביהודי אודיסה. בסוף השנה עזב מנדלי את רוסיה והתיישב בגיניבה אשר בשווייצרית. הוא הגיע לארץ הזאת דרך קונסטאנטינופול. בגיניבה שהה כשנתיים ואחרי כן חזר לעיר מגוריו — לאודיסה. אגרת הברכה של רב צעיר שוגרה לגיניבה. האגרת מביעה את רגשי החיבה וההוקרה של הכותב לגדול סופרי ישראל. אולם יחד עם רגשי התערצה מבליערב צעיר גם דברי השגה על שצויר ישראל זרק לתוך יהדות זו שצר את צורתה, "תצוים ואבני בלוסטרות". טעור נים כאן דברי הקיטרוג על מנדלי, שקיבלה צורה חריפה ביותר בימינו בבקורת שמתח עליו א. קרוב — ת. ל.

שיחות על הספור הישראלי החדש

מאת שלום קרמר

ג. סימני-ההיכר של החטיבה הצעירה.

ימים ושנים נשמעה התביעה בחברה הישראלית: הבו לנו סיפור שיהא משקף בכנות ובנאמנות את המציאות החדשה בישראל, סיפור שבו משתקפת המציאות הישראלית, כאילו מתוך עצמה ללא התכוונות מיוחדת, ללא נטיות ומגמות מלכר. ובפרט, יצאה התביעה מחוגי העובדים ומתנועת הקיבוצים, שהשתוקקו לראות את צורות החיים החדשות בישראל, צורות חיים מהפכניות, כשהן משוקפות באמנות, על ידי הדור החדש, שכבר נולד בארץ, ושלא הסתפקו בתמונה שניתנה על ידי דור הביניים, הם המספרים שנולדו ונתחנכו בגולה והגיעו ארצה עודם צעירים לימים. אמת, יש שערכים ספרותיים נוצרים תוך דחיפה ולחץ בלתי פוסקים של החיים, הבאים בתביעה שתוקה אך חזקה, שיבואו אמנים לתארם ולציירם. אבל כאן היתה יותר מתביעה אימת; דובר על כך בפומבי, בחברה הישראלית, בעתונות היומית והספרותית. בשיחות של משכילים: «סופרים צעירים, וביותר אתם שנולדתם בארץ זו, תנו לנו תמונה ריאליסטית ממש של החיים החדשים בארץ!»

אבל דרישות שבעל-פה, אינן מועילות הרבה בספרות. חמש עשרה השנים האחרונות שעברו על היישוב היו משופעות עלילות היסטוריות גדולות, מאורעות ומבצעים שבהם נטל הדור החדש של הצברים על עצמו את כובד הנטל, ימי ההעפלה הגדולים, כשאניות עמוסות מעפילים חתרו בעקשנות זועמת אל חופיה הארוכים של הארץ הצרה, והצברים הם שעמסו את היהודים על גבם (פשוטו כמשמעו), והעבירום לחוף מתחת חוטמם של השוטרים הבריטיים, המאבק העקשני והמר עם השלטונות המאנדאטוריים, ההתנגדות המזוינת לטירור הערבי, ולבסוף מלחמת השחרור עקובת הדם ועטורת התהילה. מעשים היסטוריים אלה הבגירו את הדור החדש בארץ ישראל, הם דחקו ולחצו על צעירי הכשרונות לעקוב אחריהם בעין רואה ובוחנת. האקטיביות של החיים החברתיים והפוליטיים עוררה בהכרח אקטיביות מקבילה בעולם הרוח, ואמנם מיד הופיעו כמה מספרים צברים שנגשו אל המלאכה לתאר את חיי היישוב בימים הגורליים.

משנתפרסמו בתחילת שנות הארבעים סיפוריהם הראשונים של דור הצברים (סיפוריהם של ס. יזהר, יגאל מוסנזון, משה שמיר, ואחריהם נתן שחם ומרדכי טביב) — מיד הכרת שעניין לנו כאן בקבוצת סיפורים, בקור-

לקטיב בעל סימנים משלו. ומיד נתברר לך, כי בשנים הראשונות של פעו"תם הספרותית מוטב להעריכם כחטיבה אחת, שיש לה סימני היכר משותפים, מלהעריך אותם כסופרים אינדיבידואליים, כשאתה שוקל בקפידה את כשרוננו של כל אחד על כף המאזניים. בזה אין להוציא שכמה מן המספרים הצעירים הללו העלו את עצמם בינתיים כדי אישים ספרותיים מובהקים.

הבה נעמוד על סימני ההיכר הבולטים של קבוצה זו, שהרי לא די לומר, שהם נולדו בארץ — ולהיפטר. יש מספרים צעירים שנולדו בארץ, ואי אתה יכול לשייכם בשום אופן אל אותה החטיבה, ומאידך יש מספרים צעירים שהורתם ולידתם בגולה ואתה מונה אותם כדרך הטבע בין הקבוצה המדוברת, כגון שלמה ניצן, אהרן ומתי מגד ושמא גם אבא קובנר ויהודית הנדל. באומרנו החטיבה הצעירה בסיפור הישראלי הצעיר אין אנו מתכוונים לציון תולדתי גיאוגרפי בלבד, אלא להווייה ספרותית מיוחדת — ובכן מהי הווייה זו?

זה דור ראשון של סופרים עברים, שכל חייהם מעורים בארץ הזאת, כל חיי חומרו וכל חיי רוחו. כמה מהם בנים להורים שבאו עם העלייה השנייה והשלישית, הורים שהם עצמם סוערו על יד אידיאלים ציוניים וסוציאליים, שחלמו על חברה חדשה בארץ ישראל הנבנית. וגם האחרים אינם מכירים הווייה אחרת מחיי הארץ הזאת על לבטיה ושאיפותיה. גם אלה וגם אלה מכירים רק תרבות אחת, והיא התרבות העברית, רק שפה אחת (מלבד האנגלית, שאותה למדו בבית הספר העברי), שאותה ינקו עם חלב אמם או שעשעו עצמם והגו בה בימי ילדותם. רובם ככולם קשורים באותו חלק פעיל ומתקדם של החברה הישראלית, השואף להקים חברת אדם חדשה המושתתת על יסודות צדק חברותי, וחיייהם נשתלבו מראשיתם בחיי הכפר העברי, הקיבוץ והקבוצה. ובתור שכאלה הרימו את ראשית תרומתם הבלטריסטית לתיאור חיי הכפר והקיבוץ, לא תיאור מיופה וממותק ולא מתוך רגשי פליאה והפלאה, אלא על דרך הריאליזם הגמור, מתוך הבלטת הבעיות החברתיות הקשות, המתעוררות בצורות החיים החדשות.

הם נישאו על הגלים של מאורעות לאומיים גדולים משותפים, מאורעות רצופי גבורה ומתיחות. עם שהם מתגברים במלחמת העולם השנייה התכוננו אל המאבק הלאומי המשחרר. הם היו הראשונים שידעו למוג עבודה חקלאית, אידיאות סוציאליות קולקטיביסטיות באימונים צבאיים מפרכי גוף כחברי הפלמ"ח וההגנה. האקטיביות המגוונת הזאת צרה להם צורה של אנשים ערניים, מעורבים עם הציבור, בוטחים בעצמם, שלימים עם עצמם.

באותה תקופה הרת מאורעות, מכריעים בהיסטוריה של היישוב, עברה על היהדות השואה ההיסטורית הגדולה ביותר: נהרס עד היסוד המרכז היהודי הגדול במזרח אירופה. בבת אחת — כשוד משדי יבוא — נתקו הברנים בארץ מן החיים היהודים של הוריהם וזקניהם, לאמיתו של דבר, לא חשו

את הקאטאסטרופה הזאת בעומק נשמתם, כי היהדות הזאת היתה רחוקה להם מאז מעולם, רחוקה במקום וברוח. אבל ההתרחקות הזאת נחתמה עתה במעשה גורלי: הם נכרתו בכוח ובפועל אחת ולתמיד מיהדות הגולה. השמדת העתודות הגדולות של היהדות הקומפאקטית השאירה חלל ריק, חלל מאויים בהיסטוריה היהודית, שהם אינם מרגישים בחסרונו.

עובדה היא ותהי לעובדה, שהם רחוקים מן התרבות היהודית העמיתית של הגולה, מן המסורת היהודית של המוני ישראל בגולה. גם השלילה הזאת קבעה את פרצופם המיוחד. הם יהודים מארץ ישראל בלבד, דור של סופרים ללא "הינטרלנד". לא העם היהודי הגדול עומד מאחוריהם אלא ה"ישוב היהודי הקטן בארץ, ולאמיתו של דבר, רק אותו חלק מחודש, אותה המציאות החדשה של ארץ ישראל. ושמה זה מעט מדי. שמה זה מרושש אותם, מצמצם את אופקם ההיסטורי הלאומי, אולם מאידך גיסא, הם נשתחררו מנטל הדורות, מתסביך הדורות, שהכביד על המנטאליות היהודית. הם יהודים חדשים מקרוב באו, כתינוקות שגולדו, שנידונו לעמוד לבד, ללא עם וללא עבר (והעבר התנכ"כי שנלמד בבית הספר — מה רחוק!), ללא מורשה וללא מעמסה — הם נשארו עומדים עם עצמם בפני עצמם. סיפוריהם הראשונים, ולא הראשונים בלבד, חסרון משולש אתה מרגיש בהם: חוסר פרספקטיבה היסטורית, חוסר גרעין עממי, וחוסר היסוד המסורתי, אבל הוויה חדשה ומקורית מידובבת מתוכם, כעין עצמאות וביטחון יתר, כעין ראייה מיוחדת, שלא שערונה מקודם.

וכאן היתה סכנה, שאותו ההעדר הגדול של העורף היהודי העממי וההיסטורי וכן אותה אקטיביות חיצונית של החיים הלאומיים ביישוב הקטן ידחפו את המספרים הצעירים אל הסיפור העלילתי, אל דרך סיפור פאבולארי, כשלא החיים עצמם עומדים ברום עולמו של הסופר, אלא האפיונות המעניינות. אמת, גם הצד הפאבולארי בסיפור הוא דבר של חידוש בעולמנו הספרותי. הן החיים בגולה היו דלים במעשים מעניינים ובעלילות גיבורים. כשהעם אינו חופשי, והוא כבול בכל הליכותיו, סגור ברחובות צרים של ערים ועירות, מוגבל לצורה מסוימת של חיים חומריים ורוחניים — היכן ימצא המספר עלילות גדולות ומאורעות המעוררים עניין ופתיחה? כבר קבל על כך מנדלי מוכר ספרים בהקדמתו לסיפור האבטוביוגרפאפי שלו, "בימים ההם".

אכן המספרים הצברים נזדקקו לראשונה אל הסיפור העלילתי, וסיפוריהם הראשונים יצאו קלושים בארג ההסתכלות ושטחיים בתפיסת החיים. אבל לאחר המעידות הראשונות נתעורר החוש האמנותי והחזיר אותם אל המציאות הממשית, אל הערב והשתי של המעשים היום-יומיים, אל ישותם המהותית. אבל היתה כאן עוד סיבה שהזמן גרמה. המספרים הצעירים הללו הם הראשונים בספרות העברית, שלא רק הדביקו את המציאות החברותית של ימינו אלא גם את המציאות הספרותית של דורם. דרך השפה האנגלית,

זו הלשון הבילאומית הגדולה של העולם כולו, ועם צמיחתם מתוך היישוב המודרני בכל עצמותו, היישוב שהוא כעין נקודת מפגש של תרבויות והוא עירני לכל התרחשות חדשה בעולם — נתקשרו קשרים אמיצים אל האס-כולות החדשות של אמנות הסיפור באירופה ובאמריקה. והרי הסיפור המודרני רני הוריד את העלילה החיצונית מגדולתה הקלאסית. וגם בתוך ספרותנו הם באו לאחר גנסין ושופמן, שמספירתם הם יונקים, וביותר מספירתו של גנסיק, שגם הם נתנו גט-פיטורין לעלילתיות החיצונית. המספרים המודרניים בעולם העמידו כנגד החיים החיצוניים את חיי הנפש, ובמקום זרם המאורעות נתנו לנו את זרם התודעה, ולא עוד אלא ירדו אל התת תודעה של האדם, המוליכה אותו בדרכים סמויות מעיניו. זה וזה גרמו שהמספרים הצעירים שלנו לא יסתפקו בתפיסת אפיזודות מעניינות של החיים ולצאת ידי חובה בתמונה שטוחה של החיים. הצברים הללו, הערנים והאקטיביים בחייהם הפרטיים והחברתיים, שואפים ולוחמים בשדה החברה והלאום — התחילו מנקרים ומחטטים בנשמה הצברית וקורעים ממנה קרום אחר קרום. דווקא סיפורי הצברים עמוסים לעייפה הסתכלויות פסיכולוגיות עמקניות והר-הורים כבדים של עולמם הפנימי. נתחנות והרהרנות אלו גם הן טובעות בסיפור הצעיר חותם מיוחד.

כי הסיפור הצברי — להווי ידוע — הוא סיפור מודרניסטי ביסודו. זו הפעם הראשונה בהתפתחותה של הספרות העברית החדשה, שקבוצת מספרים עוקבת אחר הזרמים החדשים בספרות העולם. מספרינו הצעירים הולכים כיום בעקבות הסיפור והרומאן המודרניים שבאירופה ושבאמריקה. את הזיקה הזאת אל הסיפור המודרני בעולם ואצלנו ננתח בשיחותינו הבאות.

הַעֲרָכוֹת וְדַבְרֵי-בִקְרָת

על האנתולוגיה „תקומה“

הוון ושורה, רשמי נוסעים בצד סקיצות אמנותיות. בכלל נתכוון היה לתת טבע לגעגועים שפעמו את הלב בות במשך שנות אלפים לארץ הר-חוקה, התרבה, וגם להביא במידת האפשרות פרקים וקטעים ממיטב הספרות ש- נכתבה על הארץ על ידי משוררים ואנשי הוון. הנה כי כן מגמת הספר היתה בעיקר להלהיב, לעורר, למשוך את הלבבות. אין לקפח כל עיקר את השיבותה של אותה אנתולוגיה, שהיתה בשעתה מעשה רב ועד היום היא עשויה לשמש מקור ללימוד ולעיון באותו נושא, ששמו הארץ. כמו כן יש לציין את חשיבותן של אנתולוגיות אחרות, העשויות כמתכונת „ספר הארץ“, כגון האנתולוגיות על ירושלים, הגליל, הנגב, אחת שנתחברה על ידי חיים תורן, ושלוש שנתחברו על ידי אפרים ומנחם תלמי.

„ספר הארץ“, כאמור, נתחבר לפני כ- שלושים שנה, ובינתיים זכינו לגדולות ונצורות, זכינו לספרות עברית מסועפת, שנוצרה בארץ, ובעיקר זכינו לאותו פלא גדול, ששמו עצמאות ישראל — תקומתה של הארץ.

מה שריחף לנגד עיני הוא איפוא לקט של יצירות סופרים, בשור ובסיפור, של כמה דורות יוצרים, מהם חלוצים וחזוני-חזיונות, אוחזים באת ובעט, במערך וב-חרט, חברי פלמ"ח ומגויסי צה"ל, אשר נתנו ביטוי לא רק לכיסופים אל הארץ, כיסופי דורות והתפרקות על עברה, על

הרעיון על אנתולוגיה ספרותית לקראת חג העשור לעצמאות ישראל נולד בקרב חוג סופרים המקורבים להוצאת „עמית“.

הרעיון היה קרוב לבעל ההוצאה, אחד הר-אבות, ששיכלו את בניהם במלחמת הר-שחרור. ברם היה זה רעיון היולי, ערטי-לאי. כשנמסרה לי עריכת האנתולוגיה, קדם הרעיון עוד ובשר. מיד ריחפה לנגד עיני המגמה של חיבור אנתולוגיה לדברי שירה ופרוזה על נושא הארץ, היינו, ל-רתק לשרשרת אחת, בשיר ובסיפור תמונה הארמונית של הארץ על יפיה ו-גלותה, מלחמתה, כיבושה וגבורתה, החל מימי העליה השניה ועד ימינו אלה.

מהו הדבר המיחד את האנתולוגיה „תקומה“ לעומת אנתולוגיות ספרותיות אחרות, שיצאו בארץ? אציין קודם כל את „ספר הארץ“. שיצא לפני שלושים שנה בקירוב בעריכתו של יעקב פייכמאן ושגם אני לקחתי חלק בעשיתו, בליקוטים ובתרגומים. אותה אנתולוגיה נותנת תומך צבעוני, ססגוני, מלוקט מכל פינות הספרות והשירה, דוגמאות מן המקרא ומן האגדה, מן הספרות הרבנית, מספרות ימי-הביניים, מהיסטוריונים וספרי מסע.

אנתולוגיה מעין זו לעולם אי אפשר לה להיות שלמה, שהרי מן הנמנע הוא לכנס לליקוט אחד את כל מה שנתקב על הארץ בזמן מן הזמנים. אפילו כמה שלקטנו לא יכולנו להכניס הכל, שכן יש גבול גם לספר עברי-כרס. „ספר הארץ“ הוא מין כל-בו, המכיל דברי היסטוריה בצד דברי

טרפת לתמונה הזאת ושירים מסוג שיר בחורות על הפיגומים, על מסילה חדשה, על בית הנבנה בכפר, על חריש, על בציר, על יזרעאל, על לכיש, על אשקלון, על אילת ותשירים על אבדן הבנים, על הר אמהות השכולות לא היו מושרים בלעדי אותם הדברים המוחשיים, שאת התרחשותם ואת תמונתם הממשית נותנת כמובן הפ־רוזה. אבל יחד עם זאת, כמדומה לי, הושגה כאן, מבלי משים, גם התפתחות אחרת, התפתחותה של ספרותנו, שכן הארץ היא הרקע של התפתחות הספרות בדורנו, ואם בפרוזה, שהיא מתארת או מספרת את המאורעות עצמם, אנו מבחינים יותר את הארץ בהתפתחותה, הרי את התפתחות הספרות אנו מבחינים אולי יותר בשירה שהרי זוהי הסגולה הצפונה בעצם טבעה, כי מבחינת הסגנון. צירוף המלים, חידושי-הניכים ומבחינת הלך־הרוח הכללי השירה הולכת תמיד בראש הספרות.

„תקומה“ מכילה מאה עשרים וחמישה משוררים ומספרים, היריעה הורחבה עד קצה גבול האפשרות. נכללו בה כששה דורות של סופרים, ואפילו למעלה מזה, אלא שכל דור שלוב בקודמו ובכא אחריו — „תקומה“ מוגשת כתרכומה של הד יוצרים העברים להג העשור של מדינת ישראל.

יוסף ליכטנבוים

תפארתה הקדומה, אלא בעיקר למציאותה של הארץ, לממשות שלה, בראי זה או אחר, למלחמתה, מאבקה, נפתולי התהוותה ואף ליפי נופה. זוהי איפוא אנתולוגיה צרופה של הספרות או של הסופרים, בי־חירת הדברים לא נעשתה לפי השקפת־עולם מסוימת או כיוון מסויים, הבי־חירה הסובייקטיבית הצטמצמה כאן רק לגבי טיב הדברים ההולמים את הנושא — ותו לא. שיר גדול או קטן, סיפור קצר או ארוך, לא ניתנו לפי חשיבות מחבריהם אלא לפי חשיבות הנושא, ההולם את המטרה.

לא היתה כאן שאיפה גלויה לתת את התפתחותה של הארץ לתקופותיה, אף לא לדורותיה האחרונים, דורות הבנין. אבל נדמה לי, שכאילו מאלוה שלא במתכוון, ניתנה תמונה מעין זו, מכיוון שזוהי המציאות, מאחר שהדברים ניתנו באורה כרונולוגי — לכל הפחות בפרוזה. וכ־שאנו עוברים מדבריהם של סופרי העליה השניה ש. בן־ציון, יעקב רבינוביץ, א. א. קבק, מאיר־אלעזרי־ווילקנסקי, י. ברנר, משה סתוי עד לסיפורי יגאל מוסנר זון, אהרן מגד, משה שמיר, שושנה שרירא, יונת ואלכסנדר סנד, שלמה ניצן, מילא אוהל, מנחם תלמי, הרי אנו מרגי־שים בהתפתחותה של הארץ, במאבקה ובכל אשר עבר עליה מאז ועד היום. אבל גם השורה, שהיא עלומנית כביכול, מצ־

שְׁלִשִׁים שָׁנָה ל"הרופא העברי"

מריקה לתרום לפיתוח המדע העברי הרפואי. בשנת תרפ"ח הונח יסוד קבוע להוראת צאת כתביעת רפואי בעברית בעריכת ד"ר משה איינהורן. הוא הופיע מזמן לזמן עד תרצ"ו. משנה זו ואילך הוא מופיע בקביעות פעמיים בשנה.

כל הוברת של "הרופא העברי" היא עשירת תוכן ומשופעת חומר מגוון בכל ענפי המדע הרפואה הכללית והעברית. ביהוד הצמיינו המדורים שהוקדשו לחקר הרפואה בספרותנו העתיקה, בתנ"ך, בתלמוד ובספרות ימי הביניים. כמובן תרם הרבה לחקר המדע הזה בפרסמו כתבי-יד עתיקים, מוגחים, מאורים ומוסרי-בריים על-ידי חוקרים מומחים לדבר. מקום רחב ניתן לתולדותיהם של רופאים יהודים, שעשו לעצמם שם בשדה הרפואה ולבעיות המקצוע במדינת ישראל. אולם יתכן שתרומתו המכריעה של "הרופא העברי" הוא בשדה קביעת מונחים רפואיים. מספר רב פאים-בלשנים השתתפו בכירורג וליבון בעיות הלשון העברית הרפואית. הדיונים הלשוניים סייעו בפתרון יצירת מונחים רפואיים ברוב הלשון העברית והמצטוינים בדיוקס המדעי.

יש להדגיש, שערך החידושים הלשוניים שנתחדשו על דפי "הרופא העברי" אינם מוגבלים לתחום הרפואה, כשם שמאמרי המדע אינם, "מקצועיים" במובן הצר של המלה. כמה מן המונחים המדעיים הם בימינו מטבעות מתהלכים באוצר הלשון השימושית והנם חלק מן השפה העברית ההיה בכללה.

ה. ל.

יותר מכל מקצוע מדעי אחר, זכתה הרפואה שתשמש רקע לעבודת-מחקר ענפה ופוריה, שהעשירה את ספרותנו העברית בכללה וסייעה להתפתחה והחיאיתה של לשוננו.

פשר ההתעסקות הרבה במקצוע מדעי-חינוכי זה בתקופת התחיה נעוץ במסורת ישראל, שהקדישה תשומת-לב מרובה מימי קדם עד התקופות האחרונות לשלומם של בני אדם ובריות גופם. בריאות הגוף היוותה אחד מציוויי התורה — "ושמרתם לנפשותיכם" כתיב, ואמנם ספרותנו הדתית, ובעיקר הספרות ההלמודית, גדושה ענינים הנוגעים לשמירת הבריאות, תחילואה, רפואה ורופאים. מקצוע הרפואה העסיק תמיד את גדולי חכמינו להלכה ולמעשה מימי קדם עד התקופה החדשה, כשהקיפו של המדע הרפואי התרחב והשתרע על פני כל שטחי החיים והדר לכל תחומיהם. אנשים מישראל כדורות האחרונים תרמו להתקדמותו של המדע הזה והעשירוהו בכל ארצות תבל.

הרעיון הלאומי משך אליו רופאים רבים שנתנו מכות למפעל ריפוי מכת עמם האנושה, ביניהם שראו בהחיאיתה של הרפואה העברית יסוד חשוב של התחיה העברית. מענין, שדוקא בתפוצת אמריקה נתלקטו מספר רופאים יהודים שבנו בימה לפיתוח הרפואה העברית בד בבד עם חבריהם בארץ ישראל. עוד בשנת תרפ"ד יצא המאסף "הרפואה" בעריכת ד"ר א. גולדשטיין, ד"ר א. א. גולדין וד"ר ל. מ. הרברט. הופיעו ממנו שני קבצים, שהיו כיתו את כוחם של הרופאים העברים בא-

היה איש, היה דוד

(בעקבות הקובץ לזכרו של י. ז. פרישברג)

דיהם הספרותיים. ברם, עם קריאת השורות הראשונות, פסקתי לקרוא "קריאה של חובה", ומצאתי את עצמי קורא קריאה של התענינות ספרותית מרתקת. מן הספר עולה אדם יקר, נפלא, ומענין.

כשהגיע לידי הקובץ הספרותי שיצא לזכרו של ר' ישראל זאב פרישברג ז"ל, התחלתי קורא בו מתוך הובת-כבוד שאני רוחש לזכר הנפטר, ומתוך חובת-קורא לסופרים המשתתפים, שאני אחד מחסי-

מ. ל. ביאליק, המבאר ומעריך את הש - קפותיו התנוכיות של ריו"פ. במאמר מד - גיש הד"ר ביאליק שהמנות התריע כל יכויו על ההבדל היסודי הקיים בין החנוך בכלל ובין החנוך העברי המסורתי. בית'ס הכללי „יכול להתליף ספרים בעבודת ידים". ברם, המטרה הסופית של החנוך העברי היא להנחיל תרבות מסורתית, נחלת אבות, ותרבות זאת מיוסדת ברובה הגדול דוקא על הספר. (עמוד 22). מתוך דבריו יוצא שעיקרי התרבות היהודית אינם צריכים להתאים עצמם לדרישות המתחדשות לפרקים בעולם הפדגוגיא. „עלינו לנהוג כמש ההיפך מזה, נבחן כל אמצעי פדגוגי עד כמה הוא מכון — את הדרך לחנוך עברי שלם" (עמוד 25). פרקי זכרונות מענינים מספר לנו הפולימוניסטן והבלשן החביב, מר דניאל פרסקי, שנים מתלמידיו של המנות (הד"ר יעקב מילגרום והרב דוד שווארץ) מספרים בהערצה על ההשפעה העצומה שהשפיע עליהם האדם הנעלה והמורה הנפלא הזה. החצי השני של הספר עוסק בערכים ובעיות של חנוך יהודי, וכן מאמרים בחקר המקרא ופרשנות. ואף כי כל מאמר בחלק הזה קובע לו ברכה בפני עצמו, אין, לדעתי, מעם מכריע להתלמת העורכים להקדיש מקום בספר זכרון למאמרים אלה דוקא.

בסוף הספר באה רשימה ביבליוגרפית בת 200 ציונים: ספרי המנות מאמרו ועבודות ספרותיות אחרות. כמו כן באה רשימה של מאמרים והערכות שנכתבו על המנות בחייו ולאחרי מותו. חוקרי התר - בות העברית בדורות הבאים ימצאו ברשי - מה ביבליוגרפית זו אוצר בלום על דורו של ריו"פ ועל השפעתו החשובה על בהלך המחשבות של דור זה.

ויעמדו על הברכת: ועד החנוך הארצי של תנועות המזרחי - הפועל המזרחי, וכן המחלקה התורנית של הסוכנות על שזמנו ספר נאה זה לידו של הקורא העברי. חיים אלטר

שמונת הערכות מופיעות בחלק הראשון של הקובץ תחשוב הזה. (דפים 86 — 7). שונה גישתו של סופר אחד משל גישתו של חברו. נדמה מתחלה שישנם קטעי דברים, ולא יריעה שלמה. ברם עס גמר הקריאה, מצטרפות ההערכות הללו ליריעה שלמה ונאמנה לא רק של האדם, אלא, במידה ידועה, של דור שלם.

א. ר. מלאכי, הביבליוגרף החרוץ וה - מובהק, מביא את תולדות ריו"פ מתוך רשימות כתובות בידי המנות עצמו. תולדות-חיים אלה דומות כל-כך לחיי או - תם הסופרים והעסקנים היהודים של הדור החולף. כבן עשר, חדל המנות לחיות חיי ילד, והתחל לחיות את חיי העם היהודי. ויפה מדגיש ש. האלקין (עמוד 37) על שלימותו הנפשית: „יהודי שלם, בן - בלי - קרעים. כך הוא פועל בחיים, וכך הוא מתגלה בספרות".

עם כואו של ריו"פ לאמריקה נתחבר המנות לתנועת הפועלים היהודית, והש - פיע עליה מרותו היהודית. כיהודי שלם, הכיר שיהדות מסורתית אין פירושה רק מצוות שבין אדם למקום; הוא נלחם גם לחצי השני של היהדות, הצי שמוזנה, עפ"ר, מפני מעמים אנוכיים ברורים: המצוות שבין אדם לחברו.

נימה נעימה ולבבית עוברת בין כל השורות של מאמרו של י. נ. אדלר (עמודים 20 - 14). מאמר זה מעביר לפנינו את ריו"פ האדם, הסופר והמתנך. תיאור קלאסי מתאר מר אדלר את המנות, כיצד נכנס פעם לכיתה „פרועה" בת"ת, וכיצד ריתק את תשומת-לב הילדים בפרוש הנל - בב של רש"י על הפסוק „ואני בבואי מפרן ארם, מתה עלי רחל בדרך". ספורים מעין אלה מראים כיצד אפשר ללמד את המאור שביהדות גם את „הפרועים" שב - תלמידים. המאמר מראה שהמנהיג הטוב הנהו ראשית לכל — מורה טוב. „ממני תראו — וכן תעשו", זהו כלל מוסרי גדול בתנוך ובעסקנות צבורית.

רשט - הערצה מרגש במאמרו של הד"ר

„במאבק לחיים“ *

ווילי. הוא מסתגל קמעא, קמעא לחברת הבוגרים ומשתתף בשיתותיהם כשהן נודעות בענין המין היפה. חושש ווילי תמיד שמא יהיה ללעג ולקלם בעיני הגדולים. אבל החולים הבוגרים הוגים לו חיבה. כל הערותיו בשיתות מתקבלות ברצון. כלם מסכימים שהנער „מבין בענין כמומחה ורגיל“.

נימה יהודית רכה ולירית עולה מן הרשימה — „בזכות הנוסח“ ערב יום הכפורים מגיע. בחדר החולים נשמע קול שאון של הרדיו, המשמיע על המתהווה והמתרחש בעולם הספורט, מספר בשבתם של גבורי האגרוף ומשחקי כדור-בסים. המחבר שרוי באווירה הקדושה של ליל יום כיפור, וצר לו המקום באוירת החילונית של חדר החולים. הוא מתייחד עם נפשו ומעלה מנכביה זכרונות ילדות של ליל יום כיפור בעירתו הקמנה, כשעמד בתפילה ליד אביו בבית הכנסת הישן אשר מעבר לים. ביחידות, כש התעטפה עליו נפשו, הוא אומר „תפילה זכה“ המעלה אותו לעולם של אצילות וקדושה.

הספר מבוע כולו בהותם של חיבה ואהבה לכל סובל, וכתוב באש תוהלת ואמונה בחיים, אשר ינצחו את פגעיו הזמן והחלואיו. זהו ספר השווה לכל נפש וכל קורא ימצא בו ענין וקורת רוח. יעקב יוזליט.

הסופר והמחנך העברי הותיק שלמה דמשק זיכה את קהל הקוראים בספר רשימות וציורים השופע רוח אנושי ורגשות עדינים.

הספר כולל רשימות קצרות המגלות לקורא עולם עומה צללים והתלוי בין תקוה ויאוש, בין חיים ומות.

רשימות אלה מספרות על נסיונות חיים וחוויות הנארגים מסביב לאנשים חולים שנעקרו מחוג משפחתם ונותקו מחיי יום-יום. „הגבורים“ ברשימות נגועים במחלת השחפת ומסתופפים בבית חולים.

הסופר מתאר ביד הרוצים את הטיפוסים השונים ועמוקה היא הסתכלותו במתהווה ובמתרחש בנבכי נפשם של החולים.

הטיפוסים מוצגים יחידים מעמים שונים, מכל הקיבוץ האנושי המגוון של כור-התיתוך של ניו-יורק: יהודים, אי-טלקים, אירלנדים וסתם אמריקאים ונציגים מכל אומות העולם. אסון אחד יוצק אותם לחטיבה אחת של אנושיות סובלת המפרפרת בין חיים ומות.

המחבר זורע אור בהיר על חוויות נפשם של התלושים והדוויים, שימיהם עוברים על ערש דווי. הנה לפנינו הנער

* שלמה דמשק: „אין גערעאנגעל פאר'ן לעבן“ שפיטאל בלעטער, ארויסגעגעבן פון תלמידים און פריינד, ניו-יארק 1958, 188 עמודים.

ספרים שנתקבלו במערכת

רננים. שנת העשור למדינת ישראל. ניו-יורק, תש"ח. 276 ע'.
הלקין, ש... יחיא אל ה ג ר ו.
רומן. הוצאת ספרים מ. ניומן בע"מ. 200 עמודים.

„יצירת נעורים של המספר, המשורר והמבקר הנודע ש. הלקין. נעורים לא כציון-גיל, אלא כתואר, כציון-אופי. ערנית וחיות של נעורים מייחדות את הרומן לטובה בפרוזה העברית. התדשה“.

איגוס, ד"ר אברהם יצחק, ד ב ר י מ י ו ש ר א ל, חלק א', משיבת ציון עד גזרות אדרינוס. הסוכנות היהודית, המחלקה לחינוך ותרבות תורננים, ניו-יורק, תש"ו, 178 עמודים.

זאת הארץ, מאת ד"ר מנחם ליבאליק, ד"ר י. פאפוריש, בהשתתפות יהודה קיל וד"ר זאב וילנאי. הסוכנות היהודית, המחלקה לחינוך ותרבות תור

ידיעות

פרסי ישראל

פרסי ישראל תשי"ח הוענקו השנת לוי"ח סופרים, הוקרים ואנשי מדע במסג מיוחד שנערך בקרית האוניברסיטה בירושלים במעמדם של התני הפרסים ובהשתתפותם של דוד בן-גוריון, ראש מדינת ישראל; ז. ארן, שר החינוך והתרבות ואורחים חשובים. הזוכים בפרסים הם: פרופ' יוסף קלוזנר; פרופ' בן-ציון דינור; פרופ' יצחק בער; פרופ' יהוקאל קויפמאן; פרופ' גר-שום שלום; הרב הראשי יצחק הלוי הרצוג; הרב י. ל. מימון; הרב י. פ. לוי (שחיבר 17 ספרים הדנים במצוות התלויות בארץ בשטח זרעים ועוד), פרופ' מרמין בובר; ש. י. עגנון; י. ד. ברקוביץ; יעקב כהן; רחל כצנלסון-שזר ("על מפעל תוים, פעולה בקרב החברה ומערכותיה"); ד"ר ז. סוס-קין (זקן האגרונומים בארץ); פרופ' י. ל. פיקרד (חלוץ הגיאולוגיה בארץ); פרופ' ברנרד צונדק (חוקר-חלוץ בשדה האנדוקריאולוגיה); פרופ' יואל רקת (בפסיקה עיונית).

*

פרסי מועצת הספר היהודי

מועצת הספר היהודי שעל יד ועד הסעד היהודי העניקה השנה פרסים אלה: פרס הרי קובנר לשירה עברית — לאהרן ציוטלין בעד ספרו "בין האש והישע". השופטים היו: ד"ר מיכאל ארפא, ד"ר יעקב קקוב ופרופ' שלום שפיגל. פרס הרי קובנר לשירה אידית ניתן לוי. שווארץ. השופטים היו: אפרים אורבאך,

חיים בעז ומשה שטארקמאן. פרס דארוף לספרות יפה באנגלית הוענק לברנארד מלומד בעד ספרו "מתי אסימנמ". השופ-מים היו: משארלס אנגוף, ד"ר מורטיומר י. כהן ולאוו. שווארץ. פרס נשים הלוצות על שם תוים גרינברג לספרות נוער ניתן לנעמי בן-אשר וחיים לוף בעד עריכתם את האנציקלופדיה היהודית לנוער "שהופיע" בתוצאת "שווינגולד". השופטים היו: דר. מאריס אפשטיין, ד"ר אברהם פ. גאנס וגב' פני גולדשטיין.

*

יוסף ליכטנבוים באמריקה

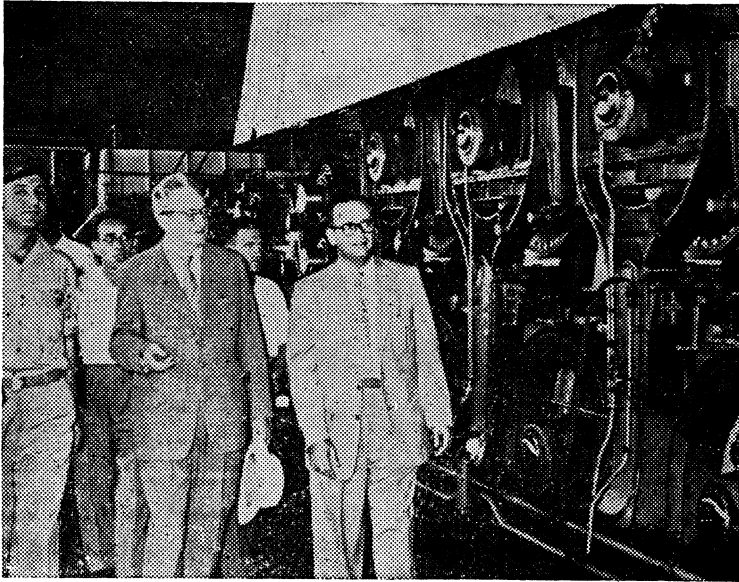
המשורר והסופר העברי הידוע ממדינת ישראל, מר יוסף ליכטנבוים בא לביקור קצר לארצות-הברית. זה עתה הופיעה בר עריכתו אנתולוגיה המוקדשת לשנת הער שור בשם "תקומה", המכילה שירי הר ארץ וסיפוריה, החל מביאליק בשירה ו-בן-ציון בפרוזה ועד למשוררים ולמספרים הצעירים בימינו — ביחד 128 משוררים ומספרים. תרגומו של "פאן תאדיאוש" לאדם מיצקביץ' הופיע בכמה מהדורות מאז יצא ראשונה בהוצאת שטיבל. כמו-כן הוציא מר ליכטנבוים אנתולוגיה בשם "סופרינו" ושני חלקים של "מספרי הר עולם", הספר הראשון מוקדש לסיפורי המאה הי"ט והשני — למספרי מאת העשרים. מר ליכטנבוים פירסם שני ספרי שירה: "כצל השעות" ו"משני חופים" וכן גם מאמרי בקורת רבים בעתונות העברית.

על-ידי השקעה של עשרת מיליון דולר. לפי תכנית ההרחבה יעלה ייצור הנייר לשלשים ושבעה אלף טון לשנה. מספר הי פועלים יוכפל וכמות התוצרת תספק שבעים וחמישה אחוז מצרכי הנייר במדינת ישראל לעתונים, ספרים ושימוש מסחרי.

בראש המפעל עומד יוסף מאזר, ראש חברת הודסון למפעלי נייר באמריקה.

מ פ ע ל י נ י ר
אמריקאיים ישראלים בע"מ
 בשנת 1958 נפתח בהדרה בית החרושת לנייר במזרח התיכון. בית החרושת מספק קעת שליש מצרכי הנייר במדינת ישראל וחוסך במטבע זר בשעור של מיליון דולר לשנה.

מאתים פועלים עובדים בבית-החרושת. החברה עומדת להרחיב את המפעל הקיים

הנשיא יצחק בן-צבי מבקר את בית-החרושת של חברת מפעלי-הנייר אמרי-קאיים-ישראלים בתדרה. יוסף מזר הוא נשיא החברה.

פרס ד"ר ניסן טורוב לשנת 1958

פרס ד"ר ניסן טורוב מיסדו של אדמונד מ. מלטון הוענק השנה על ידי וועדת הקרן בתל-אביב לד"ר דוד לוין בעד מחקרו על החינוך במדינת ישראל.

נאמני הקרן הם: פרופ' הלל בבלי; ד"ר אדווארד קיוב, אדמונד מ. מלטון, פרופ' צבי שארפשטיין, ד"ר יצחק זילברשלאג, ד"ר יצחק סטון, ד"ר ראובן וואלנרוד ו-אהרן ציושלין.

פרסי האקדמיה העברית

ממעם קרן משה ב. ניומאן

עבודות המחקר שזכו בפרסי קרן משה ב. ניומאן לשנת 1957 הן: "תרגומי הד-תנ"ך ללשון אשכנז" מאת וויליאם וויינג-טרויב והוצאת החיבור "מלחמות אדוני" ליעקב בן ראובן מאת ד"ר יהודה רוזני-טאל. השופטים היו: ד"ר שמעון ברני-שטיין, ד"ר דוב וויינריב וד"ר יוסף טננבוים.

*

*

מאיר מירקל ז"ל

לפני שבועות מעטים נפטר בגיל נ"ב המחנך הידוע, מרצה בחינוך בישיבת האוניברסיטה, מר מ. מירקל. לשעבר עסק בהוראה גם במכללת ברוקלין. הוא היה מתלמידיו של קילפאטריק והיה בקי בכל מה שנתחדש בתחום החינוך המתקדם להלכה ולמעשה. ביחוד נתמחה בארגון דור-כני נוער כאמצעי חינוכי. הרבה נהנו מתורתו והדרכתו והיה חביב על חבריו המורים ותלמידיו כאחד. המנוח הניח אחריו אשה, בן ובת. שלום לעפרו!

*

חוברת חדשה של „ניב“

לרגל חג העשור למדינת ישראל הופיעה חוברת חדשה של „ניב“, במאון הספרות הצעירה באמריקה. בין החומר המגוון בחוברת בא סימפוזיון על הספרות העיונית בארץ ישראל בהשתתפות עורכי המדורים הספרותיים בעתונות הישראל. משתתפים במשאל („מהי דמותה של הספרות העברית?"): ש. סקולסקי („חי-רות"); ב. י. מיכלי („מאזניים"); א. שאנן („דבר"); דוב נוי („אומר"); א. ב. יפה („על המשמר"). עורך ה„ניב" הוא הסופר הצעיר מישראל: משה פלאי (פלד).

*

פרסי קרן למד

פרסי קרן לואי למד לספרותנו בשתי הלשונות לשנת תש"ז הוענקו לד"ר שמעון פדרבוש בעד ספרו „נתיבות התלמוד"; לרחל קורן בעד ספרה „9 דער-ציולונגען"; ופרס אחד למשוררים לאהרן גלאנץ-לעיעלעס („ביום פוס פון באַרג" — ספר שירים) ולאהרן ציוטלין („געזאָ-מעלעע לידער"). בעברית ניתן השנה רק

פרס אחד. בדמי הפרס השני ישתמש קלוב פא"ן עברי לשם הוצאת ספר עברי. בחבר השופטים נימנו השנה: לייבוש להרר, יו"ר; א. מאבאטשניק, משה פוינשטיין. ד"ר שמואל מארגושס הוא יו"ר הקרן.

*

יובל ד"ר י. ת. לוויןמאל

מלאו שבעים שנה להרב י. ת. לוויןמאל, רבו של המרכז היהודי בברוקלין, שעמד בראשו במשך ל"ט שנה. אלפים איש באו לתת לו כבוד ויקר, על פעולתו הרבה והברוכה בשדה היהדות, הצינונת, חינוך ותרבות ישראל דיברו ד"ר בנימין קרויט-מן, השופט מאכסימיליאן מוס, פרופ' א. א. פינקלשטיין, השופט לואי א. לוינ-מאל, אחיו של בעל היובל ורבי מרדכי ה. לוויןס.

*

„מדרש סמוכים" לא. שאולי

הופיע ספר חדש מאת א. שאולי בשם „מדרש סמוכים" — שלש עשרה מסות על השקפות עולם והשקפות יהדות. בין המסות: „יהדות ואכסיסמציאליזם"; משפט ומוסר בספרות לאור ההלכה" ועוד.

*

רבקה רבינוביץ ז"ל

לפני זמן קצר הלכה לעולמה האשה המשכלת והעכריה הנאמנה, רעייתו של הסופר וחוקר הלשון העברית שלמה רבי-נוביץ ז"ל, מו שהיה המיוסד וראש בית מסחר הספרים הידוע שנקרא על שמו. המנוחה היתה ילידת פולטאבה ולקחה חלק פעיל בעבודה הציונית והעברית בעיר הזאת יחד עם נשיא מדינת ישראל, יצחק בן-צבי.

יהי זכרה ברוך!

INTERVIEW WITH BEN-GURION

(Exclusive) By J. Nedava

In the quiet of his library, Ben-Gurion listened with interest to my account of remarks by a recent Anglo-Jewish visitor to Israel. Lord Hore-Belisha, M.P. and former Minister of War, had hoped to witness a new incarnation of the age-old spirit of Israel—to experience a renewed version of the Bible. Instead, he had been treated to a tour of military, agricultural and scientific installations—better versions of which he had seen elsewhere.

Mr. Ben-Gurion felt the visitor had misread the signs. Matter and spirit are not discontinuous. What had been seen as matter was the incarnation of spirit—the heroic spirit of the Jewish people as it rose to meet the demands of historic renewal. Else how to understand the creation of an effective army of defense by a people without military traditions? Or the agricultural success of a people severed from the soil for millenia?

True, these manifestations have not yet been embodied in our past “spiritual” forms of literature and philosophy. An Isaiah and a Micah are not granted every generation. But the time will come . . . And there have been glimmerings. Mr Ben-Gurion indicated a collection of books on the War of Liberation, most of them by young men who had fallen in battle. There, he noted, are to be found sparks of the spirit that led to victory.

Nor has their spirit passed from among us. For him it is symbolized by three special friends

at *Sde Boker*—Josh, the former Stern Gang terrorist, Rafi, the son of German immigrants, and Dani, the American agricultural expert, who have been able to join hands for the conquest of the desert waste. And they are only three of many.

How does Mr. Ben-Gurion evaluate the capacity of this youth for maintaining the intellectual standards of the country? The Prime Minister acknowledges the irreparable loss of human resources in the Nazi holocaust. At the same time, he has great faith in the scientific and intellectual capacity of the Israeli youth. Native Israelis have shown distinction in both pure and applied science, where, it should be added, quality rather than quantity counts. As for the mooted character of the *sabra*—Mr. Ben-Gurion finds him healthier in mind and body than the previous diasporic generation. He has cast off the incubus of exile, with all its skewings. He may be less cosmopolitan than his European counterpart, but he has other saving virtues.

Mr. Ben-Gurion denies the notion that the Israeli is out of sympathy with his brethren abroad. He notes the activities of the Jewish Brigade on behalf of survivors after World War II, and the success of Israeli emissaries to the U.S.A. The bond, he thinks, is natural and primal, and needs no hot-house cultivation.

Nor, speaking of education, can he affirm inflicting the body of diasporic values on the youth

of Israel. History has catapulted the present generation out of the traditional framework of Jewish life in exile. Why labor the forging of links to a past essentially lost to us? Much that was vital in and for the past has lost its vitality now. What is best in the literature of the exile can be preserved for the people as a whole only through careful culling, along the lines of Bialik's *Sefer Ha'agada*. The body of talmudic, rabbinic and scholastic literature must be left to the scholars.

For the Bible and the ancient Palestinian past, on the other hand, the Israeli has direct affinity. He experiences the recreation of its values, lives in its landscapes,, covets every insight into its reality. Hence the rage of archaeology among Israelis.

Mr. Ben-Gurion feels the material future of Israel lies with industry and the sea trade. Due attention to capital investment and the productivity of indus-

trial labor should permit the doubling of today's population of 2,000,000 without a decline in living standards. Belgium, not much larger than Israel, with her population of 8,000,000, is living proof of this possibility. As for the sea—Mr. Ben-Gurion believes that exploitation of its resources are inevitable.

With regard to relations between Israel and American Jewry, Mr. Ben-Gurion has these practical suggestions: 1) Expanding Hebrew education so as to render the Hebrew heritage as accessible to American Jewry as it is to the Israelis; 2) Encouraging tourism, which enables every visitor to Israel to absorb something of its spirit; 3) Fostering emigration to Israel of some Americans with technical skills and cultural resources together with increased American capital investment. The implementation of these objectives will strengthen the bonds between the two Jewries.

ספריות שיינברג לילדים

בעריכת ד"ר א. י. אייגום
ודניאל פרסקי

(א) דבורה מתחת התומר

(הילד השופט)

(ב) אשמדי מלך השדים

(ג) בקמת אשמדי

(ד) יהודית

(ה) בת מלך ארם

(עם ציורים ומלון עברי-אנגלי)

מחיר 5 החוברות — \$4.00.

HEBREW PUBLISHING CO.

79 Delancey St., New York 2, N. Y.

השכונה הציונית

מאטאפאן-דורצ'סטר-רוקסברי

מאסס.

מברכת את מדינת ישראל

ביום יובלה העשור בשגשוג ופריחה

The American Jewish Charity in Israel

הצדקה הגדולה

כולל אמריקה תפארת ירושלים

קופת רבי מאיר בעל הנס

אנו מצרפים את ברכתנו למדינת ישראל ואנו
צדקה שתוסיף היל ותתגבר על כל המכשולים
בדרך לשגשוג ולביצור המרני ורוחני.

כמוסד צדקה התומך בידו מאות משפחות
עניות, בהם רבנים, תלמידי חכמים, אלמנות
ויתומים, הננו פונים אלוכם בבקשה שתושימו

לנו יד עזרה ותשלחו את תרומותיכם אל:

Kolleh America Tiphereth Jerusalem

Rabbi Meyer Baal Haness Charity Fund

26 Canal St. New York 2, N. Y.

האחים מברסקי

בית-דפוס

עברית ואידית

אנו מתמחים בהדפסת כל מיני

ספרים

רבניים ומודרניים, וגם עבודת-דפוס כללית.
מבחר גדול של אותיות. מכונות מודרניות.

TWERSKY BROTHERS

1555 MACOMBS ROAD

New York 52, N. Y.

LU 8-3183

המחלקה להנודת ותרבות תורניים

של המוכנות היהודית

מודיעה בזה על הופעת שני ספר-לימוד
„דברי ימי ישראל“

מאת ד"ר אברהם יצחק איגום

מקוץ את התקופה כשויבת ציון עד גזרות
אדריוס. 179 דפים. המחיר: \$3.

„זאת הארץ“

מאת ד"ר מנחם ל. ביאליק וד"ר י. פפוריש
בהשתתפות יהודה קיל וד"ר זאב וילנאי

מוקדש ללמוד מקצוע ידיעת הארץ ותקומת מדינת
ישראל. 276 דפים. המחיר: \$3.50.

שני הספרים נדפסו בהיודת רב ועל נייר משופח,
עם מפות ותמונות. מנוקדים נקוד מלא.

לכתי ספר הקונים בכמות — הנחה הגונה.
בהזמנות לפנות אל:

Torah Education and Culture Dept.

of the Jewish Agency

250 West 57th St.

New York 19, N. Y.

השכונה הציונית

זורטשסטער

מאסס.

מאחלת למדינת ישראל ליובל העשור, בשנח

מנוחה ושלווה, בנין וקימום

השופט יוסף גולדברג, נשיא

א. א. שפירא, גזכר

השכונה הציונית

סטיפן זויין

מס' 55

ברוקלין, נ. י.

מצרפת את איחוליה הלכביים

ל מדינת ישראל

ליובל העשור

מי יתן ותזכה להגשים את חלומותיה

ותקוותיה.

אברהם גולדרינג, נשיא

דער „פארווערטס“ ...

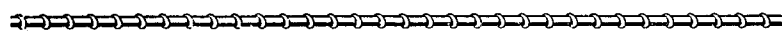
איז די גרעסטע אידישע צייטונג אין דער וועלט . . . נייעס
אגענטורען און קארעספאנדענטען אינפארמירען אייך וועגען די
לעצטע און וויכטיגסטע פאסירונגען אין מדינת ישראל, אמעריקע
און אלע אנדערע לענדער פון דער וועלט . . . די באגאבסטע
זשורנאליסטען, פעליעטאניסטען, נאָוועלע און עדיטאָריעלע
שרייבער שרייבן יעדען טאָג אין „פארווערטס“

. . . צו זיין פולקאם אינפארמירט וועגען אידישען לעבען מוזט
איר לייענען דעם " פ א ר ו ע ר ט ס " יעדען טאָג.

קויפט און לייענט דעם

„ פ א ר ו ע ר ט ס “

יעדען טאָג אין יאָר !

GOLD STAR
Stationers & Printers
TYPEWRITER CENTER
New and Rebuilt
Typewriters - Adding
Machines - Checkwriters
Filing Equipment
1175 BROADWAY
New York 1, N. Y.
MUrray Hill 6-7868

המערכת וההנהלה של „בצרון“
מברכת את הסופר יצחק עברי ורעייתו
להולדת בנם, ב נ י מ י ן
יהי רצון שתזכו לגדלו ולחנכו ברוח ישראל,
תרבותו וקדשיו
ד"ר משה טשרנוביץ

NEW SMILE
RESTAURANT
819 Montgomery Street
Syracuse, N. Y.

EVANGELINE
FUNERAL HOME, INC.
P.O.B. 607
New Iberia, La.

TENTH STREET
HARWARE
620 Tenth Street

TOWN HALL
DELICATESSEN, Inc.
18 S. Orange Ave.
South Orange, N. J.

לזכרונו הברוך של אבי מורי ז"ל
טיש. ל. שופר
שהיה תלמידו של רב צעיר
רבי ל. ס. שופר

המערכת וההנהלה של „בצרון“
משתתפות בצערן של סגן נשיא
ועד החינוך היהודי ומנהלו
ד"ר עזריאל אייזנברג
במות עליו אמו היקרה
ומגישה לו כוס תנחומים
ד"ר משה טשרנוביץ

אנו משתתפים באבלו הכבד של ידידנו,
סגן נשיא ועד החינוך היהודי ומנהלו
ד"ר עזריאל אייזנברג
במות עליו אמו הדגולה
בעבודתו הקדושה והחשובה למען החינוך
העברי השלם ימצא תנחומים
יהודית ויעקב יוזליט

ברכת שלום, בנין וקיבוץ גלויות למדינת ישראל — ליובלה העשור
 GREETINGS AND BEST WISHES TO THE STATE OF ISRAEL
 ON ITS TENTH ANNIVERSARY

השכונה הציונית

על שמו של ברנשטיין

מספר 31, ברוקלין, נ. י.

ברכת שגשוג, פריחה וגידול

ל מ ד י נ ת י ש ר א ל

לרגל יובלה העשור

טר פוגל, נשיא

מונה גלאנק, סגן-נשיא

סטאן פלמאן, סגן-נשיא

סאם אש, גזכר

ז'ין פישר, נינא הורוויץ, מירה פרידמאן

מוזכרות

תן יד לחגיגת יובל העשור של מדינת ישראל

על-ידי הצטרפותך כחבר בהסתדרות הציונית

ב א מ ר י ק ה .

הצטרפותך לתנועה תחזק את ידי מדינת

ישראל, עמנו וארץ-החופש היחידה במזרח

הקרוב.

הגליל הציוני

של לונג איילאנד

משה קופל, נשיא זאב קאופמאן, מנהל

123—32 82nd Avenue

Kew Gardens 15, L. I. — BO 1-6400

המרכז היהודי המושלון

ברונקס, נ. י.

מגיש שפע ברכות למדינת ישראל

ליובלה העשור

צבי שכטר, רב

ליאן מ. ליפטון, נשיא

אברהם מ. דאנציג, מנהל

ברכת מול טוב למדינת ישראל
לשנות גידול ופיתוח וקיבוץ גלויות

היכל בית-אל של גרייט נעק
הרב יעקב פ. הודין

המרכז היהודי של ווייט פליינס

20 Greenridge Avenue

הרב משה גראואר

בנימין אורלין, נשיא

הרב שלמה נתן סינגר

סט. אלבאנס, ל. א.

אנו מגישים את אחולינו למדינת ישראל

לרגל יובל העשור

מי יתן ותגשם בעתיד הקרוב את תקוותינו

בית המדרש למורים ואוניברסיטה עממית

ד"ר צבי כרמל, מנהל מאיר ל. בראון, נשיא

154—156 E. 70th Street

New York 21, N. Y.

בברכת התורה למדינת ישראל

לרגל יובלה העשור

ישיבה ומתיבתא תורת חיים

631 שדרות בלמונט, ברוקלין, נ. י.

הרב יצחק שמידמאן, מנהל

נחום מילר, נשיא

הכרה עין חיים אנשי וואלאזשין

209 מעדיסאן סט. ניו יארק

מביעה מיטב איחולי לחג העשור של

מ ד י נ ת י ש ר א ל

יהי שלום בחילך, שלוח בארמנותיך.

בית הכנסת אוהב צדק

המרכז היהודי של בל הארבור

הרב אלכסנדר בודין

היכל טרימונט

בית הכנסת שערי רחמים

הרב ד"ר משה יהושע בלום

המרכז היהודי

אהבת ישראל — פאסיק פארק

181 שדרת וואן הוטן

עזראל גרשטיין, רב

שלמה ענטיק, נשיא

"פרי סינאנוג" של פלושינג

23—36 שדרת סאנפורד

פלושינג (55) ל. א.

מאקס מיאר, רב

נתן וויגוד, נשיא

היכל בית שלום

רוולין ראוד על יד נורטהרן סטייט פארקווי

רוולין הייטס, ל. א.

אריה ס. הייאמס, רב

מילטון הורוויץ, נשיא

ברכת שלום, בנין וקבוץ גלויות למדינת ישראל — ליום הולדת העשור
 GREETINGS AND BEST WISHES TO THE STATE OF ISRAEL
 ON ITS TENTH ANNIVERSARY

East Midwood Jewish Center

1625 Ocean Ave., B'klyn
 Harry Halpern, Rabbi
 Herman Levin, Pres.

Rabbi A M. Heller
Flatbush Jewish Center
 500 Church Ave., B'klyn

CONG. B'NAI ISRAEL
of Midwood

4815 Avenue I
 Brooklyn 34, N. Y.
 Rabbi Pincus Dachowitz
 Abraham Berkowitz, Pres.

Cong. Tifereth Israel
 7 Continental Place
 Glen Cove, L. I.
 Rabbi Joseph Schimelman
 Bernard Canner, Pres.

JEWISH COM. CENTER
of TEANECK

70 Sterling Place
 Teaneck, N. J.
 Rabbi Judah Washer
 Seymour Herr, Pres.

Roosevelt Jewish Center

Mansfield Avenue
 Roosevelt L. I.
 Rabbi Harry Z. Schechtman
 Murray Solarsh, Pres.

TEMPLE EMANUEL

111 Washington Ave.
 Westwood, N. J.
 Rabbi Irving Frankel
 Dr. H. Abrams, Ex-Pres.
 Dr. B. L. Steinberg, Pres.

CRANSTON
JEWISH CENTER
 Cranston
 Rhode Island

Rabbi
Solomon Goldman
Glory of Israel Hebrew
Institute
 363 Pennsylvania Ave.
 Brooklyn, N. Y.

Prospect Park Jewish
Center
 153 Ocean Ave., B'klyn

Cong. B'nai Israel

1005 East Jersey St.
 Elizabeth, N. J.
 Dr. G. B. Chertoff, Rabbi
 Nathan N. Zimmerman, Pres

Cong. Shaare Zedek

36-17 Edgemere Ave.
 Edgemere, L. I.
 Rabbi Charles B. Chavel
 David Weiser, Pres.

Jewish Com. Center of
Spring Valley

250 North Main St.
 Spring Valley, N. Y.
 Rabbi
 Hyman J. Routtenberg
 Morris Roth, Pres.

Mount Neboh Cong.

130 W. 79th Street
 New York 24, N. Y.
 Dr. Samuel S. Segal, Rabbi
 Herman Scheidlinger, Pres.

Temple Beth-El of
Manhattan Beach

111 West End Ave.
 Brooklyn 35 N. Y.
 Rabbi Morris B. Maracolis
 Bernard Christenfeld, Pres.

RABBI P. L. LIPIS
NORTH SUBURBAN
SYNAGOGUE

1175 Sheridan Rd.
 Highland Park, Ill.

Cong. Ahavath Israel

209-211 Wainwright Street
 Newark 12 N. J.
 Rabbi M. Ehrenkrantz
 S. Gershon, Pres.

Rabbi David L. Julius

Congregation Habonim
 44 West 66th St., N. Y.

CLEARVIEW
JEWISH CENTER

19-11 Utopia Parkway
 Whitestone 57 L. I.
 Rabbi David Friedberg
 Frederick Tier, Pres.

Cong. Beth Sholom

390 Broadway
 Lawrence, L. I.
 Rabbi
 Dr. Gilbert Klaperman
 Norman Gordon, Pres.

Cong. Kesser Torah
of Flatbush

2310 Cortelyou Rd.
 Brooklyn 26, N. Y.
 Rabbi Israel Ben-David

Fair Lawn
Jewish Center

Religious School
 10-10 Norma Avenue
 Fair Lawn, N. J.
 Rabbi Simon Glustrom
 Nahan Sprechman, Pres.

Marathon Jewish
Community Center

245-37 60th Avenue
 Douglaston L. I.
 Rabbi Henry I. Decker
 Sidney Wasserman, Pres.

Temple Beth El

2419 Hudson Blvd.
 Jersey City, N. J.
 Rabbi Samuel A. Berman
 George Clott, Pres.

Temple Sharey Tefilo

57 Prospect Street
 East Orange, N. J.
 Rabbi Avraham Soltes
 William Green, Pres.

Rabbi A. M. Lewis
Temple Isaiah

10345 W. Pico Blvd.
 Los Angeles 64, Calif.

Cong. B'nai Israel

3307 Ocean Ave., B'klyn
 Rabbi M. S. Ostrinsky
 I. Finkelstein, Pres.

ברכת שלום בנין וקבוץ גלויות למדינת ישראל - לזיכרון העשור
 GREETINGS AND BEST WISHES TO THE STATE OF ISRAEL
 ON ITS TENTH ANNIVERSARY

**JEWISH CENTER
 OF ATLANTIC BEACH**

Park St. & Oneida Avenue
 Atlantic Beach, L. I.
 Sol Roth, Rabbi
 Harry J. Srulowitz, Pres.

TEMPLE B'NAI ZION

430 Franklin Street
 Bloomfield, N. J.
 Howard Singer, Rabbi
 Leonard Sterne, Pres.

Temple Israel
 of the Oranges
 and Maplewood,
 432 Scotland Road
 H. Weiner, Rabbi
 Sidney E. Leiwant, Pres.

**TEMPLE
 OF THE COVENANT**

612 W. 180th St., N Y. C.
 Meyer Machlis, Rabbi
 Max Macnofsky, Pres.

**UNION TEMPLE
 OF BROOKLYN**

17 Eastern Parkway
 Brooklyn 38, N. Y.
 A. L. Friedman, Rabbi

**CONGREGATION
 SHAARI ISRAEL**

810 East 49th Street
 Brooklyn 3, N. Y.
 Seymour Fenichel, Rabbi
 Solomon C. Schoenberg,
 President

**TORATH CHAIM
 JEWISH CENTER**

219-229 Schley Street
 Newark, N. J.
 Herman L. Kahan, Rabbi
 Joseph Wohlfeiler, Pres.

**RABBI & MRS.
 MAX SCHENK**

CONG. SHAARI ZEDEK
 OF BROOKLYN
 1260 E. 26th Street
 Brooklyn, N. Y.

**LITTLE NECK
 JEWISH CENTER**

49-10 Little Neck Parkway
 Rabbi Asher Block
 Irving Dorfler, Pres.

Temple Gates of Zion
 Valley Stream, L. I.

**RABBI
 ISADORE A. AARON**
 Brooklyn, N. Y.

**JEWISH CENTER
 OF WEST ORANGE**
 West Orange, N. J.

**RABBI
 MURRAY LEVINE**
 Rahway, New Jersey

**RABBI
 SAMUEL LIEBMAN**
 Newark, New Jersey

**EAST END SYN.
 OF LONG BEACH, L. I.**
 Rabbi Amos Miller

**PELHAM PARKWAY
 JEWISH CENTER**

Bronx, New York

CONG. BETH TORAH

Orange, New Jersey

BETH DAVID

Jewish Center
 828 Sanford Avenue
 Newark, N. J.
 Julius Eidenbaum, Rabbi
 Harold Siegel, Pres.

Clifton Jewish Center
 Clifton, N. J.

Cong. Beth Torah
 Orange, N. J.

**BNAI JESHURUN
 CONGREGATION**

High St. and Waverly Ave.
 Newark, N. J.
 Rabbi Ely E. Pilchik
 Gustave Jay, Pres.

**FARMINGDALE
 JEWISH CENTER**
 Cobb Place & Prospect St.
 Farmingdale, L. I.
 Rabbi Samuel Epstein
 Murray Frost, Pres.

**MIDWAY
 Jewish Com. Center**
 330 South Oyster Bay Rd.
 Hicksville, L. I.
 Rabbi
 Bernard A. Rubinstein
 Victor Karpf, Pres.

TEMPLE BETH ISRAEL

of Maywood, N. J.
 34 W. Magnolia Ave.
 Rabbi Morris Silberman
 Aaron Polinsky, Pres.

**WHITESTONE
 HEBREW CENTER**
 12-45 Clintonville St.
 Whitestone, L. I.
 Rabbi Robert S. Port
 Benjamin Margolin, Pres.

Rabbi & Mrs.
 A. M. Feinerman
 Bayonne, N. J.

BEST WISHES TO
 THE STATE OF ISRAEL
 FOR ANOTHER DECADE
 OF GREAT DEEDS
 SPIRITUAL GROWTH
 AND SUCCESS!
 DR. and MRS.
 MAX ROTTENBERG

Rockville Centre, L. I.

ברכת שלום, בנין וקיומן גלויות למדינת ישראל - לזכרון העשור
 GREETINGS AND BEST WISHES TO THE STATE OF ISRAEL
 ON ITS TENTH ANNIVERSARY

**Temple Israel
of Lawrence**

140 Central Ave.
Lawrence, L. I.
Rabi Judah Cahn
Willard Cohen, Pres.

Temple Sinai

425 Roslyn Road
Roslyn Hts., L. I.
Rabbi Alvan O. Rubin
Edgar Cogut, Pres.

Temple Sinai of B'klyn

Arlington Ave. & Bradford
St., Brooklyn, N. Y.
Rabbi Ralph Silverstein

Temple Sons of Jacob

97-44 75th St.
Ozone Park 16, L. I.
Rabbi Morris Reinitz
Albert Margolis, Pres.

**United Sephordim
of Brooklyn**

699 Williams Ave.
Brooklyn 7, N. Y.
Rabbi A. B. Marans
Irving S. Cohen, Pres.

**West End Temple
Sinai Cong**

147-02 Newport Ave.
Neponsit 94, L. I.
Dr. Joseph I. Weiss, Rabbi
Frederick E. Hammer, Pres.

**Agudath
Anshei Mamod
New York City**

Rabbi Morris J. Besdin
Kew Gardens, L. I.

**Cong. Eitz Chaim
Anshei Wolozin**
209 Madison St. N. Y. 2

Cong. Tel Aviv
27 E. 20th St.
New York, N. Y.

**Rego Park
JEWISH CENTER**

97-30 Queens Blvd
Rego Park 74, L. I.
Rabbi Josiah Derby
Max Orliinsky Pres.

Temple Beth El

Broadway Locust Ave.
Cedarhurst, L. I.
Rabbi Ed. L. Sanerow

Temple Beth-El

Lindiel Blvd & Walnut St.
Long Beach, L. I.
Rabbi Ephraim S. Kolatch
Monty Belikoff Pres.

Temple Beth Israel

138 Bayview Ave.
Port Washington, L. I.
Rabbi Herbert Rosenblum
Mortimer B. Pitegoff, Pres.

Temple B'nai Israel

Elmont Road & Baylis Ave.
Elmont, L. I.
Rabbi A. Ruderman
Herbert Cohen, Pres.

**Temple Emanu-El
of Long Beach**

455 Neptune Blvd.
Long Beach L. I.
Rabbi Bernard Kligfeld
Sidney Schwartz, Pres.

Temple Isaiah

75-24 Grand Central Pkway
Forest Hills 75, N. Y.
Rabbi Jacob Polish
Richard M. Nathans, Pres.

**Temple Israel
Reform Cong. of S. I.**

800 Victory Blvd., S. I. 1
Rabbi Marcus Kramer
Morris Singer, Pres.

**Jewish Centre
of Bay Shore**

34 North Clinton Ave.
Bay Shore, L. I.
Dr. Edward Neufeld, Rabbi
S. Seley, Pres.

**Jewish Center
of Kew Garden**

71-25 Main St.
Kew Garden 67, L. I.
Rabbi I. Usher Kirshblum
Benjamin R. Rosen, Pres.

**The Jewish Community
Center of White Plains,**

252 Sound View Ave.
White Plains, N. Y.
Rabbi
Dr. Lawrence W. Schwartz,
Benjamin Burstein, Pres.

**Kingsbridge
Center of Israel**

3115 Corler Ave.
Bronx 63, N. Y.
Rabbi Samuel A. Turk
Abe A. Kramer, Pres.

**Lewis E. Flax Library
Lincoln Park**

Jewish Center
329 Central Park Ave.
Yonkers, N. Y.
Rabbi Solomon Sternstein
Manny Messinger, Pres.

Merrick Jewish Center

225 Fox Blvd.
Merrick, L. I.
Rabbi Solomon N. Lipman
David H. Schwartz, Pres.

Millinery Center Syn.

1025 Ave. of The Americas
New York 18 N. Y.
Rabbi Alex. J. Burnstein
Moe Brillstein, Pres.

Oakland Jewish Center

61-35 220th St. Oakland L. I.
Rabbi Irwin Isaacson
Abraham Pollak, Pres.

ברכת שלום, בנין וקיומן גלויות למדינת ישראל - לזכרה העשור
GREETINGS AND BEST WISHES TO THE STATE OF ISRAEL
ON ITS TENTH ANNIVERSARY

Elmont Jewish Center

Elmont Road & Cerenzia Blvd., Elmont, L. I.

Rabbi Samuel Z. Glaser
Murray Tomack, Pres.

Floral Park Jewish Center
26 North Tyson Ave.
Floral Park, L. I.

Rabbi Maurice Lamm
L. Friedman, Pres.

Free Synagogue of Westchester

600 North Columbus Ave.

Rabbi Leon Jick
Alexander Singer, Pres.

Glenwood Jewish Center

898 E. 56th St., B'klyn, N. Y.

Rabbi S. E. Drillman
Simon Fetter, Pres.

Gun Hill Jewish Center

3380 Reservoir Oval
E. Bronx, N. Y.

Rabbi Isaac K. Sachs
Aaron J. Bollen, Pres.

HewlettEast Rockaway Jewish Comm. Center

Main St., East Rockaway
Rabbi Milton Feierstein
Hon. Lawrence Eichner,
Pres.

Hilcrest Jewish Center

183-02 Union Turnpike
Flushing 66, L. I.

Rabbi I. Moskowitz
Marvin Berger, Pres.

Jamaica Jewish Center

150-91 87th Road
Jamaica 32, L. I.

Rabbi S. Gershon Levi
Jack Joseph Abramson, Pres.

Cong. Beth Sholem of Babylon

George St. Babylon, L. I.

Rabbi Jerome M. Bliem
Harry Weinstein, Pres.

Cong. Hope of Israel

841-3 Walton Avenue
Bronx 51, N. Y.

Rabbi Joseph Lichtenstein
Leonard Fastenberg, Pres.

Cong. Pri-Eitz Chaim

2592 Ocean Ave.
B'nlyn 29, N. Y.

Rabbi S. Turk
Benjamin Kramer, Pres.

Cong. Ramath Orah

550 W. 110th St.
New York 25, N. Y.

Dr. R. Serebrenik, Rabbi
Jack Cint Pres.

Cong. Emanu-El

203 Summit Ave.
Mount Vernon

Rabbi Aaron H. Blumenthal
H. Arthur Warshall, Pres.

Corona-Elmhurst Jewish Community Center

40-34 102nd St.
Corona 68, L. I.

Rabbi Daniel Goldberg
Leo Fischer, Pres.

East Flatbush Jewish Community Center

661 Linden Blvd.
B'klyn 3, N. Y.

Rabbi J. Leibowitz
Archie E. Latto, Pres.

East Meadow Jewish Center
1440 Prospect Ave.
East Meadow, L. I.
Rabbi Israel Noble
Mannie Zemsch, Pres.

Astoria Center of Israel

27-35 Crescent St.
Astoria, L. I.

Rabbi I Feldbin
Jacob Ilowitz, Pres.

Bayswater Jewish Center
Cong. Darchay Noam
1065 Dickens Avenue
Far Rockaway, L. I.

Rabbi Arthur H. Neulander
Joshua Geller, Pres.

Beth El Synagogue

31 Union Avenue
New Rochelle, N. Y.

Rabbi David I. Golovensky
Philip Kosakove, Pres.

Beth Sholom

Peoples Temple
Bay Parkway & Benson Av.
Brooklyn 14, N. Y.
Rabbi Emanuel Schenk
Samuel S. Balber, Pres.

Community Synagogue

200 Forest Avenue
Rye, N. Y.

Rabbi Samuel H. Gordon
Herbert Millman, Pres.

Cong. Beth David

188 Vincent Avenue
Lynbrook, L. I.

Rabbi M. S. Freedman
Philip Gustin, Pres.

Cong. Beth El of Astoria

30-85 35th Street
Astoria, L. I.

Rabbi Ephraim Shimoff

Cong. Beth Israel

660 Remsen Avenue
Brooklyn 36, N. Y.

Rabbi D. B. Stolper
Sidney S. Guss, Pres.

ברכת שלום בנין וקיומן גלויות למדינת ישראל — לזיכרון העשור
 GREETINGS AND BEST WISHES TO THE STATE OF ISRAEL
 ON ITS TENTH ANNIVERSARY

Dr. Max Nussbaum
 Rabbi, Temple Israel
 Hollywood

Dr. Samuel J. B. Wolk,
 Rabbi
 East End Temple
 398 Second Avenue
 New York City

Rabbi Ralph Simon
 Cong. Rodfei Zedek
 5200 Hyde Park Blvd.
 Chicago, Illinois

Cong. Orach Chaim
 1459 Lexington Ave., N. Y.
 Simon Langer, Rabbi
 Mr Boris Gorlin, Pres.

Rabbi A. I. Edelman

Rabbi I. N. Weinberg
 Washington Heights Cong.
 510 West 181st Street
 New York City

Nathan Straus
 Jewish Center
 3512 DeKalb Avenue
 Bronx, N. Y.
 Rabbi A. J. Appleman
 Albert Gelfand, Pres.

Rabbi Max Felshin
 Radio City Synagogue
 110 West 48th Street
 New York City

Rabbi B. Birnstein
 Cong. Ezrath Israel
 The Actors Temple
 New York City

RABBI LEONARD W. STERN
 The Village Temple
 Bnai Israel
 33 East 12th St. N. Y.

Van Cortlandt Jewish
 Center
 3997 Gouverneur Ave., Bx
 RABBI JACOB SODDEN
 Ch. I. Goldman, Pres.

Rabbi A. Kazis
 Cong. Beth Israel
 Worcester, Mass.

Rabbi Dr. M. Aron
 Cong. Shaarey Zedek
 Winnipeg, Canada

Rabbi A Plotkin
 Cong. Beth Israel
 Tenth Ave. at Flower St.
 Phoenix, Arizona

Rodef Sholom Religious
 School
 Elm & Woodbine
 Youngstown, Ohio

South Side Hebrew
 Congregation
 7359 S. Chappel Ave.
 Chicago 49, Illinois

Congregation
 Beth--El Zedek
 Indianapolis, Indiana

The Adath Yeshurun
 Synagogue
 Rabbi S. Rabinowitz
 Minneapolis, Minn.

Temple Israel—Detroit
 DR. LEON FRAM

CONG. CHAI ODOM
 ANSHEI MINSK
 Rabbi S. Bruss
 22 Rutgers Street
 New York City

Rabbi Dr. Max Koppel
 Cong. Emes Wozedek
 560 West 166th St.
 New York City

Rabbi
 Aryeh L. Gottlieb,
 Brooklyn, N. Y.

Jewish Center of
 Hyde Park
 779 E. 49th St., B'klyn
 Jewish Comm. Center
 of Bayside Hills

Temple Gates of Prayer
 Shaare Tefila
 143-51 Roosevelt Ave.
 Flushing 54, L. I.

Utopia Jewish Center
 Utopia Park, Flushing, L. I.

Society for the
 Advancement of
 Judaism

Rabbi S. Greenberg
 Temple Sinai
 Philadelphia, Pa.

Rabbi Jacob Pressman
 Temple Beth Am
 Los Angeles, California

Temple Israel Center
 280 Old Mamaroneck Road
 White Plains, N. Y.

Rabbi Dan Goldberger
 Cong. Beth Joseph
 Denver, Colorado

Cong. Rodeph Sholom
 Bridgeport, Conn.
 Dr. Harry Nelson, Rabbi
 David J. Leon, Cantor
 Harry Malin, Educ. Dir.

Sinai Temple
 Lis Angeles, California
 Dr. Jacob Kohn

השכונה הציונית של

חיים ווייצמאן

מס' 15

דברוקלין, ניו יורק

שולחת את ברכותיה

ל מדינת ישראל

ד"ר נתנאל אפלכאום, נשיא

מנחם הוברמן, מזכיר

The Day - Jewish Journal דעה טאג מארגען זשורנאל

אומפארטייאיש אין נייעם

אומפארטייאיש אין מיינונג

דערמוטיגט אלע שאפענדע כחות

אין אידישען לעבען

183 E. B'way, New York 2, N. Y.

ORegon 4-3300

השכונה הציונית

מספר 14

של

איסטון פארקוויי

מברכת את

מדינת ישראל

ל יובל העשור

בשנת עליה, שפע ושלוש

רבי נ. ה. לווינטאל, השופט מ. ברנארד,

אבי ברמלי, יוסף שיינברג,

נשיאי כבוד

מ. קאנטור, נשיא; ליאו קויפמאן, מזכיר;

מ. כהן, מזכיר

השכונה הציונית

של

פוריסט הילס

שולחת

שפע ברכות ואחולים

ל מדינת ישראל

ל יובל העשור

מ. שווארצמאן, נשיא

Published monthly by Bitzaron, Inc., 1141 Broadway, New York 1, N. Y. (except from Feb. - March, May to August and Nov. - Dec., when published bi-monthly). Prof. Nahum Glatzer, Contributing Editor, Prof. Simon Halkin (Israel) Prof. Harry A. Wolfson, Editors; Dr. Maurice E. Chernowitz, Managing Editor. Annual subscription, payable advance: \$7.00 per year; foreign, \$8.00. To members of the Armed Forces half rate. Entered as second class matter January 5, 1940; re-entered as second class matter, Jan. 14, 1958 at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879. Copyrighted 1958, by Bitzaron, Inc. All rights reserved. Opinions expressed in the articles of Bitzaron represent the opinions of the authors and do not necessarily reflect those of the editors and publishers. Subscriptions are automatically renewed unless we are notified otherwise.

הנליל הציוני דברוקליין

של ההסתדרות הציונית באמריקה

מברך את

מדינת ישראל

ליום בל העשור

בכיבוש נוספים בשדה העליה,

התישבות ופיתוח הארץ.

מי יתן ויכונן השלום לעד!

צבי כרמלי, נשיא

הוד לייב עסקין, מנהל

עשור שנים לישראל: תרומת הקרן הקימת לישראל

1958		1948
דונאם 3,464,000	שטח האדמה ברשות הקק"ל	דונאם 942,000
600	ישובים חלקאיים	211
83,000	יחידות-דיור בכפר ובעיר	13,000
507,000	האוכלוסיה על אדמת הקק"ל	125,000
דונאם 375,000	אדמה שהושבחה	דונאם 45,500
31,000,000	עצים שנשתלו	5,000,000

משימות הקק"ל בעשור השני של עצמאות ישראל

לקק"ל תכניות אלה בעשור השני של עצמאות ישראל:

השבחת והתקנת של 300,000 דונאם אדמה לחקלאות ולמרעה באיי-זורים בלתי-מיושבים עד עתה, ושל 200,000 נוספים סמוך לכפרים המצויים; ונטיעת 60 מיליון עצים על שטח כולל של 200,000 דונאם.

האיזורים בעתיד כוללים שטחי הרים בגליל העליון המקיפים 200,000 דונאם; הר גלבוע—50,000 דונאם; איזור עדולם — 100,000 דונאם; איזור עדרים — 100,000 דונאם. מטרת הקרן במשך עשר השנים הבאות היא לכלול במחזור היצרני של הכלכלה הישראלית אדמות השממה האלה, שעד עתה לא היו שם, ישוב יהודי.

JEWISH NATIONAL FUND OF AMERICA

42 East 69th Street

New York 21, N. Y.

הנליל הציוני דמנהטן

של ההסתדרות הציונית באמריקה

שולח את אחוליו וברכותיו,

ברכת אחים לשאיפה ולמטרה,

למדינת ישראל

ליוב לה העשור

מי יתן ותגשים כעשור הבא את חזון הגאולה השלמה ותגביר חילים
בקיבוץ פזורי ישראל ותשגשג בחומר וברוח מתוך שלום וכיטחה.

בורים שטיינשליפר, נשיא

5. לפתן, מנהל

הדסה

ששירתה את ארצות-הכרית, מדינת ישראל

ואורת החיים הדימוקראטי במשך 46 שנה

מברכת את מדינת ישראל

מי יתן ותגשים בעשור הבא את החזון הגאולה השלמה

המעצה הארצית של הדסה

ד"ר מרים ק. פרוינד

נשיאה ארצית

ברכת ה"פארבאנד"

לכבוד יובל העשור

של מדינת ישראל

ההנהלה הראשית של אפע"ל (איגוד פועלים לאומיים) שולחת את ברכתה, ברכת חברים לתושבי מדינת ישראל ולממשלה

לכבוד יובל העשור של המדינה

ה"פארבאנד" גאה על כך, שהסתדרות וחבריה סייעו בכל העתים בנאמנות במפעלים שהביאו ליסודה של מדינת ישראל ותרמו לביצורה בכל המקצועות.

לכבוד יובל העשור של מדינת ישראל אנו שולחים ברכת חברים להסתדרות העובדים בעלת הזכויות ההיסטוריות המרובות בעד כל מה שנוצר בישראל.

ה"פארבאנד" מזדהה עם ממשלת ישראל, מפא"י בראש. לכבוד יובל העשור יגדילו חברי ה"פארבאנד" את מעשיהם שסייעו לביצורה של המדינה כדי שתוכל למלא את משימותיה ההיסטוריות.

איגוד הפועלים הלאומיים

5. סינאט, מזכיר

מאיר בראון, נשיא

הנרלי הציוני של ברונקס

מאהל את

מדינת ישראל

ליובל העשור

בימי שלום, עליה בצרון ובטחון.

יוסף רולניק, נשיא

זאב שווארץ, יו"ר ועד ההנהלה

מרדכי כהן, מנהל

התנועה המאוחדת של הציונית הדתית

באמריקה

מזרחי-הפועל המזרחי

שולחת את מיטב ברכותיה

לקברניטי מדינת ישראל

לחג העשור

ולב' הרבנים הראשיים לישראל

לרגל חנוכת הבית הנהדר

של הרכנות הראשית בירושלים עיה"ק.

חזקו ואמצו לתורה, לעם ולארץ.

השכונה הציונית

של

מנהטן ביטש

ברוקלין, נ. י.

מכרכת את

מדינת ישראל

ליובל העשור

בשנת שלום ובטחון, וכיצור כלכלי,

תרבותי ומדיני.

יצחק פינקל, נשיא

שמחה גולדמן, גזבר

השבונה הציונית

של

אינדיאנאפוליס, אינר.

מאחלת

ל מדינת ישראל

ל יובל העשור

שנת מנוחה ושלוה

בנין וקיומו

המדרות הציונית

של דיטרויט, מישיגן

מצרפת את ברכותיה

ל מדינת ישראל

ל יובל העשור

לימי בנין והתפתחות, שלום ואושר!

מילטון פ. מארוויל, נשיא

הרב ש. ה. אפשטיין, מנהל

השבונה הציונית

של מילוואקי

שולחת את מיטב אחוליה

ל מדינת ישראל

לרגל יובל העשור

יבוא העשור הבא בכנפיו

גאולה שלימה לארץ ולעם!

ג. רוזנברג, נשיא

דוד קסלמאן, גזבר

אלברט א. אנגל, מזכיר

השבונה הציונית

של מוריס נהמיאס

דזשאמייקא, ג. י.

שולחת

שפע ברכות ואחולים

ל מדינת ישראל

ל יובל העשור

תרנ"ג - תשי"ח

ברכותי הלבביות ואחולי כל טוב

של שנות יצירה רבות בעתיד

למורי ורבי

הפרופיסור ד"ר יוסף קלוזנר

במלאות ששים וחמש שנה

באדר, תשי"ח

לעבודתו הפוריה והססגונית

בכל שדות הספרות העברית ומחקר היהדות

מאת מוקירו, מעריצו תלמידו

ישראל שמיבל

סינאטור של מדינת פנסילבניה

פילדלפיה, פורים, תשי"ח.

לשותרי ספרותנו העברית ולנאמניה באמריקה

במשך יובל השנים האחרון הקימו חלוצי העברית באמריקה מפעלים תרבותיים וספרותיים המשמשים איי אורה ותחיה ליהדות ארצות הברית. אחד האיים האלה, המפרה את היצירה העברית בארצות הברית הוא הירחון „בצרון“, המופיע בריצפות זה ח"י שנה.

מן החוברת הראשונה, עד החוברת הנוכחית, המופיעה כיום, הרחיב ה„בצרון“ את אפקי הספרות העברית באמריקה ותרם תרומה מכריעה בכל תחומיה. אין שדה-יצירה אחד שהירחון לא העשירו עושר רב, שדה המחקר, המחשבה, השיר, הסיפור, המסה והבקורת. ונוסף על כל אלה — עצם קיום ירחון עברי הגון באמריקה מוסיף למשקלה הרוחני של היהדות כאן.

על חשיבותו של ה„בצרון“ תעיד העובדה שכמה מן המאמרים המתפרסמים בו מוצאים הד ניכר בעתונות היהודית בארצות הברית, באידית ובאנגלית. דברי המחשבה המחקר הסוציולוגי והמדע העברי משמשים לעתים קרובות, נושאים לדיון בכתבי-עת שונים במדינה ומביאים דבר ה„בצרון“ לרכבות קוראים יהודים כאן.

קיום ה„בצרון“ והרחבתו היא חובה תרבותית, המוטלת, על כל עברי באמריקה, כדי להבטיח את הופעתו להבא, אנו קוראים לעברים בכל אתר, לארגן וועדים למען ה„בצרון“ בכל קהילה יהודית באמריקה. על הועדים האלה, להתחיל מיד בפעולה נמרצת, על ידי סידור מסיבות נשפים והשפעה על קופות הצדקה, כדי להרים סכומי כסף לקרן ה„בצרון“.

המשכו של ה„בצרון“ תלוי במאמצים האלה של מוקירי ספרותנו שלכם נאמן עם ערכי תרבותנו. אנו מאמינים שאתם, קוראי ה„בצרון“, נמנים עם טובי העברים באמריקה וערים לצרכי רוחנו באמריקה. בידיכם תלוי קיום הירחון העברי, ירושתו של החכם הגדול ואדריכל מחקר ההלכה — רב צעיר ז"ל. ברצון טוב והרגשת אחריות כלפי אחת הבמות הספרותיות החשובות ביותר בימינו, נוכל לבצר את מעמדו של ה„בצרון“ ולהגביר את השפעתו על חיי הרוח של יהודי אמריקה. מצב ה„בצרון“ מחייב אותנו למעשים, הבה ניתן יד למפעל שיש בו משום העלאת כבוד העברית באמריקה והאדרת היצירה העברית!

ראינו זכות לעצמנו להקדיש את החוברת הנוכחית למעצב דמות מדינת ישראל, קברניטה ותומך גורלה, דוד בן-גוריון. בעתיד נקדיש מזמן לזמן חוברת מיוחדת לאישים חשובים בחיי ישראל, בתרבות ובספרות. בברכת התחיה העברית.

ישראל שמיבל

סינמור במדינת פנסילבניה

יושב ראש הוועד „למען הבצרון“ בארצות הברית.